ØKONOMI

og

POLITIK

Kvartalsskrift udgivet af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi . 31. Årgang . Nummer 1 . 1957
København 1957

STATSANSTALTEN
FOR
LIVSFORSIKRING

✲

ÆLDST - STØRST
STATSGARANTERET

A/S DANSK FOLKEFORSIKRINGSANSTALT

OTTO MØNSTEDSPLADS 11

KØBENHAVN V

Økonomi og Politik 1

ØKONOMI OG POLITIK

31. ÅRGANG . NR. 1 . 1957

INDHOLD

KJELD PHILIP: Centralisation 3

NIELS JØRGEN HAAGERUP: Demokrati og udenrigspolitik 20

Institutet for Historie og Samfundsøkonomi i 1956 33

Den internationale økonomiske situation 38

Den danske økonomiske situation 47

Politisk kronik 62

KVARTALSSKRIFT UDGIVET AF
INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI
KØBENHAVN 1957

FORFATTERNE

KJELD PHILIP: Professor i nationaløkonomi ved Københavns universitet. Formand for Institutet for Historie og Samfundsøkonomi.

NIELS J. HAAGERUP: M. A. Redaktionssekretær ved Aarhus Amtstidende. Assistent ved Institut for Presseforskning og Samtidshistorie, Århus. Har skrevet »De Forenede Nationer og Danmarks Sikkerhed« (1956).

Eftertryk uden kildeangivelse ikke tilladt.

ØKONOMI OG POLITIK udkommer med et hefte i hvert kvartal. Årsabonnement 15 kr. Enkelte hefter 4 kr. Ansvarshavende redaktør: Sekretær, cand. polit. JØRGEN L. HALCK. Redaktionsudvalg: Professor, dr. oecon. KJELD PHILIP, professor, dr. phil. SVEN HENNINGSEN, professor POUL WINDING og generalsekretær for Nordisk Råd, F. W. WENDT. Redaktion, ekspedition og abonnement: Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, Sankt Peders Stræde 5, København K, telefon Palæ 5182. Abonnement kan endvidere tegnes i alle boglader og hos postvæsenet samt for boghandlernes vedkommende også gennem Danske Boghandleres Kommissionsanstalt.

Udsendt i boghandelen 31. maj 1957.

Printed in Denmark. Aarhuus Stiftsbogtrykkerie.

CENTRALISATION

KJELD PHILIP

Offentlig virksomhed udøves vist overalt på den måde, at folk på een gang er deltagere i flere forskellige under- og overordnede led, f. eks. kommuner, amter, provinser, stater, eventuelt federationer af stater. Denne inddeling kan variere stærkt fra sted til sted. Det mindste, man vist kender, er todelinger, kommuner og stater. Mange steder er der skudt et led ind imellem kommunen og staten, nemlig et amt, en provins eller et »county«, og nogle steder i store stater eller i stater, der er samlet af oprindelig flere mindre stater, således som tilfældet er i U.S.A. eller Tyskland, vil man udover en inddeling i stater eller lande have et rige eller som i U.S.A. et United States.

Arbejdsdelingen imellem disse forskellige styrende og administrerende led kan variere stærkt fra sted til sted. Det er klart, at der er visse opgaver, som normalt påhviler de underordnede led, såsom elementær skolegang, forsyning med kloakanlæg e.l., og det er også klart, at der er visse opgaver, som så godt som altid påhviler det overordnede led, f. eks. opretholdelsen af et militær eller førelsen af udenrigspolitik. Men her gælder det mere end de fleste steder, at ingen regel er uden undtagelser. Medens det elementære skolevæsen i Amerika som hovedregel hviler på enheder, der er mindre end de almindelige kommuner, på særlige ganske små skolekommuner, sorterer det i nogle af sydstaterne under counties. Helt op til udbruddet af den 1. verdenskrig hørte militærvæsenet under enkeltstaterne. Arbejdsdelingen mellem leddene varierer i det hele taget meget stærkt fra land til land. Visse opgaver kan således i nogle stater påhvile et mere underordnet led og i et andet et mere overordnet. Også i andre henseender er denne struktur forskellig. I nogle stater bruger man, at de enkelte borgere kun er borgere i én eller, som i Danmark, højst to kommuner, i andre lande har man opbygget en kommunal struktur, således at folk boende ét sted kan være medlemmer af op til mellem en halv og en hel snes forskellige kommuner. I de første tilfælde har man de såkaldte *flerformålskommuner*, således som de er kendt herhjemmefra, hvor samme kommuner tager sig af en lang række kommunale opgaver, f. eks. elementært skolevæsen, vejvæsen, indretning af kloaker, udøvelsen af visse sociale funktioner o.l., men i andre lande, først og fremmest i

dele af U.S.A.'s Middle West, kender man til *eetformålskommuner*. Her er den enkelte borger på eengang medlem af en række forskellige kommuner med hver sin opgave og med hver sit område og egen styrelse. Der er således en særlig skolekommune, en særlig socialkommune, en kommune for kloakvæsenet, en for brandvæsenet, for fængselsvæsenet, o.s.v.

Et studium af staternes administrative inddeling kan naturligvis foretages som en sammenligning, hvorved man stiller strukturen i den ene stat over for strukturen i den anden. Man kan imidlertid også forsøge at studere spørgsmålet som en udvikling, således at hovedvægten ved studiet lægges på, hvilke *udviklingstendenser* man synes at kunne konstatere fra årti til årti.

En sådan udvikling, hvor man bevæger sig fra en tilstand til en anden, betegnes ofte enten som en *centralisationsbevægelse* eller som en *decentralisationsbevægelse*. Disse betegnelser er imidlertid ikke ganske klare, idet de hver for sig dækker over flere forskellige former for bevægelser.

Når der finder en bevægelse sted fra en form til en anden, vil det normalt skyldes udviklingen på det *tekniske, økonomiske* eller *politiske* område; i visse tilfælde vil også den *nationale* udvikling kunne komme til at spille en rolle. En centralisationsbevægelse eller en decentralisationsbevægelse foregår derved, enten at hele opgaver bevæger sig fra et led til et andet, eller at visse bestemte sider (funktioner) af opgaverne flyttes fra det ene led til det andet. Endelig er der den mulighed, at visse offentlige organer simpelthen nedlægges eller sammenlægges, eventuelt deles. Man har således i alt fald *tre hovedformer* for centralisation (decentralisation).

Det er noget typisk for moderne offentlig administration, at løsningen af en vis opgave ofte påhviler *flere forskellige organer på een gang*, men således, at de forskellige funktioner udøves af hvert sit organ. Man kan f.eks. tænke på et skolevæsen, hvor på den ene side fastsættelsen af, hvilke fag der skal undervises i, og af lærerkræfternes almindelige kvalifikationer, i det store og hele sker af staten, medens derimod fastsættelsen af, hvem der skal undervise, sker af kommunerne. Det er kommunernes opgave at skaffe pengene til lærerlønningerne etc., men staten bestemmer, hvor meget der skal betales, og staten giver et vist tilskud til kommunernes udgifter til lærerlønninger. Det er en ren kommunal opgave at bestemme, i hvilket omfang skolen skal rengøres, således hvor ofte der skal gøres rent, og hvem der skal gøre den ren, men det er en statslig opgave at bestemme visse minimumskrav med hensyn til lokalernes størrelse, undervisningsmateriel o.a.l. I visse tilfælde udøves der et vist tilsyn fra overordnede myndigheders side, medens den daglige administration sker lokalt. Det kan også tænkes, at den egentlige regelgivning i store træk er overladt til de overordnede organer, medens reglerne for den daglige administration

fastsættes af kommunerne. Det kan tænkes, at man har et særligt revisionsinstitut, der eventuelt er statsligt, sorterer under en kommunal forening, eller hører under et eller andet amt.

En sådan funktionsdeling, som måske intet sted findes helt som her gengivet, er som nævnt noget karakteristisk for de fleste moderne stater. Det vil være rimeligt at *dele funktionerne i tre hovedgrupper,* nemlig for det første den *regelgivende* magt (d.v.s. for statens vedkommende den lovgivende magt; for kommunalbestyrelsernes regelgivende magt mangler vi et tilsvarende udtryk), for det andet den *administrative* magt og endelig for det tredie *finansieringen.* Hertil kunne måske som et fjerde punkt nævnes revisionen, men det skal jeg iøvrigt lade ligge. I det følgende skal siges et par ord om, hvad der taler for henholdsvis centralisation og decentralisation på hvert af disse tre områder.

ÅRSAGER TIL CENTRALISATION

Administrationen af offentlige opgaver må naturligvis gælde visse bestemte områder. For en lang række opgaver gælder det, at administrationen ifølge sagens natur må ligge ude hos de *lokale enheder.* Det er f.eks. klart, at der må være posthuse, kirker, sygehuse, toldstationer, politistationer o.l. spredt over landet. Den *tæthed,* hvormed sådanne institutioner skal ligge, er imidlertid afhængig af transportteknikken og den øvrige teknik. Den moderne transportteknik og en række andre tekniske opfindelser har bevirket, at sådanne kontorer, institutioner o.l. ofte nu kan ligge mindre tæt, end tilfældet før var, uden at forøge befolkningens ulemper nævneværdigt.

Blandt de vigtigste opfindelser, der har øvet indflydelse på afstandene, må nævnes opfindelsen af *transportmidler,* såsom cykler, rutebiler, privatbiler o.l., og endvidere opfindelsen af de moderne *meddelelsesmidler,* først og fremmest telefonen. I et land som Danmark må man således nu regne med, at transport til fods ikke længere kan være afgørende for den afstand, der med rimelighed højst kan være til et offentligt kontor. Hvor det tidligere måtte være klart, at børnene skulle gå til skole, at postbudet skulle kunne gå fra postkontoret og til, hvor folk nu engang bor, at præsten skulle kunne gå omkring i sin menighed, må man nu i stedet regne med, at folk anvender cykel, rutebil og i vist omfang privatbil. Med det omfang, hvori disse transportmidler er udbredt i Danmark, må man således i øjeblikket anse det for forsvarligt, at afstandene ikke overskrider, hvad man med rimelighed kan nå på en cykel, forsåvidt det er befolkningen, der skal henvende sig til myndighederne; i mange tilfælde, hvor det er myndighederne, der skal henvende sig til befolkningen, må det snarere være bilen, der er afgørende for, hvor lang afstanden kan være. Man be-

høver ikke længere at regne med, at børn skal gå i skole. Cykler børnene til skole i stedet for at gå, kan man tillade sig at fordoble afstanden for de fjernestboende; det betyder, at den samme skole nu kan dække et ca. fire gange så stort areal. Et andet område, der kan nævnes, er hospitalsvæsenet, hvor moderne ambulancetjeneste gør det muligt for eet hospital på forsvarlig måde at dække et måske ti gange så stort areal, som tilfældet var dengang, da al transport til og fra hospitalet måtte foregå pr. hestevogn.

At den moderne transportteknik således gør anvendelsen af færre enheder mulig, betyder ikke, at den altid gør anvendelsen heraf ønskelig. Man kan som eksempel tage landets inddeling i kirkelig henseende. Det drejer sig her om et *personligt forhold* mellem en præst og hans menighed, og der vindes ikke noget i teknisk henseende ved at gøre enhederne store. Man ser da også, at man på dette område har bevaret eller opbygget en sogneinddeling i byerne, hvor princippet er, at en enkelt eller et par præster betjener en menighed.

På en lang række områder har imidlertid den moderne teknik bevirket, at der kan vindes noget økonomisk eller teknisk ved at gå over til *større enheder*. Som eksempel kan nævnes *moderne hospitalsvæsen*. Før i tiden, da et hospital hovedsagelig tjente som opholdssted for syge, der ikke kunne få deres kost og pleje hjemme, var det ret ligegyldigt, hvor stort hospitalet var, blot det var stort nok til at kunne beskæftige en gangkone; lægen kom udefra; men med den moderne medicinske teknik er det af afgørende betydning, at der på hospitalet er en række specialister, der hver kan tage sig af sine sygdomme. Endvidere fordrer det moderne hospitalsvæsen ofte et meget betydeligt apparatur, og det kan være praktisk, at der er så mange patienter, at dette apparatur så nogenlunde udnyttes. Følgen er, at der er en række økonomiske og medicinske fordele forbundet med at have store hospitaler, medens transporten til og fra hospitalet i de fleste tilfælde er til mindre gene. Udviklingen går derfor i retningen af *færre, men store hospitaler,* til at tage sig af de almindelige sygdomme, og enkelte *specialhospitaler* for hele landet til at tage sig af mere specielle sygdomme, der enten forlanger et stort apparatur eller en særlig sagkundskab hos de behandlende læger.

Som et andet eksempel på den moderne tekniks indtrængen kan nævnes *brandbekæmpelse*. Et moderne brandvæsen forlanger sprøjter af stor effektivitet, men også af stor kostbarhed. Tendensen går derfor i retningen af, at man i stedet for at have en lang række små lokale brandvæsener, der hver for sig kun kan yde en meget pauver indsats i tilfælde af ildebrand, har et centraliseret brandvæsen, der kan rykke ud over lange afstande i stor hastighed og med moderne teknik. Her har den moderne teknik nødvendiggjort en meget stærk centralisation.

Der kan nævnes andre eksempler. For *skolers* vedkommende er det i alt fald ønskeligt, at skolerne er så store, at der hvert år kan dannes en ny klasse. For *vejvæsenet* kan det være praktisk, at det har et sådant omfang, at man så nogenlunde året rundt kan beskæftige moderne vejbygningsteknik. Er dette ikke tilfældet, glider selve vejvæsenet let bort fra det offentlige og over til en privat institution, idet en privat institution, et entreprenørfirma, anskaffer den moderne teknik og tilbyder at lave vejene for de små enheder.

Selv for administrationen af et område som *socialvæsenet* kan det være praktisk, at den vedrører et område med et ikke alt for lille indbyggertal, idet den sociale lovgivning efterhånden er blevet så indviklet, at det kan være nødvendigt eller i alt fald ønskeligt at have en funktionær med en vis sagkundskab til at lede socialvæsenet, men for at kunne betale ham og udnytte hans viden i heldagsbeskæftigelse må man have et område med et vist, ikke for lille, antal socialnydere.

I nogle tilfælde oplever vi, at de tekniske enheder er praktiske for områder, der er større end de gamle kommuner. Dette kan rejse spørgsmålet om *den kommunale inddelings hensigtsmæssighed.* Så længe man imidlertid opretholder den gældende kommunale inddeling, rejser det også spørgsmålet enten om *samarbejde mellem kommunerne,* eller om at administrationen af disse offentlige opgaver glider *bort fra kommunerne* og enten over på højere offentlige enheder, såsom amter, provinser eller staten, eller over på private. Til eksempel er i Danmark en del opgaver blevet fælles for flere kommuner. Man kan i denne forbindelse først og fremmest nævne *centralskolerne,* der ofte drives ved samarbejde mellem tre eller fire kommuner. Politiet omdannedes i 1937 til et *statspoliti.* Man kan som en tredie organisationsform nævne udviklingen af *brandvæsen* og *vejvæsen.* Tidligere var dette opgaver, der løstes af den enkelte sognekommune; nu løses de oftest af private institutioner, som betales af kommunerne for at løse dem. Vi har fået private brandkorps; og vi har fået private entreprenørfirmaer til at bygge veje i stedet for kommunernes eget vejvæsen. Finansiering og regelgiven er i princippet forblevet lokale, men selve udførelsen (administrationen) er blevet centraliseret.

Ligesom der således i den tekniske udvikling har været forhold, der har trukket i retningen af en stærkere centralisation af administrationen, har dette også været tilfældet for den regelgivende magt.

De mange handelsforbindelser m.m. mellem landets forskellige dele og de ofte forekommende flytninger mellem landsdelene har bevirket, at man i øjeblikket har en helt anden *interesse i at nå frem til fælles regler,* end tilfældet tidligere var. Før i tiden kunne man i et lokalt område være ret ligeglad med, hvilke skolemæssige eller sanitære foranstaltninger der blev truffet i andre dele af landet, men i dag, hvor der sker hyppige og

omfattende flytninger, og hvor alle handler med alle, er det yderst upraktisk, om man inden for landets grænser har udpræget tilbagestående områder. Der har derfor vist sig at være en stærk interesse i at *gøre reglerne ensartede for hele landet*. Ofte forsøger man at gøre det på den måde, at visse mindstekrav til den offentlige virksomhed fastsættes som gældende for alle, medens det derimod overlades til kommunerne at give mere, om det findes ønskeligt.

Der er således blevet fastsat almindelige regler om, hvordan skolevæsenet skal være indrettet; dette skyldes, at det har forekommet at være en statsopgave i nutiden at sikre, at alle børn i landet når et vist *mindstemål af kundskaber*. Med den hastighed, hvormed epidemier kan sprede sig fra landsdel til landsdel under nutidens transportteknik, har det også forekommet rimeligt at sætte *mindstekrav til de sanitære foranstaltninger*, hvorfor en lang række opgaver af den art i virkeligheden gennem statens lovgivning m.m. er blevet gjort nogenlunde ensartet landet over. Følgen af alt dette bliver, at en del af den regelgivende magt, som tidligere lå ude hos de lokale områder, glider over til staten, fordi der kun herved kan sikres ensartethed over hele landet.

Transportteknikken og folks ændrede indstilling til at flytte kan også nødvendiggøre, at staten må gribe ind med sin lovgivning, selv i tilfælde, hvor man tilsyneladende kunne være ligeglade med, hvad der blev gjort i andre områder. Som eksempel skal nævnes, at i tyverne var man i et par af U.S.A.'s enkeltstater i gang med at lave en sociallovgivning i europæisk stil. Men den bremsedes ligesom af sig selv. Folk, der vidste, at de snart ville få brug for sådan bistand, f.eks. fordi de nærmede sig aldersrentealderen, flyttede til de pågældende stater, medens de bedrestillede, hvem de større skatter generede, flyttede fra de pågældende stater. Hermed bremsedes denne lovgivning. Efterhånden oparbejdedes der imidlertid overalt en almindelig stemning for, at man måtte igang med en sådan lovgivning, men ingen ville eller rettere kunne begynde. Man måtte da gennemføre det overalt på éngang, hvad da også skete ved den af unionen i 1935 gennemførte Social Security Act.

Også i Danmark var visse kommuner før 1933 generede af tilvandring fra kommuner, hvor man var mere tilbageholdende med hensyn til socialpolitiske foranstaltninger, hvorfor der gennemførtes en lovgivning med det formål at sikre større ensartethed i ydelsesniveauet fra kommune til kommune.

SELVSTYREBEVARENDE KRÆFTER

Den moderne teknik har således trukket i retningen af, at en række opgaver, der naturligt tidligere fandt sin regelgivende myndighed i kommunerne, nu får reglerne fastlagte ved statens virksomhed. Der er imid-

lertid på den anden side andre kræfter, der trækker i retning af at bevare det kommunale selvstyre. Der kan således være en *politisk interesse i at kunne dominere i visse lokale områder.* Denne interesse vil navnlig være stærk for partier, der enten aldrig eller kun undtagelsesvis kan vente at komme til at danne regering. Man finder derfor ofte, at partierne i opposition er ivrige for bevarelse af det lokale selvstyre, medens samme iver ikke genfindes hos regeringspartierne, der tværtimod ofte vil være tilbøjelige til at have et ønske om at gennemtvinge deres ideer over hele landet.

For det lokale selvstyre vil iøvrigt også tale, at dette i højere grad gør det muligt for *de enkelte borgere* at komme til at øve en *indflydelse på det politiske område.* Afstanden mellem vælger og valgt er nu engang væsentlig større for statens lovgivende magts vedkommende end for kommunalrådenes. Til løsning af en lang række sager vil det være ønskeligt at have folk med et vist lokalt kendskab. Man kan da stå over for valget imellem, at lade folk med *lokalt kendskab,* men måske uden egentlig *sagkundskab,* fastlægge reglerne, eller at lade denne opgave blive varetaget af folk med sagkundskab, der da må indhente lokalkendskab ved rådspørgen på stedet. I visse tilfælde har man valgt at lægge hovedvægten på det saglige og at supplere det saglige med lokale folks rådgiven; i så fald havner man i en statsadministration af pågældende felt. Men det kan også tænkes, at man foretrækker at lægge hovedvægten på lokalkendskabet og da søge den bristende sagkundskab knyttet til de lokale råd ved, at folk udefra indkaldes som sagkyndige. Danske embedslæger fungerer således ofte som rådgivere for lokale myndigheder, der mangler lægelig indsigt.

Selvom der således er kræfter, der trækker i hver sin retning, er der dog ingen tvivl om, at *de mod centrum trækkende kræfter har været de stærkeste* i de sidste knap hundrede år. Resultatet er følgelig blevet, at også den regelgivende magt er blevet centraliseret.

SKATTESYSTEMETS INDFLYDELSE

Tilsyneladende er *finansieringen* det område, hvor centralisationstendenserne har gjort sig stærkest gældende. Dette hænger sammen med, at *nogle af vore skatter er så langt bedre egnede til anvendelse centralt end lokalt.*

Dette gælder f. eks. indkomstskatterne. Har man stærkt varierende indkomstskatter fra det ene sted til det andet, igangsættes der hos beboerne spekulationer over, hvor det kan betale sig bedst at bo og at have sit erhverv. Ikke mindst fra Danmark ved man, hvordan *forskelle i indkomstskatterne har kunnet skabe skattelyer,* hvor befolkningen foretrækker at have deres hjem for derigennem at spare noget i skat. Skattelyer, der ofte er forstadskommuner til købstadskommuner, har en tilbøjelighed til

først og fremmest at tiltrække de bedrestillede skatteydere, idet disse har størst fordel af at flytte til en kommune med lavere skat og har relativt mindst ulemper ved de højere transportomkostninger og de højere priser, der ofte må betales for villaer o.l. Denne form for skattely er man i Danmark kommet udover ved at indføre *erhvervskommuneskat,* der har gjort fordelene ved at flytte i skattely til forholdsvis små for de fleste. Imidlertid er denne form for beskatning af andre grunde særdeles upraktisk. Men kan man end komme ud over den almindelige form for skattely, kommer man ikke ved en erhvervskommunebeskatning bort fra, at folk flytter ikke blot bopæl, men også erhvervssted for derigennem at slippe noget lavere i skat. Der er grund til at antage, at en del af vore virksomheder har placeret deres hovedsæde og afdelinger bl.a. under hensyntagen til at slippe så billigt som muligt i skat. Hvor folk pa denne måde tager skattemæssige hensyn i betragtning, opstår der let tendenser i retningen af, at de billige kommuner bliver endnu billigere, fordi de tiltrækker de velstillede, medens de dyre kommuner bliver endnu dyrere, fordi kun de mindrebemidlede bliver tilbage i disse kommuner, d.v.s. at der sker forskydninger i det, man kalder skatteunderlaget. At de opståede forskelle således har en tendens til at blive større og større, gør ikke problemet mindre.

De bedrede kommunikationer bevirker iøvrigt, at *folk i mindre grad end før finder sig i forskelle i beskatningen.* Før i tiden fandtes der meget betydelige relative forskelle i beskatningen, men det var vanskeligt at flytte fra det ene sted til det andet; endvidere var kendskabet til forholdene andre steder betydeligt ringere, end det er i nutiden. Man må også regne med, at den megen rejsen omkring fører til, at folk i højere grad føler landet som en helhed og finder det rimeligt, at beskatningen er nogenlunde ens landet over. Endelig skal det nævnes, at den stærke forøgelse, der i al almindelighed har fundet sted i skatterne, fører til, at man ligesom kun kan acceptere mindre relative forskelle. Det gjorde ikke så meget, om skatten for et halvt hundrede år siden var dobbelt så stor i den ene kommune som i den anden, for den var i alle tilfælde en bagatel.

Den vigtigste skat ved siden af indkomstskatten er *forbrugsafgifterne.* Disse afgifter må næsten nødvendigvis være statsskatter. Man kan naturligvis tænke sig, at de enkelte afgifter kun hviler på specielle lokale områder. Man kunne godt forestille sig, at der var forskelle i forlystelsesskatten eller i restaurationsafgiften, men det ville være højst upraktisk, hvis man inden for samme land havde uensartede afgifter på tobak, spiritus, sukkervarer e.l. I så fald ville folk søge at købe varerne i de billige områder. Og selvom jo nok kun få ligefrem ville flytte i den anledning, ville det være let at få varerne sendt fra de billige områder til de dyrere områder. Det ville da komme til at gå som i U.S.A., hvor der er op-

stået forsendelsesforretninger, der sender varer fra lavtbeskattede til højtbeskattede områder. Fordelene ved at købe i lavtbeskattede områder turde heller ikke være helt ubekendte for en del af Øresundsbådenes passagerer.

Endelig kan der være grund til at nævne *ejendomsskatterne*. Disse skatter er såvel i Danmark som i andre lande traditionelt de skatter, der først og fremmest anvendes til lokale formål. Dette er givet ikke tilfældigt. Forskelle i ejendomsskatterne vil have en tilbøjelighed til i alt fald i et vist omfang at smitte af på ejendomspriserne. Der er jo den forskel, at medens en person kan flytte, må en ejendom blive, hvor den nu engang er. Høje ejendomsskatter, der også rammer nybygninger, vil have en tilbøjelighed til at påvirke byggeriet, således at dette søger til områder med lave ejendomsskatter. Der kan herved opstå tendenser, der kan minde noget om dem, der forekommer i forbindelse med personers flugt fra indkomstskatten. Imidlertid spiller dette en mindre rolle end de tilsvarende fænomener ved indkomstbeskatningen.

Af vore tre hovedgrupper af skatter, indkomstskatter, forbrugsafgifter og ejendomsskatter, er således de to første i alt fald bedre egnede som skatter til staten end som skatter til kommunerne. Ejendomsskatterne er sagtens også bedre egnede til at være statsskatter end til at være kommuneskatter, men forskellen i deres anvendelighed til det ene formål og det andet er ikke stor. For de to første skatters vedkommende gælder det i særlig grad, at de i dag er væsentlig mindre egnede til at være lokalskatter, end tilfældet før var.

Herudover kommer imidlertid, at hele den moderne skatteudvikling er gået i retning af at *forøge forbrugsskatterne og indkomstskatterne, men at afvikle ejendomsskatterne*. Medens ejendomsskatterne således omkring århundredskiftet i Danmark udgjorde ca. 32 % af vore samlede skatter, udgør de i dag kun ca. 8 % af disse. Der er mange grunde hertil. Her skal kun nævnes det socialt betænkelige i at gøre boligerne dyrere og det noget inkonsekvente i på éngang at beskatte og subventionere et gode. Tendensen til at afvikle ejendomsskatterne genfindes iøvrigt overalt.

Det betyder altså, at den eneste skat, som egner sig til at være en lokal skat, samtidig er den, befolkningen har fundet burde afvikles eller i det mindste burde stige mindst. Følgen er altså blevet, at for vore vigtigere skatters vedkommende gælder det, at de i øjeblikket egner sig godt til at være skatter til de centrale myndigheder, men dårligt til at være skatter til de lokale myndigheder.

Hvad enten man ser på administrationen, den regelgivende magt eller på finansieringen, kommer man således til forhold, der peger i retningen af en centralisation. Men disse kræfter behøver ikke at være lige stærke for alle forvaltningsområder.

CENTRALISATIONSMETODER

Centralisationstendenserne har givet sig udslag i først og fremmest tre forskellige former for bevægelser. Man kan for det første have *opgaveflytning,* hvorved snart den ene, snart den anden offentlige opgave flyttes fra et lavere organ, f.eks. en kommune, til et højere organ, f.eks. amt eller stat. Eksempelvis kan nævnes, at staten herhjemme i 1937 overtog politiet. Dernæst kan man have *funktionsdeling,* hvad der foreligger, hvor snart een, snart en anden side af en opgaves løsning flyttes fra det lavere til det højere organ. F.eks. kan man tænke sig, at administrationen af et skolevæsen forbliver på det kommunale plan, men at den mere regelgivende virksomhed lidt efter lidt flyttes fra kommunerne til staten, derigennem at statens lovgivning på dette område går mere og mere i detailler. Endelig er der den mulighed, at finansieringen gradvis glider over fra kommunerne til staten, idet staten kommer ind på at give statstilskud til det kommunale arbejde. Ved siden af opgaveflytning og funktionsdeling kan man endelig tænke sig *sammenlægning af kommunerne,* hvorved man automatisk får de kommunale opgaver for fremtiden løst for et større område end tidligere.

Der er naturligvis ingen lande, hvor man udelukkende har holdt sig til den ene af de tre metoder. Man kan imidlertid tage England som eksempel på et land, hvor oprykningsmetoden har været dominerende, Danmark som repræsentant for lande, hvor funktionsflytningsmetoden har spillet den største rolle, og endelig Sverige som eksempel på et land, hvor man tillige har gennemført en sammenlægning af kommunerne.

ENGLAND. ET EKSEMPEL PÅ OPGAVEFLYTNING

Medens der sagtens er andre lande, hvor offentlig virksomhed er stærkere centraliseret end i *England,* findes der næppe noget land, som har gennemført en mere *radikal* centralisation. Forhold, som har medvirket hertil, er sandsynligvis blandt andre landets høje grad af industrialisering, den tidlige udvikling af transportmidlerne, udbygningen af landeveje, kanaler og jernbaner, byernes dominerende indflydelse og den store befolkningstæthed.

For ca. 200 år siden var England inddelt på en lignende måde, som tilfældet er med Danmark i dag. Man havde en stat og derudover en lang række sognekommuner, der hver for sig var af en lignende størrelse som de nuværende danske. Desuden fandtes nogle områder, der hovedsagelig havde betydning som domstolsenheder, idet der i hvert område sad en vis gruppe fredsdommere, der samarbejdede. Imidlertid fik disse områder visse »kommunale« opgaver. De kan i mange henseender siges

at være forgængere for nutidens counties, de nærmest modsvarer vore amter, men er væsentlig større.

Således som nævnt foran måtte industrialiseringen skabe visse vanskeligheder. Man fik nu pludselig *store byer, der hver for sig dækkede en række parishes* (sogne). Der opstod herved problemer af fælles art for sognene, og problemer, hvor det var rimeligt, at sognekommunerne samarbejdede, men hvor der på den anden side ikke fandtes noget fælles organ til at gennemtvinge et sådant samarbejde. Dertil kom, at sognestyret traditionelt blev valgt og administrerede på en sådan måde, at det var ganske uegnet til at tage sig af alle de mange nye opgaver. Følgen blev, at man kom ind på at indrette *særlige distrikter* til at varetage specielle opgaver. Der skabtes f. eks. særlige distrikter til at sørge for gadernes brolægning, andre til at drage omsorg for gadebelysning, atter andre til at tage sig af kloakering, vandforsyning o.s.v. Karakteristisk for alle disse nyoprettede distrikter blev det, at de hver for sig omfattede et område, der var væsentlig større end en sognekommune, men at de områder, der dækkedes, ikke behøvede at være lige store. Man kunne meget vel have andre grænser for kloakkommunen end for vandforsyningskommunen og atter andre for brolægningskommunen. I den første halvdel af 1800-tallet blev næsten hele England delt op i sådanne specielle distrikter; man fik herved en lang række fattigdistrikter til at tage sig af den sociale forsorg, og endvidere en række sundhedsdistrikter til at varetage forskellige sanitære foranstaltninger. Det karakteristiske for centralisationsbevægelsen i England blev således, at opgaver, der før i tiden havde påhvilet sognene, fratoges disse og overførtes til særlige organer, distrikter, der alle havde ret store områder, men som hver for sig kun varetog én opgave. Der blev ingen forsøg gjort på at give disse distrikter samme område, men selvsagt måtte det blive således, at deres grænser blev nogenlunde sammenfaldende for de større byers vedkommende.

Denne bevægelse blev i slutningen af forrige århundrede afløst af bestræbelser, hvorved man søgte at *samle alle disse opgaver* omkring sundhedsdistrikterne, der gennemgående var relativt store. Disse distrikter gik således over fra at være étformålskommuner til at blive mangeformålskommuner, idet man henlagde en lang række forskellige opgaver, f. eks. fra fattigvæsenet, vejvæsenet o.l. til sundhedsdistrikterne, der således blev en helt ny slags kommuner, som var større end de distrikter, hvis opgave de overtog, og endnu meget større end sognekommunerne havde været. Der var med andre ord i løbet af hundrede år sket en opgaveflytning fra sognekommunerne til de forskellige ad-hoc-districts og derfra atter til disse nye districts.

Den bevægelse, der her havde fundet sted, *fortsatte* imidlertid, idet opgaverne nu begyndte at blive flyttet *fra districts enten til counties eller til*

staten. Den største del af sundhedsvæsenets administration hviler i øjeblikket enten på county eller staten; og de distrikter, der oprindelig var oprettet til at tage sig af de sundhedsmæssige forhold, har forholdsvis lidt at gøre med disse forhold i dag. Ligeledes er de fleste sociale opgaver flyttet over enten på counties eller nu hovedsagelig på staten. På tilsvarende måde er det gået med skolerne.

Følgen af denne udvikling er blevet, at opgaveflytningen er gået fra den mindste enhed, parishes over ad-hoc-districts til districts og fra districts over counties til staten. Opflytningen har været så stærk, at parishes i dag ikke længere eksisterer. Ganske enkelte steder vælges der endnu sogneråd, men disse råd har da hovedsagelig helt lokale og ganske underordnede opgaver; som den vigtigste nævnes indrettelsen af grønne stier e.l. Districts er hovedsagelig blevet en administrativ enhed, hvorigennem man administrerer en del af de opgaver, der iøvrigt hviler på counties. Af virkelig betydning for kommunal virksomhed er udover bykommunerne i England i øjeblikket kun counties, hvis størrelse kan være stærkt varierende, men som sjældent har under 100.000 indbyggere og normalt har nærmere ved en kvart million. Det drejer sig således om kommuner af en helt anden type end de danske sognekommuner.

Karakteristisk for den engelske centralisationsbevægelse har det således været, at opgaverne efterhånden er rykket op fra lavere til højere led og har gjort det i et sådant omfang, at *flere af de lavere led faktisk er blevet funktionsløse og i stort omfang forsvundet.*

Imidlertid er der ved siden heraf foregået en *centralisation gennem en funktionsdeling*. Denne har først og fremmest vist sig ved, at de *regler*, hvorefter en lang række kommunale opgaver løses, er blevet fastsat af staten; men den er tillige sket ved, at *finansieringen* er blevet centraliseret stærkere end administrationen. I en lang række tilfælde er der således blevet givet statstilskud til kommunerne. Måske i højere grad end noget andet sted har man i England eksperimenteret med sådanne statstilskud.

Medens de fleste former for statstilskud andre steder er betingede tilskud, d.v.s. gives til ganske bestemte opgaver eller formål og kun gives, forsåvidt kommunerne løser disse opgaver på en nærmere bestemt måde, har man i England været inde på at give og giver fortsat ret betydelige beløb som *statstilskud til kommunerne, uden at der hertil er knyttet nogen som helst form for betingelser*. Kommunerne har fået tilskud i forhold til deres indbyggerantal, børnetal, arbejdsløshed, gennemsnitlig værdi af lejlighederne og andre lignende kriterier, på hvilke kommunen ingen indflydelse har. Bag dette ligger en bevidst politik, gående ud på ikke unødigt at blande sig i og påvirke kommunernes politik.

Medens statstilskuddene i England som de fleste andre steder i mange år har været i stadig relativ vækst, er der heri nu sket en vending. Efter

den anden verdenskrig er der påbegyndt en afvikling af statstilskuddene til kommunerne. Efterhånden er kommunernes opgaver i så stort omfang blevet overtaget af staten, at de kommunale udgifter i virkeligheden ikke er så forfærdelig store. Man er begyndt med at centralisere finansieringen, men efterhånden som også administrationen og dermed udgifterne glider over på det højere led, er der ikke længere nogen grund til at give statstilskud til de kommuner, der ikke længere varetager så mange opgaver. Følgen er blevet, at i England i modsætning til de fleste andre steder er centralisationen af administration m.m. nu gennemført så stærkt, at man ikke længere behøver at centralisere finansieringen væsentlig stærkere end administrationen. Man synes således at være kommet ind i en periode, hvor *statstilskuddene til kommunerne afvikles, takket være at man har ladet staten overtage en række af de traditionelle kommunale opgaver,* såsom sundhedsvæsen, socialvæsen og vejvæsen.

FUNKTIONSDELING I DANMARK

Danmark kan nævnes som eksempel på et land, hvor centralisationsbevægelsen først og fremmest har givet sig udslag i, at visse funktioner er overtaget af centrale organer. Vort kommunalvæsen har traditionelt haft tre hovedopgaver at tage sig af, sociallovgivning, skolevæsen og vejvæsen, hvortil tidligere i et vist omfang kom politiet. På alle tre hovedområder er der sket en *funktionsdeling,* således at staten har overtaget visse funktioner; for de to førstes vedkommende er en meget stor del af den regelgivende magt og af finansieringen gledet over til staten, medens administrationen hovedsagelig er forblevet på det kommunale led. For vejvæsenets vedkommende er der foregået en vis opflytning af opgaven, idet en række hovedveje er overtaget af amtet, endvidere er der sket en funktionsdeling, idet finansieringen af vejvæsenet for en stor del sker gennem staten.

Ved fattigforordningen af 1803 blev der lagt en ramme omkring ydelsen af socialhjælp uden for København. Der blev fastlagt visse regler for, hvordan denne hjælp skulle administreres og finansieres, nemlig udelukkende ved afgifter på den lokale befolkning; men udover fastlæggelsen af en sådan i meget almindelige vendinger holdt ramme blev hele opgaven overladt til kommunerne. Hele *den moderne sociallovgivning,* der sætter ind efter den nye fattiglov af 1891, har ført med sig, at staten har fastsat langt nøjere regler for, i hvilke tilfælde der skal ydes hjælp, og hvordan den skal ydes; dernæst har staten og senere det mellemkommunale refusionsforbund og den fælleskommunale udligning givet tilskud til kommunerne, altså deltaget i finansieringen. Lovgivningen siden 1891 har udviklet sig således, at i dag er praktisk taget hele dette felt m.h.t. regel-

givningen dækket af den statslige lovgivning, og i grunden er det kun overladt kommunerne inden for meget snævre rammer frit at skønne over, i hvilke tilfælde de vil yde, og i hvilke tilfælde de ikke vil. Den eneste mulighed, en kommune har for at vise noget initiativ, består næsten i at bryde loven. Det vil således sige, at den regelgivende magt er gledet op til staten, og en ikke uvæsentlig del af finansieringen er gået samme vej eller til de to nævnte fælleskommunale institutioner, der i praksis i høj grad fungerer som statslige institutioner.

På lignende måde er det gået med *skolevæsenet*. Ved skoleforordningen af 1814 blev der givet kommunerne en pligt til at indrette skoler, men det blev næsten helt overladt til kommunerne at bestemme, hvordan skolerne skulle være indrettet, hvor mange lærere der skulle være, hvilke fag der skulle undervises i o.s.v. Heri er der ved den senere tids skolelove stadig sket ændringer, således at kommunernes frihed i øjeblikket på dette område er stærkt begrænset. Samtidig er en del af skoleudgifterne blevet dækket dels af statstilskud, dels af tilskud fra den fælleskommunale udligningsfond. Også på dette område er således en udpræget funktionsdeling indtrådt.

Vejvæsenet er på papiret en kommunal opgave. Medens dele af hovedvejene er overtaget af amterne, er varetagelsen af det store bivejsnet stadigvæk en kommunal opgave. Imidlertid gennemføres der i øjeblikket næsten ingen nyanlæg, som ikke modtager tilskud fra vejfonden, hvilken institution er under central ledelse og har stor indflydelse på, hvilke veje der bliver bygget, og hvordan de bygges. Også på dette område er udviklingen således gået i retningen af en centralisation. For finanserne har der fundet en særlig betydelig centralisation sted, idet vejudgifterne nu for en meget væsentlig del finansieres over motorafgifterne, der opkræves efter ensartede regler over hele landet, og fordeles mellem kommunerne dels gennem vejfonden, dels efter en særlig fordelingsnøgle, hvorefter der tildeles hver enkelt kommune et vist beløb til anvendelse til vejformål.

Ved fattigforordningen af 1803 blev der givet fattigkommissionerne, der oprettedes rundt omkring i sognene, adgang til at opkræve en skat på formue og lejlighed til dækning af fattigvæsenets udgifter. Det faldt naturligt, at disse organer helt uafhængigt af de statslige myndigheder kunne ligne de nødvendige beløb på befolkningen. Heraf udviklede sig den kommunale indkomstskat. I 1870, da man for første gang opkrævede indkomstskat til staten efter den model, der siden skulle blive permanent, var det naturligt at bygge på dette kommunale *ligningssystem*. Imidlertid er det klart, at så snart man er inde på, at sådanne skatter skal anvendes til statslige formål, er det noget mere tvivlsomt, om et kommunalt ligningssystem er særligt effektivt. Der kan i kommunerne være en interesse i at ligne for lavt for derigennem at spare kommunens borgere for at

komme til at betale statsskat. Følgen bliver, at man også på dette område får en funktionsdeling, idet staten da tvinges til at føre mere og mere kontrol med den kommunale ligning. Vor lovgivning har fastlagt flere og flere regler, således at også på dette område er både den regelgivende magt og dele af den administrative magt gledet væk fra kommunerne og over på staten. Gennem ligningsdirektorat og amtsligningsinspektoraterne har staten nu en betydelig indsigt med den måde, hvorpå kommunerne ligner; lovgivningsmagten har gennem sine detaillerede regler og Landsskatteretten gennem sin praksis fastlagt, på hvilken måde kommunerne skal ligne. Den kommunale frihed er således også på dette område efterhånden meget stærkt begrænset.

For Danmarks vedkommende er det gået som i de fleste andre lande, at den side af den offentlige virksomhed, som måske er blevet stærkest centraliseret, er *finansieringen*. De forannævnte mange hensyn, der taler imod forskelle i skatterne, har trukket i retningen af, at beskatningen er blevet en statsbeskatning, hvoraf dernæst et vist provenu fordeles ud til kommunerne. Man har dels fået en række forskellige statstilskud til diverse kommunale opgaver, men derudover er der skabt to særprægede institutioner, nemlig den mellemkommunale refusion og den fælleskommunale udligning; disse to institutioners virksomhed skal iøvrigt ikke omtales nærmere her.

KOMMUNESAMMENLÆGNING. DET SVENSKE EKSPERIMENT

Sverige kan forsåvidt tjene som eksempel på et land, hvor man har søgt at gå frem ad alle de forskellige centralisationsveje. Når det her skal særligt fremhæves, skyldes det, at man i dette land har anvendt også den tredie centralisationsmetode, *sammenlægning af kommuner*.

I midten af 1800-tallet var man i Sverige inde på at skabe særlige distrikter ligesom i England til løsning af visse opgaver, der bedre kunne løses af større distrikter end de traditionelle sognekommuner. Siden hen har man pany opløst disse distrikter og ført opgaverne enten tilbage til sognekommunerne eller op til staten. Denne overførsel fra distrikter til de to gamle inddelinger har iøvrigt været ledsaget af en funktionsdeling, der er fuldt så gennemgribende som den danske.

Under den anden verdenskrig besluttede man imidlertid i Sverige at overveje nøjere, om den kommunale inddeling i landet var så hensigtsmæssig som ønskeligt. Resultatet af disse overvejelser blev et forslag om at slå kommunerne sammen, således at man i stedet for de gældende sognekommuner, der havde et gennemsnitligt indbyggerantal nogenlunde svarende til det danske, skulle have sognekommuner med rundt regnet tre gange så stort et indbyggertal. Dette indebærer, takket være at landet

er mindre tæt befolket end Danmark, at man arealmæssigt får kommuner, der er endog meget væsentlig større end de danske sognekommuner. I løbet af slutningen af 40'erne og begyndelsen af 50'erne er der blevet gennemført lovgivning herom, og man har nu sammenslået sognekommunerne til »*storkommuner*«. Ved denne sammenlægning har man søgt at nå frem til at få kommuner af noget forskellig type til at gå op i en højere enhed, f. eks. således at man har fået én stationsbykommune kombineret med et par egentlige landkommuner. Man har herved villet nå frem til, at de *områder, der tilsammen danner en økonomisk enhed,* kommer i samme kommune. Man ønsker, at kommunerne ikke på samme måde som før skal være afhængige af et enkelt erhverv, men i stedet inden for sine grænser rumme forskellige erhverv, landbrug, eventuelt fiskeri, skovbrug, handel og industri. Ved at gøre kommunerne større har man villet opnå visse *besparelser,* fordi en større kommune bedre kan klare et moderne kontormæssigt maskineri; endvidere har man stræbt efter at få enheder, der var så store, at man kunne beskæftige *specialister* i socialvæsen, regnskabsvæsen o. s. v. Endelig har man ment gennem denne fremgangsmåde at kunne sikre, at kommunerne bedre skulle kunne bevare deres *selvstændighed,* end tilfældet var med de små kommuner.

Et af de mest interessante forhold ved den svenske sammenlægning er netop, at man har ment at kunne *erstatte en funktionsdeling delvis med en sammenlægning og overgang til større kommuner.* Betragtningen har været, at regelgivning og statslig administration først og fremmest er nødvendig over for de kommuner, der har vanskeligst ved at klare de opgaver, der er pålagt dem. Man mener, det navnlig er i de helt små kommuner, det har været vanskeligt at finde tilstrækkelig sagkyndig arbejdskraft o. l. Ved at få større kommuner, der bedre kan sikre dygtige folk både i kommunalbestyrelse og i kommunal administration, og kommuner, der er tilstrækkeligt store til, at de ikke er afhængige af én enkelt fabrik eller ét bestemt erhverv, skulle man opnå, at kommunerne kunne fungere med færre statsindgreb og mindre kontrol, end tilfældet ellers ville være. Medvirkende til at skabe denne opfattelse har det formentlig også været, at al erfaring viser, at statens indgreb har været stærkere og mere indgribende over for de små kommuner end de store. Man kan blot tænke på, hvorledes sognekommunerne i Danmark er mindre selvstændigt stillet end købstadskommunerne, og disse på deres side ikke nær så selvstændige som København og Frederiksberg.

Det er vel i det hele temmelig klart, at *de forskellige funktioner har en tilbøjelighed til at trække hinanden med sig.* Er regelgivningen centraliseret, bliver finansiering og administration det også. Er finansieringen centraliseret, følges dette let af en senere centralisering af regelgivning og ad-

ministration. En funktionsdeling vil let i praksis ende som en opgaveflytning.

Funktionsdelingen opstår først og fremmest, når kommunerne er blevet *for små til at være den teknisk rigtige enhed* for de kommunale opgaver; særlig farligt for det kommunale selvstyre er det, hvis de bliver for små til selv at kunne klare de to centrale kommunale opgaver, skolevæsen og socialvæsen. Så må der samarbejdes med andre, og kommunalbestyrelserne går over fra at handle til at forhandle. Funktionsdelingen fører let til træghed, uselvstændighed og manglende økonomi.

Om man finder funktionsdeling uheldig og ønsker at sikre en kommunal selvstændighed, er det derfor et spørgsmål, om man ikke her i landet alvorligt bør *overveje at gå i Sveriges fodspor* og søge at komme frem til noget større og dermed noget mere selvstændige kommuner, end dem vi nu har.

DEMOKRATI OG UDENRIGSPOLITIK

NIELS JØRGEN HAAGERUP

»... Det er især, når det gælder at føre udenrigspolitik, at demokratiske regeringer forekommer mig at være afgjort ringere end regeringer, som er ledet udfra andre principper. ... Udenrigspolitik kan dårligt nok siges at stille krav til nogen af de kvaliteter, et demokrati kan rose sig af. Tværtimod kræver udenrigspolitik den fuldendte anvendelse af næsten alle de anlæg, som er mindst udviklet i et demokrati...«

Ordene er Alexis de Tocquevilles, og de findes i hans berømte bog »Democracy in America«, der udkom første gang i 1835.

Om ordene står til troende i dag, er et omstridt emne, hvis aktualitet fremgår af de efterhånden ikke så få bøger, der beskæftiger sig med spørgsmålet, og som er udkommet de seneste år. Mange vil føle spørgsmålet særlig akut på baggrund af efterårets storpolitiske begivenheder i Østeuropa og i Mellemøsten, hvor vel både Østblokkens og de demokratiske staters svagheder blev afslørende belyst, men hvor det foreløbige netto-resultat – og her tænkes især på hjælpeløsheden i forhold til det svigtede Ungarn – var mest nederlagspræget for Vestmagterne. Hvilken rolle Bulganins raketvåben-trusler end spillede i de britiske og franske overvejelser af at indstille Suez-aktionen – og de gjorde vistnok et dybere indtryk i Washington end i Paris og London – fremtrådte de i en skærende modsætning til den forsigtige politik, demokratierne anlagde i Ungarn-spørgsmålet, og til den i hvert fald i en periode næsten paralyserende frygt i Vesten for, at den ungarske opstand skulle blive gentaget i Østtyskland med en tredie verdenskrig som et sandsynligt resultat.

LIPPMANN, KENNAN OG MORGENTHAU

Ingen af de i denne artikel behandlede nye bøger[1] daterer sig fra tiden siden den ungarske revolution. Vestens ikke uventede passivitet har

[1] Max Beloff: »Foreign Policy and the Democratic Process«, Oxford University Press, London, 1955. – Lester B. Pearson: »Democracy in World Politics«, Princeton University Press, 1955. – Henry M. Wriston: »Diplomacy in a Democracy«, Harper & Brothers, New York, 1956.

imidlertid ikke skabt nye problemer, men kun understreget de allerede eksisterende.

Blandt de kendteste af kritikerne af demokratiernes udenrigspolitiske svagheder er *Walter Lippmann,* hvis Bog »The Public Philosophy« (1955) i særlig grad heftede sig ved den skæbnesvangre kendsgerning, at afgørelserne i et demokrati tilfalder en regering, som i stigende grad er blevet afhængig af den offentlige opinions hastige svingninger og lovgivningsmagtens stadige fremtrængen på områder, der for en sund og fremsynet politiks skyld burde være reserveret den udøvende magt.

En anden ikke mindre kendt kritiker er den tidligere amerikanske Moskva-ambassadør *George F. Kennan,* som først i »American Diplomacy 1900–1950« (1951) og siden i »Realities of American Foreign Policy« (1954) med særlig adresse til sit eget lands udenrigspolitik beklagede den »moralistiske-legalistiske« tradition, som havde været en kendsgerning i USAs holdning overfor andre lande siden Woodrow Wilsons præsidenttid. Endnu stærkere end den sidste, men på samme linie, har den amerikanske videnskabsmand *Hans Morgenthau* i bl.a. »In Defense of the National Interest« (1951) vendt sig mod amerikansk udenrigspolitiks øjensynlige underkendelse af de altafgørende magtfaktorer i international politik. Senest har en amerikansk forretningsmand sidste efterår ladet indrykke en helsides-annonce i New York Times med et detailleret indlæg af Morgenthau, der udtrykker sorg og harme over den vending, som USAs politik har taget med dens afstandtagen fra Amerikas nærmeste allierede Storbritannien og Frankrig.

Når disse problemer i særlig grad har optaget amerikanerne – i modsætning til englænderne, hvis relative magtposition i verden dog ikke er ændret mindre end amerikanernes det sidste tiår – tror Beloff, at det skyldes, at amerikanerne fra starten har vist sig at være mest opmærksomme på de nye ødelæggelsesvåbens indflydelse på international politik. Amerikanerne lider endnu under det chok, det var for deres samvittighed, at det blev USA og ikke en krigernation som Tyskland og Japan, som tog det skridt, der har markeret overgangen til, hvad Beloff kalder atomødelæggelsens epoke.

Hertil kommer, at amerikanerne endnu ikke er kommet sig over, at deres idealistisk prægede bestræbelser på det udenrigspolitiske område har affødt så magre resultater og i visse tilfælde endog givet hårde bagslag. Beloff henviser til, at afslutningskapitlet i en større amerikansk diplomatisk historie, der udkom i 1915, havde titlen: »En Sukces og dens Aarsager«. Sukces'en smuldrede med den første verdenskrig, da amerikanernes forhåbninger om at sprede de demokratiske idealer visnede, og truede med at vende sig til en tragedie, da de selvsamme idealer følte truet i USA i tiden efter den anden verdenskrig.

ÅBENT DIPLOMATI

Lester Pearson, den canadiske udenrigsminister, siger til indledning i sin lille bog, at de problemer, vi står overfor i dag, stort set er de samme som tidligere, men med den forskel, at de præsenterer sig i langt større format end tidligere. Det har bl.a. den virkning, at demokratierne ikke har samme fejlmargin som tidligere.

Som de to andre forfattere er han egentlig ikke pessimistisk (som Lippmann er det!) med hensyn til demokratiets mulighed for at føre en effektiv udenrigspolitik, når man vel at mærke sammenligner med diktaturstaternes, men han er opmærksom på de svagheder, som demokratiet har eller påvirkes af i udenrigspolitiske spørgsmål.

En af de mest bemærkelsesværdige manifestationer af kravene om en demokratisering af udenrigspolitikken er det såkaldte åbne diplomati, som Pearson behandler forsigtigt-elskværdigt, men med en undertone af den professionelle diplomats ubehag ved begrebet. Heri er der naturligvis intet overraskende. Hvis det åbne diplomati havde en renaissance kort efter 1945, er det siden påny, omend i al stilhed, blevet diskrediteret. De fortrolige nedrustningsforhandlinger indenfor FN er et karakteristisk eksempel.

Det åbne diplomatis store fortaler var som bekendt Præsident *Wilson* (»Open covenants openly arrived at«), og skønt selvsamme præsident allerede på freds-konferencen i Versailles gennem lukkede forhandlinger dementerede den fulde anvendelighed af sit eget slogan, vedblev det i adskillige år at spille en fremtrædende rolle i mange menneskers idealbillede af verden og verdenspolitikken.

Nogen længere argumentation for et »lukket diplomati« turde ikke være nødvendig, selvom Pearson dog bruger to kapitler til emnet og herunder belyser det ufordelagtige ved at forhandle under presset fra den offentlige mening. Han siger et sted, at hvis diplomaten kan vælge, kan det forekomme ham lettere – omend rimeligvis med ulige farligere konsekvenser – at fornærme det fjerne Østen fremfor det midterste Vesten! Pearson formår ikke at rokke ved de stærke Lippmann'ske betænkeligheder i netop denne forbindelse ved trøstende at tilføje, at i de gamle dage kunne det koste f.eks. Louis XIV's diplomater mere end karrieren, om de valgte at fornærme den forkerte.

Beloff, hvis bog i det hele er den, der går dybest, er skarpere i sin kritik af det åbne diplomati og dets svagheder. Og til dem, der fremhæver FN-debatternes værdi som en undertiden konstruktiv Øst-Vest dialog, erklærer han, at modsætningerne i FN, til forskel fra folkeforbundet, fra starten forhindrede enhver virkelig dialog mellem de førende magter. FN er ikke blevet anvendt som forum for et offentligt diplomati, men er på den ene side brugt af politikere til at opflamme deres egne landsmænd til

større indsats ved at brændemærke deres modstanderes misgerninger og på den anden til at appellere til befolkningerne i modstandernes og de neutrale regeringers lande og angle efter deres støtte.

IKKE-ANERKENDELSE OG FALSKE FORVENTNINGER

Som en anden manifestation af kravet om udenrigspolitikkens demokratisering fremhæver Beloff ineffektiviteten af den efterhånden traditionelle og ingenlunde ophørte amerikanske ikke-anerkendelsespolitik, der forsøger at opnå den væbnede interventions fordele uden intervention.

Denne politik førtes således overfor Sovjetunionen lige indtil 1934, og den daværende amerikanske udenrigsminister *Henry Stimson* lagde navn til en politik efter samme retningslinier fra 1931 over for de japanske erobringer i Kina. Her ledte begivenhederne imidlertid 10 år senere frem til den logiske konklusion, da det kom til japansk-amerikansk krig. Et halvhjertet forsøg blev også gjort lige efter 1945 fra mange demokratiske staters side overfor det fascistiske Franco-Spanien, men ganske uden resultat. Sidst har amerikanerne anvendt samme principper overfor det kommunistiske Kinas regering.

Pearson er tilsvarende kritisk overfor denne side af specielt amerikansk politik. Som god nordamerikansk diplomat omskriver han sin holdning til modstand mod vetoet i FN mod medlemsoptagelser og nævner sin – og mange andres – frygt for at visse asiatiske regeringers ambitioner (Sydkoreas og Formosa-regeringens) skal lede til farlige krigsforviklinger.

Beloff hefter sig i forbindelse med ikke-anerkendelsespolitikken ved et tredie symptomatisk træk i en »demokratisk udenrigspolitik«, og det er de falske forventninger fra offentlighedens side til en ført eller planlagt udenrigspolitik. Beloff tror ikke på, at det skulle være sværere for et demokrati at føre udenrigspolitik, fordi demokratierne ikke ved nok om udenrigspolitik, og at oplysninger om udenrigspolitik tilbageholdes for offentligheden. Problemet er snarere at få folk oplyst end at forholde dem oplysninger.

Som eksempel på de falske forventninger til en bestemt udenrigspolitik anføres, at det britiske arbejderparti i 30'erne modsatte sig den konservative regerings eftergivenhedspolitik – men samtidig modsatte sig større rustninger. Den amerikanske neutralitetslovgivning fra samme periode kunne også nævnes. I årene 1935–37 vedtog kongressen, tildels på trods af Roosevelts veto, så strenge neutralitetslove, at de, hvis de havde været gældende 20 år tidligere, ville have hindret USAs indtræden i 1. verdenskrig. Men omstændighederne var og især blev jo så helt anderledes end i 1917. *Roosevelt* manøvrede sig gennem neutralitetslovenes jungle, og japanerne satte den 7. december 1941 definitivt punktum for alle neutralitetsdrømme med angrebet på Pearl Harbour.

Den offentlige mening reagerer i udenrigspolitiske spørgsmål, finder Beloff, på basis af myter om fortiden, myter som opmuntrer demokratierne i den falske forestilling, at den rette kurs altid er både mulig og praktisk. Med tydelig adresse til den uforsvarlige og partitaktiske anvendelse af sådanne myter i USA siden 1945 fastslår han, at hvad der siden har vist sig at være forkerte afgørelser, meget vel kan forsvares som rigtige afgørelser, når man går ud fra den ved tidspunktet for afgørelserne tilgængelige viden. Med forfriskende ligefremhed – Beloffs lille bog består af forelæsninger han i 1954 holdt i USA – konstaterer den britiske historiker, at megen unødig debat og skadelig splid kunne have været afværget, om man havde fastholdt følgende tre kendsgerninger, nemlig: at 1) Vestmagternes politik i sidste del af den anden verdenskrig i vid udstrækning var dikteret af frygt for en tysk-russisk separatfred, at 2) Yalta-afgørelserne om det fjerne Østen var dikteret af troen på, at vældige amerikanske tab ved invasionen af Japan kunne afværges, hvis man fik Sovjetunionen med i krigen mod Japan, og endelig at 3) kilden til Sovjetunionens styrke i Europa i de første efterkrigsår var det amerikanske folks faste beslutning om at demobilisere de væbnede styrker i det stærkest mulige tempo.

Den amerikanske professor *Wriston,* hvis bog er et opgør først og fremmest med Lippmann og tildels med Kennan samt et forsvar for den amerikanske udenrigstjeneste, gør i den forbindelse opmærksom på, at afgørelsen om demobiliseringen var præsident *Trumans,* altså den udøvende magts. Han ser heri en underkendelse af Lippmanns argumentation for større magt i udenrigspolitikken til præsidenten. Hertil er dog at sige, at der skulle en bredere ryg, en dybere viden og først og fremmest en større fremsynethed til end præsident Trumans for at modstå det store pres fra offentligheden for at gennemføre den nævnte hastige demobilisering.

EVNEN TIL AT TRÆFFE AFGØRELSER

Sagen vedrører imidlertid et fjerde og meget centralt forhold, hvor demokratiernes svigtende evne ofte kritiseres. Det gælder evnen til at træffe afgørelser. Er det rigtigt, som nogle hævder, at demokratierne viger udenom de »hårde« afgørelser og foretrækker de på kort sigt nemmeste og billigste men på langt sigt farligste beslutninger?

Her som andre steder ser Pearson ingen ny problemstilling. I fortiden stod en udenrigsminister måske overfor en indflydelsesrig hofklike, hvis synspunkter han vanskeligt kunne handle imod, og hvis indstilling han i hvert fald måtte tage hensyn til. I dag må ministeren skele til aviserne, til radiokommentatorerne og til en eller flere lovgivningskomiteer.

Den erfarne canadiske diplomat, der fuldtud erkender problemets alvorlige karakter, går endog så langt tilbage som til oldtidens Athen og minder om Demosthenes' forgæves forsøg på at vække grækerne til handling overfor faren fra Filip af Makedonien. Han genkalder tredivernes fejlslagne politik, der var karakteriseret af depressionen hjemme og den slappede årvågenhed og opportunisme udadtil, men understreger, at sådanne svaghedstendenser ikke er uløseligt forbundet med demokratiet. De er snarere resultatet af sindsforstyrrelser hos enkeltpersoner. De kan, siger han, ramme ethvert samfund, hvor mænd med indflydelse søger selviske og overfladiske interesser fremmet på bekostning af dem, som de er sat til at varetage.

Pearson henter støtte til sin opfattelse i *Edmund Burkes* stolte ord om den folkevalgtes ansvarlighed overfor hans egen samvittighed og ikke overfor vælgerne og drager herfra den naturlige konklusion, at for et demokratis udenrigspolitik er det afgørende, hvilken slags mennesker der bebor det, hvad de tror på, og hvad de er rede til at gå ind for.

Pearson berører dermed udenrigspolitikkens moralske side, og til påstanden om, at en demokratisk regering ledes af de nationale interesser uden hensyn til moralske anfægtelser, siger han, at der skal mere moralsk end politisk indsigt til for at afgøre, hvilke interesser der er de nationale, og hvordan de bedst kan fremmes.

Et demokratis udenrigspolitik er således, konkluderer den canadiske udenrigsminister, i vid udstrækning et produkt af og en prøve på en hel befolknings moralske indsigt. Pearson ville ikke være diplomat, hvis han ikke skyndsomst tilføjede, at valget i alle politiske og diplomatiske spørgsmål naturligvis ikke står mellem ret og uret. Tværtimod, siger han, er gråt den dominerende farve, og det bør udvikle ydmyghed og tolerance i vor indstilling.

Henry Wriston, der selv har haft en ledende hånd i reorganiseringen af den amerikanske udenrigstjeneste 1954–55, er mere direkte og mindre tilbageholdende end Lester Pearson. Han skjuler ikke sin vrede over pessimisternes (han mener specielt Lippmanns og Kennans) kritik af de bestående institutioner i det demokratiske samfund og siger, at selvom de ikke er fuldendte, så er de særdeles anvendelige. Det, der skal til, er større tillid til dem.

Wriston er ikke blind for demokratiernes fejltrin i mellemkrigstiden, men han trøster sig med, at verden ville have været værre stedt, hvis kejserens Tyskland havde vundet den første og Hitlers Tyskland den anden verdenskrig. Han forfalder til dette indignerede udbrud: Var vor nation nogensinde indblandet i noget så krysteragtigt som Stalins pagt med Hitler eller hans deltagelse i voldtagelsen af Polen? Han påberåber sig også, at ingen af de to verdenskrige blev udtænkt i noget demokrati,

og at begge blev fremskyndet af voldsomt antidemokratiske regimer under stærk ledelse.

Demokratiernes manglende evne til at levere færdigsyede pakker med effektiv og hurtigt virkende modgift afgiver intet grundlag for at kritisere det demokratiske diplomati, siger Wriston videre. Det er særligt indlysende i betragtning af, at den største antidemokratiske nation i verden har bestemt sig til at skabe vanskeligheder og hindre fred. Wriston finder i Marshallplanen et slående eksempel på et demokratis evne til at se vanskelighederne i øjnene og handle dynamisk. Med umiskendelig adresse til den Kennan-Morgenthau'ske skole fastslår han, at Marshallplanen hverken var baseret på magtpolitik, geopolitik eller økonomi alene. En af dens mest fremtrædende træk var netop en dyb moralsk forpligtelse.

Det er derfor ikke større konstitutionel magt til præsidenten og hans regering, der skal til, mener Wriston. Det drejer sig om at holde offentligheden bedst muligt underrettet i et demokratisk samfund. Offentligheden skal, fastslår han, have alle kendsgerninger så fyldestgørende, så åbenhjertigt og så hurtigt som de kan fremføres.

DET INSTITUTIONELLE PROBLEM

Beloff tager ikke stilling til problemet om politik og moral – et centralt, men undertiden noget misforstået punkt i de senere års udenrigspolitiske diskussion mellem de lærde i Amerika – men gør kort proces med troen på den større viden som en mirakelløsning for demokratierne. Han anfører en del statistisk materiale, der indeholder yderst nedslående oplysninger om befolkningsflertallets udenrigspolitiske orientering. Det er urealistisk og har bund i en forkert opfattelse af demokratiets funktion at tro, at dette forhold kan ændres afgørende ved at søge at finde frem til metoder, som kan sprede større oplysning, hvor nyttigt større viden i sig selv end er. Han påkalder tværtimod tolerance fra befolkningsflertallets side overfor den politik, der indenfor rammerne af anerkendte og ofte meget bredt anlagte principper tilrettelægges af et informeret mindretal.

Også Wriston er rigtignok inde på denne tankegang i et afsnit, hvor han advarer mod den opfattelse, at der simpelthen kan tales om en »amerikansk holdning« i udenrigspolitiske spørgsmål. Der findes tværtimod alle mulige meninger, men ved udformningen af landets politik er det et effektivt flertal eller et særligt indflydelsesrigt mindretal, der i realiteten bestemmer, som f. eks. den jødiske befolkningsgruppe i USA, et lille, men aktivt mindretal, der i perioder har præget USAs mellemøstlige politik.

Beloff analyserer hele dette forhold nærmere og fastslår, at problemet om en demokratisk udenrigspolitik hovedsagelig har været et problem, om, hvorvidt de demokratiske institutioner er egnede og fyldestgørende

til udøvelse af deres funktioner. Han vier et helt kapitel til gennemgang af overvejende amerikanske institutionelle forhold med særlig vægt lagt på kongressens rolle, som ikke blot er kontrollerende, men på flere områder tillige initiativtagende. Han anviser klogeligt ingen vej ud af de vanskeligheder, som det amerikanske system har vist sig at indeholde i denne henseende, mens den ellers langt forsigtigere Lester Pearson – hvis bog også består af forelæsninger holdt i USA – fremhæver det parlamentariske styres fordele på bekostning af det amerikanske. Han hefter sig bl.a. f.eks. ved det britiske kabinets større udenrigspolitiske handlefrihed sammenlignet med den amerikanske regerings og fremhæver den større parti-disciplin, der modsat den amerikanske mangel på samme tjener til at give både større fasthed og smidighed i udenrigspolitikken – uden at Pearson dog siger dette med så rene ord.

Beloff er imidlertid ikke helt på linie med canadieren i dette spørgsmål. Han er på det rene med europæernes ofte følte og undertiden udtalte utålmodighed over kongressens »upassende« indblanding i udenrigspolitikken – han henviser til en artikel af *Hugh Dalton* i »Foreign Affairs« i 1951 – men fremhæver, at enigheden om udenrigspolitikken mellem de to britiske partier ingenlunde er så udpræget, som man har villet gøre den til. Når uenigheden alligevel ikke har været dybere (NB: Bogen er fra før Suez-aktionen) skyldes det, at mindretallene i de to partier, henholdsvis bevanitterne og tory-imperialisterne, ikke har kunnet erobre magten indenfor partierne. Endelig fremfører Beloff som en tilbagevisning af påstanden om den større indre amerikanske uenighed om udenrigspolitikken i modsætning til de parlamentarisk styrede lande den kløft, der skiller regering og opposition i Vesttyskland.

Beloff anser det vigtigste institutionelle problem i forbindelse med et demokratis udenrigspolitik for at være forholdet mellem den demokratiske regerings civile og militære bestanddele. Han og Pearson er på samme linie i påvisningen af det ulykkelige i, at rent militære betragtninger blev sat i højsædet under den anden verdenskrig, og at kravet om »betingelsesløs kapitulation« og affejningen af Churchill's politisk betonede strategiske planer skyldtes dette forhold[1].

[1] Man har fra mange sider, bl.a. også fra Kennans, heftet sig ved det ulykkelige i kravet om betingelsesløs kapitulation. Skønt villig til at medgive det principielt farlige i sådanne deklarationer og det muligt krigsforlængende i den konkrete situation, tror jeg, at kritikerne under eet er tilbøjelig til at overse den enorme moralske opmuntring, det allierede krav havde for de besatte landes befolkninger og formentlig for alle modstandsbevægelsernes aktivitet. Havde man krævet mindre end betingelsesløs kapitulation i den hensigt at give tyskerne mulighed for bedre fredsbetingelser ved at styrte Nazi-styret (med hvilket enhver forståelse dog måtte være udelukket), kunne det både have fremkaldt frygt i modstandsbevægelserne for et kompromis med nazisterne eller i det mindste et Tyskland, der stadig holdt store dele af Europa besat, samt forøget den russiske frygt for en vestallieret-tysk separatfred og den tilsvarende vestlige frygt for en tysk-russisk separatfred.

N. J. H.

Med udgangspunkt i det righoldige materiale, der blev det mest konstruktive resultat af MacArthur-afhøringerne i 1951, belyser Beloff mange militæres uegnethed til at træffe overvejende politiske afgørelser eller anerkende det politiske islæt i tilsyneladende rent militære beslutninger. Som eksempler fremfører han bl.a. MacArthurs afvisning af at tage overvejelserne af Sovjets mulige hensigter i Europa i betragtning i sine planer for den fjernøstlige krigsførelse 1950–51. Også beslutningen om at bruge atombomben i august 1945 falder i samme kategori. Den blev truffet af militære grunde uden tilstrækkelig overvejelse af den daværende politiske situation i Japan.

Lester Pearson påpeger som nævnt samme forhold, men understreger blot stærkere nødvendigheden af, at også de civile, der har den endelige afgørelse i alle spørgsmål, er grundigt informeret om militære forhold, som også i fredstid uundgåeligt må influere de politiske afgørelser. På Canadas National Defense College, USAs War College, det britiske Imperial Defense College og endelig i det nyoprettede NATO Defense College tillægges denne vekselvirkning mellem de civile ledere og officererne en afgørende betydning.

NYE DIMENSIONER I UDENRIGSPOLITIKKEN

Sammenfattende er der ingen af de tre forfattere, der fremhæver diktatur-systemernes overlegenhed i forhold til demokratierne, når det gælder udenrigspolitikken. Wriston synes endog at finde demokratiet overlegent, mens Pearson som omtalt lægger vægten på, hvad han kalder kvaliteten af de demokratiske landes befolkninger og udfra en optimistisk bedømmelse heraf tillægger demokratiet gode chancer. Beloff fastslår ret kortfattet, at demokratierne, hvad angår udformningen og førelsen af en effektiv udenrigspolitik, ikke er ringere stillet end andre statsformer. Demokratierne er udstyret både med fordele sammenlignet med diktaturstaterne og belastet med mangler. Han påviser, hvorledes det sovjetrussiske diplomati har vist en manglende evne til i mange situationer at skelne mellem det virkelige og det formodede, hvilket har ført til helt falske beregninger om andre staters hensigter og evner samt til en klodset koordinering af diplomati og propaganda.

Bortset fra Wriston, der i Marshallplanen fandt et opmuntrende eksempel på et demokratis evne til dynamisk handling, anstiller ingen af forfatterne betragtninger over fordele og ulemper ved de forskellige statsformer gennem en sammenligning mellem de opnåede resultater for henholdsvis Øst og Vest i den kolde krig. Det er sikkert klogt, for en objektiv målestok er ikke mulig, fordi der fra begge sider har været begået diplomatiske fejl, som skyldes menneskelig kortsynethed eller i hvert fald util-

strækkelighed snarere end påviselige svagheder i de relative politiske systemer.

Fremtidige historikere vil således måske undre sig over kortsynetheden i den stalinistiske uforsonlighed og aggressive mistænksomhed, der ledte direkte til den europæisk-amerikanske samling, som er blevet den største hindring for mulige sovjet-kommunistiske ekspansionsplaner. Hvilken svækkelse manglende sammenhold på den anden side netop kan medføre for demokratierne, var efterårets og vinterens begivenheder talende vidnesbyrd om. For skønt opstanden i Ungarn klart fortalte om, med hvilke midler Østblokken – i hvert fald Østblokkens europæiske deltagere – holdes sammen, så er de færreste i tvivl om det vestlige sammenholds betydning for demokratiernes forsatte eksistens – som demokratier. Skønt vi er ved at være ude over det stadium, der karakteriseres af en kun todelt verden, vil den fremtidige større magtspredning, som bliver en følge af de nye store nationers aktive indsats på verdensscenen og deres erhvervelse, før eller siden, af de nye ødelæggelsesvåben ikke gøre dette sammenhold mindre påkrævet, snarere tværtimod. Meget taler da også for, at vi i de vestlige lande skal indstille os på at tænke i nye baner og indstille os på udenrigspolitikkens nye dimensioner. Herom har både Lester Pearson og Max Beloff interessante bemærkninger at gøre.

Den canadiske udenrigsminister fremsætter en advarsel, der har en særlig adresse til de skandinaver, som har haft en tendens til at stirre sig blind på det nordiske samarbejdes nytte og selvtilstrækkelighed. Han advarer nemlig mod at tage fejl af mål og midler og opfatte den vestlige samling som et middel til individuel sikring mod en truende fare udefra. Det vil være nyttigt, især for danske, der snarere hefter sig ved pagtordlydens 20 år end ved bestræbelserne for permanent at forlænge båndene mellem NATO-staterne, at skrive sig Pearsons ord bag øret, at den frie verdens enhed langtfra blot at være et middel er et af de mål, man netop agter at forsvare mod farer udadtil. Denne vestlige samling er nemlig Atlantpagtens stærkeste grundlag, også mere betydningsfuld end USAs atom- og brintbombelager, hvor vigtigt det sidste end er for fredens bevarelse, siges det.

Pearson understreger, at denne enhed ingenlunde kan tages for givet. Den vestlige styrke vil afhænge af folkenes villighed til indbyrdes samarbejde og til, når det er påkrævet, at underordne de nationale hensyn de fælles interesser. Det er alt andet end nemt. Enhver handling i et demokrati må hvile på debat, overbevisning og samtykke. Det kan være svært nok at opnå indenfor et enkelt land, men ulige vanskeligere i en alliance af demokratiske stater. Pearson ser ingen anden udvej, end at vi vænner os til at leve indenfor rammerne af et videre samfund end det nationale. Han fremfører udførligt den fælles rådslagnings tvingende nød-

vendighed for den vestlige alliances og i sidste instans den vestlige civilisations fortsatte bestående og skriver, at det i en krisesituation kan være afgørende, i hvilken udstrækning der er udviklet en ægte loyalitetsfølelse mellem de atlantiske befolkninger og især blandt de mænd fra de mest centrale områder, der på ethvert givet tidspunkt er de mest udsatte. Det vil ikke blot være ønskeligt, men med tiden formentlig også afgørende, at NATO-staternes fælles forsvarspolitik bliver udtryk for en koordineret udenrigspolitik, understøttet af supplerende politiske skridt på det økonomiske og sociale område.

Det er ikke så lidt, Lester Pearson vil have demokratierne til. Når man sammenstiller hans visionære betragtninger med den noget større tilbageholdenhed, der præger Max Beloffs afsnit over samme emne, fristes man til at bringe henholdsvis Pearsons og Beloffs nationale regeringers forskellige syn på ønskeligheden af en europæisk eller en atlantisk integration i erindring. Det er forsåvidt uden mening som i hvert fald Beloff naturligvis taler uden fjerneste autoritet fra den britiske regering. På den anden side er de betænkeligheder, han fremfører, formentlig blandt årsagerne – omend langt fra de eneste, men sikkert i objektiv henseende de bedste – til Storbritanniens større kølighed overfor de kontinentale Europa-planer og de nordamerikanske Atlantunion-prospekter.

Beloff peger først på det centrale forhold, at mens de moderne statssamfund tenderer imod gensidig afhængighed, er deres interne institutioner, specielt deres repræsentative organer, formet med selvtilstrækkelighed for øje. Han advarer mod en forhastet udvikling af overnationale institutioner og fastslår, at disse ikke kan og bør oprettes, før der er skabt en følelse blandt befolkningerne af at tilhøre en større enhed. Skandinaver, der trods århundredlang snak om nærmere nordisk samarbejde ikke er nået længere, end tilfældet er, vil bl.a. med drøftelserne af det nordiske fællesmarked i tankerne erkende rigtigheden af denne tankegang. Beloff går følgelig ind for et samarbejde mellem eksisterende regeringsorganer og institutioner, hvis fælles bestræbelser – modsat nye institutioners – kan overbevise enkeltlandenes vælgerkorps om, at deres interesser ikke er prisgivet et anonymt og ukontrolleret bureaukratis planer.

Endelig foreholder den engelske historiker uden malice men med rimelig klarhed sine amerikanske tilhørere den kendsgerning, at amerikanernes insisteren på suverænitetsindskrænkninger kun er bestemt for eksport. Når det gælder USA selv, mister de prisværdige bestræbelser for at skære i den nationale suverænitet enhver aktualitet. Den flerårige amerikanske diskussion om den såkaldte Bricker-Amendment (en forfatningsændring foreslået af den republikansk-konservative senator Bricker), der tilsigter en væsentlig begrænsning af præsidentens udenrigspolitiske handlefrihed, viser endog, hvilke kræfter der er i arbejde for at stille uret tilbage.

Det er for at tilfredsstille disse kræfter, der har et ny-isolationistisk islæt, at *Foster Dulles* har måttet love ikke at lade USA tilslutte sig en FN-menneskerettigheds-konvention (som i modsætning til MR-deklarationen af 1948 efter ikraftræden ville være bindende for signatarmagterne). De canadiske Atlantunion-planer mister på denne baggrund uundgåeligt noget af deres aktualitet! På den anden side, for nu ikke at foretage generaliseringer, som de behandlede forfattere netop har advaret imod, er der i andre og ingenlunde ubetydelige amerikanske kredse bestræbelser i gang for at få virkeliggjort planer, som er identiske med eller beslægtede med de canadiske. Når den siddende amerikanske regering ikke i stærkere grad opmuntrer disse kræfter, kan det simpelthen skyldes overbevisning hos de pågældende regeringsmedlemmer og deres chef om, at et fremtidigt samarbejde på det plan ikke er ønskeligt. Det er ikke nødvendigvis blot en følge af netop den karakteristisk demokratiske svaghed, som består i at give efter for det øjeblikkelige pres fra den offentlige mening, hvor forudfattethed i spørgsmålet om overnationale institutioner er velkendt. Men det er det rimeligvis også.

KONKLUSIONER

Konklusionen af det berørte tankevækkende, men langtfra udtømmende materiale, turde da blive, at demokratierne ikke har anledning til at henfalde til desperation ved dragningen af en sammenligning mellem det demokratiske systems mulighed for at føre en effektiv udenrigspolitik vis-a-vis diktaturstaternes. Tocquevilles pessimisme er derfor ikke nødvendigvis begrundet, skønt indbyggede svagheder i det demokratiske system i givet fald kan blive yderst skæbnesvangre. Sandheden er vel den, at demokratierne i perioden siden 1945 trods alle tilbageslag og skuffelser har gjort pessimisternes spådomme til skamme, omend langtfra levet op til optimisternes højstemte forventninger.

De anførte sammenligninger er naturligt trukket mellem eksisterende demokratiske og totalitære systemer – ikke mellem eksisterende systemer og imaginære totalitære (eller blot forskelligartede) systemer. De sidste vil man have nemt ved at gøre fuldkomne, hvorved de fejlbarlige demokratiske systemer vil falde igennem ved sammenligningen. Meget taler imidlertid for, at sammenligningen med de totalitære systemer er utilstrækkelige. Påvisningen af deres fejl – og ikke mindst deres moralske brist – er alt for let. Det er mere realistisk at undersøge demokratiets funktionsdygtighed både på basis af dets modstanderes diplomatiske snilde – der igen naturligvis kun er een side af det afgørende og omfattende magtbegreb – og i lys af de problemer, som er et produkt af langt mere end blot diktaturstaternes diplomati. Her tænkes på samtidens politiske

problemkompleks i videste forstand, herunder følgerne af den teknologiske udvikling og befolkningstilvæksten, der i Asien nu har antaget en eksplosiv karakter.

Vi har set, hvorledes forsøgene på at »demokratisere« udenrigspolitikken stort set har haft basis i en vrangopfattelse af de internationale forholds sande karakter. Det åbne diplomati, lovgivningsmagtens forsøg på at kontrollere hver fase i udenrigspolitikken og kravet om i alle større udenrigspolitiske spørgsmål at konsultere den brede befolkning selv (i 1934 blev det i USA foreslået og nær vedtaget, at der i forfatningen skulle indføres en bestemmelse om, at USA kun kunne erklære krig efter en folkeafstemning herom) skyldes velmente men misforstående ønsker om at indføre demokratiske processer i udenrigspolitikken.

Den anden side af spørgsmålet om demokrati og udenrigspolitik, nemlig om foreneligheden af en effektiv udenrigspolitik (som bevarer frihed og fred) med et demokratisk politisk system synes at kunne finde en positiv afklaring, skønt kun udviklingen kan give svaret. Modifikationer kan blive nødvendige, og ubehagelige sidespring har forlængst været en kendsgerning, selvom de som f.eks. McCarthyismen i USA forhåbentlig har været af forbigående karakter. En udogmatisk og pragmatisk opfattelse af demokratiet turde være den bedste udrustning for demokratiernes statsmænd. Når det gælder intet mindre end kampen for at overleve – og bestræbelserne for at sikre frihed og fred har ingen mindre værdig baggrund – vil nuancerne og finesserne, som krydrer hver demokratisk stats politiske liv, meget nemt gå tabt. Det var både i et anfald af ironi og camouflage-glæde, at menneskeheden lod diplomatiet udvikle sig til formfuldendthedens og elegancens stand par excellence (det var før Khrustjovs tid!), skønt der ikke er nogen profession, hvis udøvelse er så brutal, hvis pris er så høj, og hvis endelige udfald er så vigtig for så mange mennesker.

INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI

BERETNING OM VIRKSOMHEDEN I 1956

INSTITUTETS LEDELSE

Institutets styrelse består i henhold til grundbestemmelserne af lærerne i historie og samfundsøkonomi ved Københavns Universitet samt chefen for Det statistiske Departement tillige med et mindre antal valgte medlemmer.

Styrelsen har i 1956 fået tre nye selvskrevne medlemmer, *Erik Hoffmeyer,* som udnævntes til lektor i nationaløkonomi ved Københavns Universitet i januar 1956, *John Vibe-Petersen,* der blev lektor i nationaløkonomi ved Københavns Universitet i august 1956 og dr. phil. *Fridlev Skrubbeltrang,* som i april 1956 tiltrådte lektoratet i landbohistorie ved Københavns Universitet. Lektor *Kjeld Winding* fratrådte med udgangen af november 1956 sin lærerstilling ved Københavns Universitet og dermed Institutets styrelse.

Ved udgangen af 1956 bestod styrelsen af følgende:

Rigsarkivar Svend Aakjær.
Lektor, dr. phil. Erik Bach.
Professor, dr. phil. Povl Bagge.
Fhv. nationalbankdirektør C. V. Bramsnæs.
Professor, dr. phil. Aksel E. Christensen.
Fhv. departementschef E. Cohn.
Fhv. indenrigsminister Bertel Dahlgaard, M. F.
Professor, dr. phil. Astrid Friis.
Professor, dr. phil. A. Hald.
Professor, dr. phil. Sven Henningsen, næstformand og kasserer.
Lektor Erik Hoffmeyer.
Professor, dr. polit. Carl Iversen.
Lektor, dr. phil. Arne Jensen.
Fhv. minister Aksel Larsen, M. F.
Fhv. rigsarkivar, dr. phil. Axel Linvald.
Lektor P. E. Milhøj.

Departementschef C. Ulrich Mortensen.
Professor, dr. polit. Poul Nørregaard Rasmussen.
Professor H. Winding Pedersen.
Professor, dr. oecon. Kjeld Philip, formand.
Professor, dr. jur. & phil. Alf Ross.
Professor K. Skovgaard.
Lektor, dr. phil. Fridlev Skrubbeltrang.
Professor Kaare Svalastoga.
Kontorchef, lektor P. P. Sveistrup.
Lektor John Vibe-Petersen.
Generalsekretær i Nordisk Råd, cand. mag. F. W. Wendt.
Professor Poul Winding.
Professor, dr. polit. & oecon. F. Zeuthen.

Forretningsudvalget bestod indtil marts måned i 1956 af formanden, professor *F. Zeuthen,* næstformanden og kassereren, professor *Sven Henningsen,* professor *Carl Iversen* og fhv. rigsarkivar *Axel Linvald.* På styrelsesmødet i marts 1956 fratrådte professor Zeuthen formandshvervet efter 8 års virke. I stedet valgtes professor *Kjeld Philip.* På samme styrelsesmøde vedtoges det at udvide forretningsudvalget med et femte medlem, professor *Povl Bagge,* samt at indvælge rigsarkivar *Svend Aakjær* i styrelsen. Tilsynet med det daglige arbejde er i 1956 ført af Institutets sekretær, cand. polit. *Erling Olsen.*

»ØKONOMI OG POLITIK«

Institutets kvartalsskrift »Økonomi og Politik« blev i 1956 redigeret af *Sven Henningsen* og *Poul Winding* indtil juni 1956, hvorefter redaktionen er varetaget af Poul Winding alene. Oplaget har været 2700 eksemplarer og abonnementsprisen 8 kr. (for studerende 5 kr.). »Økonomi og Politik« er i årets løb blevet udvekslet med udenlandske tidsskrifter, ligesom det også efter anmodning tilsendes en række danske institutioner.

»*Economic Conditions in Denmark*«, et engelsk resumé af »Økonomi og Politik«s danske konjunkturoversigt, er blevet udsendt til danske repræsentationer i udlandet samt til 80 udenlandske, historiske og økonomiske institutioner, biblioteker m.v.

DET HISTORISKE ARBEJDE

Institutets prishistoriske arbejde er blevet fortsat i 1956 under ledelse af professor, dr. phil. *Astrid Friis* og med universitetsadjunkt *Kristof Glamann,* cand. polit. *Erling Olsen* og cand. mag. *Edit Rasmussen* som medarbejdere. Manuskriptet til værkets første bind omfattende en redegørelse for

pengevæsenet, mål og vægt samt en fremstilling af de københavnske torvepriser, priscouranter samt brød-, kød- og øltakster forelå ved årets udgang i engelsk oversættelse på nær ganske få afsnit, og størstedelen af tabellerne fandtes i korrektur fra trykkeriet.

Undersøgelsen af dansk kvægeksport i det 16. og 17. årh., som foregår under ledelse af professor, dr. phil. *Astrid Friis* og udføres af mag. art. *Svend Ellehøj*, er blevet fortsat i 1956. Arbejdet har især koncentreret sig om de enkelte eksportforretningers udvikling. Ved hjælp af toldregnskaberne, specielt Gottorpregnskaberne, og gennem et omfattende studium af topografisk og personalhistorisk litteratur samt forskellige trykte og utrykte kilder er det lykkedes at identificere ca. 400 af de ca. 500 købmænd, undersøgelsen omfatter. Ca. 70 er usikre, og af de resterende 30 – mindre – købmænd savnes ethvert spor. Foruden disse resultater har undersøgelsen givet en mængde oplysninger af betydning for forståelsen af købmændenes virksomhed og sociale stilling. Der er i kladde udarbejdet en statistisk oversigt over de enkelte forretningers udvikling.

Mag. art. *Svend Erik Stybe* har i 1956 fortsat sit arbejde med undersøgelsen over Frederik Dreier med særligt henblik på hans forfatterskab. Ved årets udgang var de egentlige undersøgelser stort set afsluttede og selve afhandlingen ved at blive udarbejdet i sin endelige form. Afhandlingen er blevet inddelt i fire hovedafsnit. Det første indeholder en fremstilling af Dreiers udvikling. Magister Stybe søger her at give en psykologisk begrundelse for, at den ganske unge Dreier kom i et så voldsomt modsætningsforhold til alle dominerende åndsstrømninger i Danmark omkring 1848. Det andet afsnit handler om den sociale problemstilling, Dreier stod overfor i Danmark omkring Treårskrigen. Det tredje og længste afsnit indeholder en systematisk gennemgang af Dreiers filosofi på grundlag af hans produktion efter 1851 både den trykte del og den del, der kun forligger i manuskripter. Det fjerde afsnit handler om Dreiers forhold til den tids arbejderbevægelse afspejlet i hans virksomhed indenfor »Foreningen til Arbejdsklassens Vel«.

DET ØKONOMISKE ARBEJDE

Lektor ved Københavns Universitet, cand. polit. *Erik Hoffmeyer* har i 1956 afleveret manuskriptet til sin undersøgelse over »Dollarknaphed og valutakonvertibilitet«.

Lecturer i landbrugsøkonomi ved University of Nottingham, cand. polit. *Knud Rasmussen* har i 1956 fortsat sin analyse af forrentningsprocenterne i Landøkonomisk Driftsbureaus regnskabsmateriale.

Bibliotekar ved Det kongelige Bibliotek, cand. polit. *Knud Erik Svendsen* har i 1956 forsat sin undersøgelse over de økonomiske ideers udvikling

i Danmark i det 19. århundrede. Cand. polit. Knud Erik Svendsen har i årets løb udarbejdet en bibliografi for perioden og drevet omfattende litteraturstudier.

ARBEJDET MED INTERNATIONALE FORHOLD

Institutet har i 1956 udsendt første bind i serien *Internationale Studier*, der redigeres af professorerne *Sven Henningsen* og *Kjeld Philip*. Det drejer sig om lektor ved Århus Universitet, mag. art. *Erik Reske-Nielsens* bog om »Det mellemste Østen«.

Ved en international studiekonference i Bologna, Italien, den 28. maj – 1. juni 1956 om europæiske integrationsproblemer, arrangeret af det amerikanske Johns Hopkins University, repræsenteredes Institutet af professor *Carl Iversen,* lektor *Erik Hoffmeyer* og cand. polit. *Erling Olsen.* I konferencen deltog repræsentanter for vesteuropæiske, amerikanske og canadiske universiteter og institutter.

Institutet har i det forløbne år haft forbindelse med følgende udenlandske institutioner, med hvilke der er udvekslet publikationer og tidsskrifter: Belgien: Institut des Relations Internationales i Bruxelles; Canada: Queens University; England: The Royal Institute of International Affairs i London, London School of Economics and Political Science, Department of Applied Economics ved Universitetet i Cambridge, The Institute of Statistics ved Universitetet i Oxford; Finland: Finlands Banks Institut för Ekonomisk Forskning i Helsingfors, Utrikespolitiska Samfundet i Helsingfors; Frankrig: Centre d'Etudes de Politique Etrangère i Paris; Holland: Institut voor internationale Zaaken i Haag; Japan: Economic Council, Government of Japan i Tokyo; Norge: Chr. Michelsens Institut for Vitenskap og Åndsfrihet i Bergen, Universitetets økonomiske Institut i Oslo; Sovjetunionen: Institut d'Economie et de Politique i Moskva; Sverige: Företagsekonomiska Forskningsinstitutet ved Handelshögskolan i Stockholm, Konjunkturinstitutet i Stockholm, Nationalekonomiska Institutionen i Lund, Nationalekonomiska Institutionen i Uppsala, Utrikespolitiska Institutet i Stockholm; Tyskland: Institut für Weltwirtschaft an der Universität Kiel; U.S.A.: Foundation for Foreign Affairs i Washington, Council on Foreign Relations i New York, Yale University Library i New Haven, University of International Relations i Los Angelses.

BIBLIOTEKS- OG REGISTRERINGSARBEJDE

Institutets bibliotek er i årets løb blevet forøget med ca. 200 bind. Avisregistraturen, som Institutet fortsat har afleveret til Det kongelige

Bibliotek, Statsbiblioteket i Århus, Landsarkivet i Odense og Universitetsbibliotekets I. afdeling (Fiolstræde), er blevet videreført således at »Berlingske Tidende« pr. 31/12 1956 er registreret indtil 1917 og »Politiken« indtil februar 1922.

Registraturen af udenlandske og danske tidsskriftartikler er videreført i sædvanligt omfang. Antallet af abonnenter er i årets løb steget fra 50 til 53.

INSTITUTETS FREMTID

Under indtryk af planerne om oprettelse af et historisk institut, af et økonomisk institut og af et institut for statskundskab og samtidshistorie under Københavns Universitet har man i styrelse og forretningsudvalg drøftet institutets fremtidige virksomhed. Overvejelserne er ikke afsluttede.

INSTITUTETS FINANSIELLE FORHOLD

Institutet har i årets løb modtaget tilskud fra staten, Tipstjenesten, Statens almindelige Videnskabsfond, Rask-Ørsted Fondet, Gentofte Kommune, Danmarks Nationalbank, Landmandsbanken, Kjøbenhavns Handelsbank og Privatbanken, samt dagbladene »Berlingske Tidende« og »Politiken«.

For disse tilskud bringer Institutet sin oprigtigste tak.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

KONJUNKTURUDVIKLINGEN I U.S.A.

Forløbet af den amerikanske konjunktur i slutningen af 1956 og den hidtil forløbne del af indeværende år er rammende blevet karakteriseret som »sidelæns«. Det høje aktivitetsniveau er blevet opretholdt, uden at der på den anden side har kunnet spores tendenser til en genoptagelse af den stærke stigningstakt, som karakteriserede udviklingen frem til årsskiftet 1955–56.

Bruttonationalproduktet lå ifølge foreløbige opgørelser i første kvartal i år kun ubetydeligt over niveauet fra foregående kvartal, hvorved det må tages i betragtning, at en del af denne stigning må tilskrives det højere prisniveau. Indeks for industriproduktionen har – bortset fra en forbigående stigning på 1 point i december – været uændret siden oktober. Denne stabilitet i industriproduktionen dækker, som det fremgår af nedenstående oversigtstabel, over en temmelig udbredt omend beskeden nedgang inden for en række betydelige industrigrupper, som imidlertid bl. a. opvejes af en relativt stærk produktionsstigning inden for transportmiddelindustrien.

Sæsonudjævnet industriproduktionsindeks for U.S.A.
(1947–49 = 100).

	4. kvt. 1956	1. kvt. 1957
Industri og minedrift	146	146
Heraf:		
jern- og metalværker	146	142
maskiner og apparater	175	172
transportmidler	214	222
sten-, ler og glasindustri	157	156
tekstilindustri	104	101[1]
beklædningsindustri	112	110[1]
næringsmiddel- og drikkevareindustri	114	112[1]

[1] Januar–februar.

Den samlede aktivitet inden for bygge- og anlægssektoren ligger fortsat på det meget høje niveau fra 1956, men antallet af påbegyndte nye boliger,

Amerikanske konjunkturtal.

	Pristal, 1947-49 = 100			Industriproduktion[1] 1947–49 = 100	Bygge- og anlægsvirksomhed[2] 1947-49 = 100		Arbejdsmarked			Detailomsætning[4] Mld. $	Udenrigshandel[7]		Personlige indkomster[8] Mld. $	Bruttonationalprodukt[8] Mld.$
	Engrospriser		Leveomkostn. 1947–49 = 100		Ialt	Boligbyggeri	Beskæftigede[3] Mill.	Arbejdsløshed[4] Mill.	Arbejdsløn[5] Cents		Import Mill. $	Eksport Mill. $		
	Samlet indeks	Landbr.-produkt												
1938	51	38	60	48	35	27	28.9	10.4	63	3.5	163	258	68	85
1950	103	98	103	112	159	185	44.7	3.1	147	12.0	747	857	226	285
1951	115	113	111	120	171	170	47.3	1.9	159	13.2	923	1253	254	328
1952	112	107	114	124	183	181	48.3	1.7	167	13.7	899	1267	268	345
1953	110	97	114	134	192	177	49.7	1.5	177	14.2	914	1315	286	365
1954	110	96	115	125	216	232	48.3	3.2	181	14.2	858	1259	287	361
1955	111	90	115	139	261	278	49.4	2.7	188	15.5	948	1294	306	391
1956	114	89	117	143	267	268	51.5	2.6	198	16.0	1048	1576	325	412
1. kvt. 1956	112	86	115	142	298	308	51.1	2.9	194	15.6	1074	1402	317	403
2. kvt. —	114	90	116	142	263	290	51.5	2.7	197	15.8	1037	1631	323	408
3. kvt. —	115	90	117	141	255	260	51.5	2.3	198	16.1	1031	1549	327	414
4. kvt. —	116	88	118	146	254	214	52.0	2.3	203	16.3	1050	1724	333	424
Januar 1957	117	89	118	146	..	..	52.0	3.2	205	16.4	1117	1681	335	
Februar –	117	89	119	146	..	..	52.1	3.1	205	16.5	1004	1606	337	427
Marts –	117	89	119	146	..	..	52.0	2.9	205	16.3	..	..	338	

Kilde: »Survey of Current Business«, udg. af U.S. Department of Commerce.
Tallene refererer til måneder eller til gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder.
[1]Sæsonudjævnet. [2]Værdien af byggekontrakter; sæsonudjævnet. [3]Antal beskæftigede (»employees«) uden for landbruget ifl. Dept. of Labor. Beregningsgrundlaget ændret fra jan. 1956 [4]Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1954. [5]Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [6]Udjævnet for sæsonsvingninger. Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1951. [7]Generalhandel. Eksporten indbefatter militære gaveydelser. [8]Udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til helårsbasis.

med 10 pct. med en yderligere nedgang i marts, således at antallet af påbegyndte boliger nu ligger på det laveste niveau siden 1949. Denne udsom gennem 1956 udviste svag tilbagegang, er fra januar til februar faldet vikling må nødvendigvis give sig udslag i en nedgang i bygge- og anlægsvirksomheden senere på året, med mindre der fra erhvervenes investeringer eller det offentliges anlægsaktivitet udgår neutraliserende impulser.

Påbegyndt boligbyggeri[1].
(sæsonudjævnet årsrate – 1000 lejligheder).

1956, 1. kvt.	1139
2. –	1131
3. –	1078
4. –	1033
1957, 1. –	930
januar	1010
februar	910
marts	880

[1] Private boliger uden for landbruget.

Takten i lageropbygningen, som i industrien fortsatte støt gennem næsten hele 1956, synes siden november–december at være taget stærkt af, således at der, når hensyn tages til det stigende prisniveau, i de senere måneder næppe har været tale om nogen reel lagertilvækst af nævneværdig størrelse.

Bogført værdi af lagre i industri og handel.
(sæsonudjævnede ultimotal – milliarder dollars).

	Industri	Engroshandel	Detailhandel	Tilsammen
1956, januar	46.3	12.4	24.1	82.8
april	48.0	12.6	23.9	84.5
juli	49.2	12.8	23.8	85.8
oktober	50.8	13.1	23.3	87.2
november	51.3	13.2	23.5	88.0
december	51.4	13.3	23.9	88.5
1957, januar	51.5	13.1	24.0	88.7
februar	51.8	13.1	23.9	88.9

Stigningen i engrospriserne er i løbet af februar og marts ebbet ud, idet modgående prisbevægelser på en række vareområder har opvejet hinanden. Leveomkostningsindekset udviser fortsat små forskydninger i opadgående retning. En vis indskrænkning af overarbejdet i industrien har modvirket en stigende tendens for grundlønningerne, således at den gennemsnitlige timefortjeneste er uændret gennem de seneste måneder.

Forbrugernes disponible indkomster er fortsat stigende og lå i 1. kvartal ca. 6 pct. over niveauet fra foregående år, medens leveomkostningsindekset lå godt 3 pct. højere end året forud.

Man kan nu spørge, om denne »sidelæns« bevægelse vil fortsætte i de kommende måneder. Den ovenfor omtalte nedgang i starten af nyt boligbyggeri og svækkelsen i tempoet i lageropbygningen kunne f. eks. give holdepunkter for en pessimistisk vurdering af udsigterne for den nærmeste tid, og i U.S.A. har det da heller ikke manglet på sådanne pessimistiske betragtninger især fra kredse, som fremhæver, at vurderingen af produktionsudviklingen må ske på baggrund af den fortsatte vækst i arbejdsstyrken og ikke mindst i kapitalapparatet. Man burde således ifølge denne opfattelse i disse år, hvor de faste investeringer i erhvervslivet ligger på et meget højt niveau, registrere en fortsat vækst i produktionen og ikke slå sig til tåls med opretholdelsen af det nuværende niveau, selvom dette betegner en rekord. Herover for står den opfattelse, som især forfægtes af Federal Reserve Board, at inflation fortsat er hovedproblemet i U.S.A.s økonomi.

Ser man på de senest offentliggjorte oplysninger om forbrugernes og

erhvervslivets planer og forventninger for den nærmeste tid, synes der ikke heri at være holdepunkter for forventninger om en umiddelbart forestående genoptagelse af den stærke ekspansion.

De forløbige resultater af det årlige Survey of Consumer Finances tyder således på, at forbrugerne planlægger køb af huse og varige forbrugsgoder i nogenlunde samme omfang som i 1956, omend der er en vis tendens til at ville ofre lidt større beløb på de enkelte indkøb. Forbrugernes forventninger går endvidere forsat i retning af stigende pengeindkomster og en bevarelse af det nuværende høje aktivitetsniveau, uden at det iøvrigt er muligt at konstatere nogen klar forskydning i forventningsstrukturen i forhold til 1956.

Erhvervslivets faste investeringer satte rekord i 1956 med en stigning på 22 pct. i forhold til 1955. Ifølge Department of Commerce's og Securities and Exchange Commission's seneste undersøgelser vil erhvervslivet også i indeværende år anvende rekordbeløb på investeringer i bygninger, maskiner og anlæg, ialt godt 37 milliarder dollars eller 6½ pct. mere end i 1956. Af denne stigning kan ca. halvdelen skønnes at ville medgå til dækning af de siden sidste år indtrufne omkostningsstigninger, således at den reelle fremgang skulle blive af størrelsesordenen 3–4 pct.

Denne vurdering af investeringsudviklingen i 1957 underbygges i alt væsentligt af de seneste resultater af en anden af de faste undersøgelsesrækker: McGraw-Hill's opgørelse af erhvervslivets planer. Ifølge denne kilde synes industrien heller ikke på lidt længere sigt at have planer om et væsentligt større investeringsomfang; planerne for 1958 ligger således på et niveau, der ikke afviger mere end 5 pct. fra 1957-tallene, ligesom der ej heller i 1959 og -60 ventes stigninger af større omfang. Derimod angiver industriselskaberne, at en større del af deres investeringer i disse senere år vil have karakter af rationaliseringer og udskiftning af bestående anlæg, medens investeringer i kapacitetsudvidelser vil udgøre en tilsvarende mindre andel. Man bør dog ved vurderingen af oplysninger af denne art tage i betragtning, at en sondring mellem investering for rationalisering og investering for kapacitetsudvidelse må være behæftet med en meget høj grad af usikkerhed, eftersom et nyt industrielt anlæg – omend ikke altid – så dog i en lang række tilfælde vil rumme begge elementer.

Disse oplysninger stemmer imidlertid ganske godt med den kendsgerning, at medens industriens produktionskapacitet i 1956 øgedes med ca. 6 pct. og yderligere vil stige med en tilsvarende procentsats, når indeværende års investeringer er gennemført, har industriproduktionen gennem det sidste halve år været stagnerende. Industrivirksomhederne hævder da også gennemgående at arbejde med en kapacitetsudnyttelse, der ligger noget under den foretrukne. Foruden en fortsat rationalisering synes industriens bestræbelser for den nærmeste fremtid at koncentreres om opfin-

delsen og introduktionen på markedet af nye varer. Som en forløber herfor vil udgifterne til forskning, der i 1956 androg godt 6 milliarder dollars, stige til noget over 9 milliarder i 1960. Hånd i hånd med disse bestræbelser for at finde på noget nyt går anstrengelserne for at skabe markeder for denne nye produktion, og omkostningerne herved synes at være væsentlig større.

Hvorvidt der over de offentlige finanser vil udgå impulser til stigende aktivitet i det kommende finansår, er det endnu for tidligt at have nogen begrundet formodning om, al den stund den årlige tovtrækning mellem repræsentanternes hus, senatet og præsidenten om bevillingerne i dennes budgetforslag, der betegner en rekord under fredsforhold, endnu er i fuld gang. Dog synes den opfattelse at vinde terræn, at den personlige indkomstskat vil blive nedsat med virkning fra 1. januar 1958.

Engelske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion[1] 1948 = 100	Fuldført boligbyggeri 1000 lejligheder	Arbejdsmarked			Privat forbrug[2] Mill. £ 1948-priser	Udenrigshandel[6]		Valutastilling		
	Engrospriser[1] Juni 1949 = 100	Leveomkostninger Juni 1947 = 100			Beskæftigede Mill.	Arbejdsløse[3] 1000	Arbejdsløn[4] Juni 1947 = 100		Import c. i. f. Mill. £	Eksport f. o. b. Mill. £	Guld- og dollarbeholdning[7] Mill. $	EPU stilling Mill. $	Gæld i sterling Mill. $
1938	..	63	86	30.0	17.32	1859	61	694	77	44	3449	.	2776
1950	107	114	114	17.1	22.55	341	111	741	218	191	3300	225	10486
1951	125	125	117	16.8	22.73	281	120	736	325	226	2335	−465	10665
1952	128	136	114	20.7	22.51	463	130	728	290	227	1846	−614	9013
1953	125	140	121	27.2	22.74	380	136	757	279	224	2518	−555	9780
1954	126	143	130	29.5	23.11	318	142	794	281	231	2762	−335	10368
1955	130	149	137	27.0	23.45	265	151	818	324	252	2120	−339	10013
1956	136	157	136	25.6	23.62	287	163	822	324	276	2133	−350	9590
1. kvt. 1956	134	154	137	23.1	23.55	305	159	819	328	272	2277	−348	..
2. kvt. —	135	157	136	26.1	23.62	266	164	818	331	285	2385	−326	9940
3. kvt. —	136	157	136	25.4	23.69	276	165	820	312	256	2328	−325	..
4. kvt. —	137	158	136	27.8	23.63	301	165	(831)	325	292	2133	−350	9590
Januar 1957	138	160	137	23.4	..	423	166	..	376	273	2084	−352	..
Februar —	138	160	137	..	..	421	167	..	321	289	2147	−343	..
Marts —	138	160	135-136	..	..	..	167	..	362	313	2209	−334	..
April —	138	..	..	..	..	..	..	..	350	281	2320	..	..

Kilder: »Economist«, »London & Cambridge Economic Service«, »International Financial Statistics« samt »Monthly Bulletin of Statistics«.

Tallene refererer til kalendermåneder eller er gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder. Tallene for valutastillingen er dog altid ultimotal.

[1] Prisindeks for forarbejdede produkter bortset fra brændsel, fødevarer og tobak. [2] Incl. minedrift, energiproduktion og byggeri. Sæsonudjævnet. [3] Anmeldt til arbejdsanvisningen. [4] Lønsats pr. uge i hovederhvervene. [5] Sæsonudjævnet. [6] Generalhandel. [7] Sterlingområdets beholdninger af guld samt amerikanske og canadiske dollars.

ENGLAND

Sterlingområdets guld- og dollarbeholdning er ved udgangen af april nået op på samme niveau som ved udgangen af september i fjor, og sporene efter begivenhederne i efteråret skulle hermed være slettet. Dette resultat er dog kun nået ved iværksættelse af en række ekstraordinære foranstaltninger til styrkelse af reserverne.

For det første har sterlinglandene i denne periode trukket 561 mill. dollars på Den Internationale Valutafond; for det andet har England opnået henstand med betalingen af renter for 1956 på efterkrigslånene fra U.S.A. og Canada, et beløb på 104 mill. dollars, der normalt forfalder i december; endelig har England solgt en post amerikanske statsobligationer til et beløb af 30 mill. dollars, som ligeledes er medgået til styrkelse af reserverne. For yderligere at styrke sterlingområdets valutariske likviditet opnåede England tilsagn om en kredit på 500 mill. dollars i den amerikanske Export-Import Bank, men da der hidtil ikke er trukket på denne kredit, har denne sikkerhedsforanstaltning ikke påvirket de offentliggjorte tal for guld- og dollarbeholdning.

Iøvrigt var det jo karakteristisk for efterårets valutakrise – i modsætning til tidligere sterlingkriser–, at stillingen på betalingsbalancens løbende poster kun påvirkedes i meget begrænset omfang, medens de spekulative kapitalbevægelser antog et meget stort omfang. Den spekulative position mod sterling, som herved opbyggedes, ikke mindst i en række kontinentale O.E.E.C.-lande, må formodes efterhånden at blive likvideret, og dermed skulle der være grund til at vente en vis stigning i guld- og dollarbeholdningen i den kommende tid. Forårets truende udsigter på det engelske arbejdsmarked har formentlig bidraget til at forsinke denne udvikling.

Den økonomiske årsoversigt for 1956 og udsigterne for 1957.

Det hastigt voksende deficit i Storbritanniens løbende betalinger over for omverdenen i andet halvår 1955 udgjorde baggrunden for en række indgreb, som gennem en begrænsning af den indenlandske efterspørgsel – i første række af konsumet – tilsigtede dels en bedring af stillingen på betalingsbalancens løbende poster dels at stabilisere pris- og indkomstniveauet.

Når resultaterne for 1956 gøres op, fremgår det, at den førte politik er lykkedes, for så vidt som England i dette år havde et overskud i sine løbende betalinger (inkl. militære hjælpeydelser) på 233 mill. £ mod et underskud på 79 mill. £ i 1955 – en fremgang der ganske overvejende hidrører fra samhandelen med landene uden for sterlingområdet. Bestræbelserne på at stabilisere det indenlandske pris- og omkostningsniveau

var derimod ikke tilstrækkelige til at hindre stigninger af mindst samme størrelse som i årene forud.

Forskydninger i den samfundsøkonomiske balance fra 1955 til 1956
(mill. £ i 1955 priser)

Til disposition:	
Indenlandsk bruttoprodukt	+240
Import af varer og tjenester	+100
	+340
Anvendt til:	
Konsum: Privat	+60
Offentligt	+50
Faste bruttoinvesteringer:	
Boligbyggeri	÷25
Andre faste investeringer	+105
Investering i lagre o.lign.	÷100
Eksport af varer og tjenester	+250
	+340

Kilde: Economic Survey 1956.

Prisen for konsolideringen af Englands betalingsbalance var en mærkbar svækkelse af væksten i den økonomiske aktivitet. Medens stigningen i det indenlandske realprodukt i de foregående år således var af størrelsesordenen 3–4½ pct., faldt tilvækstraten i 1956 til godt 1 pct., hvorved det yderligere må tages i betragtning, at stigningen i alt væsentligt faldt på landbrug (ikke mindst på produktionen af de stærkest subsidierede varer) og handel og omsætning, hvor en større faktorindsats synes at være medgået til formidlingen af omsætningen af en nogenlunde uændret varemængde. Industriproduktionen udviste derimod en mindre nedgang.

Stigningen i eksporten af varer og tjenester beslaglagde størstedelen af de til rådighed stående resourcer, idet det i videst omfang lykkedes at udnytte de gunstige afsætningsforhold for industriprodukter. Dog bør det bemærkes, at verdenshandelen med industriprodukter steg endnu stærkere, således at Englands andel heraf også i 1956 udviste tilbagegang.

På baggrund af den opnåede bedring af betalingsbalancen og den samtidig indtrådte stagnation i produktionen måtte det centrale spørgsmål ved forelæggelsen af den økonomiske årsoversigt og regeringens budget for det kommende år være, om det i 1957 atter vil være muligt at lade produktionen – og hermed velstanden – stige i større udstrækning, samtidig med at overskudet på betalingsbalancens løbende poster bevares.

Betingelserne for en genoptagelse af ekspansionen skulle for så vidt

være gode, som produktionskapaciteten – især i industrien – steg stærkt i løbet af 1956 og yderligere vil stige væsentligt i indeværende år, idet de faste investeringer i bygninger, maskiner og anlæg lå på et rekordniveau i 1956. Det kan i denne forbindelse nævnes, at strejkerne i skibsværfts- og maskinindustrierne i marts/april i år, som en overgang truede med at blive både langvarige og omfattende, medførte tab af 3,65 mill. arbejdsdage. Som følge af det så forholdsvis hurtigt lykkedes at få strejkerne suspenderet, blev produktionstabet temmelig begrænset – svarende til 1 à 2 points i indeks for den samlede industriproduktion for marts. Arbejdskonflikten er således ikke til hinder for opnåelse af et samlet produktionsresultat på rekordniveau i indeværende ar.

Et er imidlertid, at mulighederne for en produktionsstigning synes at være til stede, et andet er, om disse muligheder vil blive udnyttet. Indeks for industriproduktionen har f. eks. i første kvartal ligget på samme niveau som i de to foregående år.

Ser man imidlertid på, hvilke impulser der i den resterende del af året kan tænkes at udgå fra forbruget, investeringerne og eksporten, synes der at være grund til at vente et noget højere aktivitetsniveau. Det er således karakteristisk for den økonomiske udvikling i 1956, at medens forbrugernes disponible indkomster korrigeret for prisstigninger steg med ca. 3 pct. i forhold til 1955, steg det private konsum kun med ca. ½ pct. Der synes således at have været tale om en ikke uvæsentlig stigning i den personlige opsparing sidste år – en stigning som i vidt omfang har bestået i afdrag på afbetalingsgæld o. lign.; der er derfor grund til at tvivle på, at dette høje niveau for den personlige opsparing kan holdes på lidt længere sigt selv med uændrede disponible indkomster hos forbrugerne. Hertil kommer, at det må forekomme endnu mere tvivlsomt, om en fortsat stigning i de disponible indkomster i indeværende år skulle fordele sig på forbrug og opsparing på samme abnorme måde som i 1956. Det bør iøvrigt på intet tidspunkt glemmes, at disse tal for den personlige opsparings størrelse er meget usikre og, som erfaringerne fra tidligere år viser, senere ofte underkastes væsentlige revisioner. Det må imidlertid under alle omstændigheder påregnes, at det private konsum i indeværende år vil stige med væsentlig mere end de 60 mill. £ (1955 priser), som udgjorde stigningen fra 1955 til -56. Foreliggende oplysninger om detailomsætningen i årets første måneder synes således allerede at underbygge disse antagelser om en forbrugsstigning i 1957 især for en række varige forbrugsgoders vedkommende.

De faste bruttoinvesteringer synes efter foreliggende oplysninger at dømme at ville blive af nogenlunde samme omfang som foregående år med en vis tendens til en forskydning af sammensætningen bort fra private erhvervsinvesteringer over mod offentlige investeringer og investe-

ringer i de nationaliserede industrier. Om udviklingstendenserne for lagerinvesteringerne synes det på indeværende tidspunkt ikke muligt at udtale noget med blot nogenlunde sikkerhed.

For eksportens vedkommende må der fortsat regnes med fremgang, omend næppe i samme omfang som i 1956, idet afsætningsvilkårene for industriprodukter fortsat er gode, selv om der på visse områder kan spores tendenser til en skærpelse af konkurrencen.

Det offentliges konsum vil, efter hvad der fremgår af budgettet, alt i alt andrage samme beløb i 1957/58 som i det senest afsluttede finansår. Når hensyn tages til prisniveauets stigning, skulle dette indebære, at det offentliges konsum vil beslaglægge resourcer i noget mindre omfang end året forud. Denne nettovirkning fremkommer som resultatet af modsat rettede tendenser på det civile og det militære budget, hvor der i det nye finansår regnes henholdsvis med en stigning på 131 mill. £ (bortset fra forrentning af statsgæld o. lign.) og en besparelse på 105 mill. £ som led i omlægningen af det britiske forsvar.

Over for samlede statsudgifter af nogenlunde samme størrelsesorden som i finansåret 1956/57 stod en forventet stigning i statsindtægterne på ca. 270 mill. £ hovedsagelig som følge af det højere indtægtsniveau og tidligere gennemførte skatte- og afgiftsforhøjelser. Af denne samlede styrkelse af overskudet på statsfinanserne »over linien« på 270 mill. £ har finansministeren ment at kunne give afkald på ca. 98 mill. £ i form af nedsættelse af forskellige skatte- og afgiftssatser, lempelse af fradragsbestemmelser m.v.

16.–5.–1957.
J.L.H.

DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION[1]

Den økonomiske aktivitet har i de første 3 måneder af 1957 ligget noget højere end i samme periode i 1956. For industriproduktionens vedkommende drejer det sig om en stigning på godt 8 %, men det må her erindres, at særlige forhold – den langvarige vinter og strejkerne – i fjor virkede dæmpende på aktiviteten i denne periode, og en umiddelbar sammenligning giver derfor et overdrevent indtryk af fremgangen. I sammenligning med januar kvartal 1955 er stigningen væsentlig mindre, nemlig godt 3 %, og den falder udelukkende på produktionen af konsumvarer, der er steget med 6 %. Rationeringen af benzin og brændselsolier, der indførtes i slutningen af 1956 efter Suezkanalens blokering, synes ikke i nævneværdig grad at have påvirket aktiviteten. Den ophævedes igen i løbet af februar og marts.

Det højere produktionsniveau for konsumvarer synes i overvejende grad at være udtryk for større indenlandsk efterspørgsel. Omsætningen i detailhandelen var i januar kvartal efter statistisk departements indeks 5 % større end i samme periode i fjor, og for beklædning og »andre forbrugsvarer« var der stigninger på henholdsvis 8 og 16 %. Den meget stærke opgang for andre forbrugsvarer står formentlig i forbindelse med fjernsynets udbredelse.

Med stigende forbrug og forøget økonomisk aktivitet i det hele taget er fulgt voksende underskud på handelsbalancen. I de tre første måneder af 1957 tilsammen har importen ligget ca. 580 mill. kr. højere end i januar kvartal i fjor, medens eksporten kun er forøget med knap 100 mill. kr. (udelukkende industrivarer). En væsentlig årsag til denne udvikling må imidlertid søges i den forringelse af bytteforholdet over for udlandet, der er sket gennem prisfaldet på landbrugets eksportvarer, og i kraft af den fordyrelse af importen, som fulgte med Suezkanalens lukning. Hvad fordyrelsen af importen som følge af Suezkanalens lukning angår, må dog tilføjes, at den havde nået til maksimum i begyndelsen af året, og at importpriserne for en række varer nu ligger lavere end ved udgangen af 1956, bl.a. som følge af nedgang i fragtraterne allerede inden sejladsen gennem kanalen kunne genoptages.

Selv om skibsfartens valutaindtægter ligger en del højere end for et

[1] Se også tabelbilaget bag i hæftet.

år siden, har stigningen i de usynlige indtægter på betalingsbalancen, der er en følge heraf, ikke kunnet opveje det stærkt forøgede underskud på handelsbalancen. Forringelsen af valutastillingen i januar kvartal var dog ret beskeden, kun ca. 60 mill. kr., men i løbet af april måned forøgedes nationalbankens valutagæld med over 100 mill. kr.

LANDBRUGET

Husdyrproduktionen var i 1956 3–4 % mindre end i det foregående år, men lå i oktober kvartal en ubetydelighed højere end i oktober kvartal 1955 trods et ret betydeligt fald i produktionen af okse- og kalvekød. Den opadgående tendens er fortsat i indeværende år, idet indekset for den animalske landbrugsproduktion i gennemsnit for månederne januar og februar lå ca. 7 % højere end i 1956. Fremgangen omfattede alle grene af husdyrproduktionen, jfr. følgende oversigt.

Produktionen af de vigtigste husdyrprodukter.

			Januar–februar		Stigning
Mill. kg	1955	1956	1956	1957	i %
Mælk	5124	5063	709	731	3.1
Smør	164.3	166.2	23.6	23.7	0.4
Ost	86.8	84.5	8.7	11.8	35.6
Æg	142.4	139.3	25.0	27.8	11.2
Okse- og kalvekød	227.4	237.9	44.3	46.4	4.8
Svinekød og flæsk	531.8	499.9	78.3	82.7	5.6

Af mælk var der i gennemsnit for de to måneder 3 % mere til rådighed til konsum og til fremstilling af smør og ost m.m. end i samme periode i fjor, og størsteparten heraf er gået til forøgelse af osteproduktionen, der er steget med over en trediedel. Fremgangen i ægproduktionen i sammenligning med 1956 var særlig stærk i februar som følge af det mildere vejr i år. Svineslagtningerne er gået frem med ca. 6 %, og efter den udvikling, der har været i svinebestanden, må der regnes med en yderligere stigning i produktionen af svinekød og flæsk. På grundlag af svinetællingen den 6. april er den samlede bestand opgjort til næsten 5.2 millioner mod 4.6 millioner på samme tid i fjor, og antallet af søer er i dette tidsrum forøget med 70.000 til 577.000. Trods advarslerne mod at forcere svineproduktionen ud over afsætningsmulighederne, er antallet af første gang drægtige søer steget fra 119.000 ved tællingen i slutningen af december 1956 til 158.000 3 måneder senere.

Værdien af den animalske landbrugsproduktion i de to første måneder af 1957 viser en lignende stigning som mængdeindekset, nemlig mellem 7 og 8 %. De priser, producenterne har opnået i denne periode,

har altså i gennemsnit ligget på samme niveau som i de tilsvarende måneder i 1956, idet lavere priser for smør og æg er opvejet af højere priser for kød og flæsk. Dette udtryk for værdistigningen er imidlertid misvisende, for så vidt som der allerede fra årets begyndelse indtrådte et stærkt fald i smørprisen på det engelske marked; virkningen heraf på producenternes indtægter af smørsalget udeblev kun, fordi afregningstallet (der også er bestemmende for prisen på hjemmemarkedet) gennem januar og februar måneder holdtes uforandret i 7 kr. pr. kg. Den 7. marts blev det imidlertid fastsat til 6 kr. pr. kg, og den 28. marts fulgte en ny nedsættelse til 5 kr., hvilken notering var i kraft endnu ved udgangen af april. I 1956 var afregningstallet uforandret 7.65 kr. pr. kg fra årets begyndelse til midt i april. Ved udgangen af januar kvartal var stillingen da den, at producentprisen for smør lå ca. en trediedel lavere end på samme tid i fjor; i slutningen af april androg nedgangen ca. 13 % (5 kr. pr. kg mod 5.75 kr. i fjor).

I modsætning til smørnoteringen viste baconnoteringen i London en fast tendens i begyndelsen af året, og andelsslagteriernes landsnotering for 1. kl. slagterisvin kunne den 18. januar forhøjes fra 4.74 kr. pr. kg til 4.84 kr. Forhøjelsen blev dog ikke af længere varighed. Allerede efter 3 ugers forløb blev noteringen nedsat til 4.58 kr., og i den følgende tid skete med korte mellemrum nye nedsættelser, indtil noteringen i april nåede ned på 3.66 kr. pr. kg. Indtil midten af februar lå landsnoteringen væsentligt højere end i 1956, men efter dette tidspunkt har den ligget lavere end i fjor på samme tid. Ved udgangen af april var forskellen vokset til 18 %.

Hvad ægpriserne angår, har også de, bortset fra et par uger i slutningen af januar og begyndelsen af februar, været lavere end i den tilsvarende periode i fjor. Danske Andels Ægexports notering lå i gennemsnit for januar og februar godt en halv snes procent under 1956-niveauet, og nedgangen var endnu stærkere i marts og april. Noteringerne for slagtekvæg har været det eneste lyspunkt i prisudviklingen for landbrugets store salgsvarer i den forløbne del af 1957.

Det bør dog tilføjes, at der i de sidste uger er sket en stabilisering af priserne på dansk smør og bacon på det engelske marked. Noteringen for dansk smør i London nåede det laveste punkt allerede i februar og var i gennemsnit for februar kun 295 sh pr. cwt. mod 419 sh i december 1956. Procentvis var nedgangen af omtrent samme omfang – ca. 30 % – som nedgangen i første halvdel af 1956, men udgangspunktet for faldet lå noget højere i fjor, da nedgangen strakte sig over ca. 5 måneder, hvorefter den afløstes af en kraftig opgang, der varede næsten året ud (om smørprisens bevægelser i første halvdel af 1956 kan henvises til foregående årgang af Ø. og P. s. 64–65 og s. 150).

Prisfaldet for dansk smør i England kan ses som en reaktion mod den

Gnstl. engrosnoteringer for smør (bedste kvalitet) i London (sh/d pr. cwt).

	Dansk		New Zealandsk		Overpris for dansk smør		
	s.	d.	s.	d.	s.	d.	%
1954 gnstl.	374	2	373	0	1	2	0.3
1955 –	397	9	354	7	43	2	12.2
1956 –	388	1	320	7	67	6	21.1
Dec. 1955	465	10	403	1	62	9	15.6
Maj 1956	319	4	303	2	16	2	5.3
Juni –	341	10	332	11	8	11	2.7
Sept. –	408	11	322	3	86	8	26.9
Dec. –	418	8	275	11	142	9	51.7
Jan. 1957	315	1	261	3	53	10	20.6
Febr. –	294	11	257	8	37	3	14.5
Marts –	313	6	258	0	55	6	21.5

meget store forskel mellem prisen for dansk og oversøisk smør, der var opstået i løbet af andet halvår 1956. Overprisen i forhold til new zealandsk smør var i december steget til næsten 52 %, efter at den under prisfaldet i 1956 var blevet reduceret til et par procent. Selv efter prisfaldet i år er forskellen imidlertid stadig betydelig.

Til belysningen af baggrunden for smørprisfaldet kan iøvrigt nævnes, at Englands samlede import af smør i 1956 forøgedes med 45.000 tons (deraf 34.000 tons fra New Zealand) eller med næsten 15 pct., og samtidig steg de engelske mejeriers produktion med godt 10.000 tons. Forbruget kunne langt fra holde trit med denne forøgelse, og lagrene af kølehussmør steg fra 8.500 tons i begyndelsen af 1956 til 43.300 tons i begyndelsen af 1957. I slutningen af marts var de steget yderligere til 68.900 tons.

Englands import af smør
(1000 tons).

Fra	1952	1953	1954	1956	1957
Danmark	88	105	103	86	90
Holland	6	12	15	11	10
New Zealand	152	133	125	124	158
Australien	14	28	30	74	77
Samlet smørimport	263	286	286	315	360

Ifølge en udtalelse af New Zealands landbrugsminister ligger en økonomisk smørpris for de new zealandske producenter ca. 100 sh. pr. cwt. over den pris, der for tiden kan opnås i England. Den australske og new zealandske smøreksport til England nyder godt af en præferencetold på

15 sh pr. cwt. Da denne told blev indført ved Ottawa-aftalerne i 1932, svarede den til ca. 15 % af værdien, men med de nuværende smørpriser, der er ca. 2½ gange højere end i 1932, har toldbegunstigelsen mistet meget af sin oprindelige værdi.

Den engelske baconimport dækkes hovedsagelig af Danmark, Holland og Polen, der i 1956 svarede for henholdsvis 70, 13 og 15 % af de samlede tilførsler udefra. Den engelske produktion af flæsk og svinekød var i året 1. juni 1955–31. maj 1956 på 660 mill. kg og anslås til det samme i 1956–57. For tiden synes den engelske svinebestand at være stationær. I Vesttyskland må der ligesom i Danmark ventes opgang i svineslagtningerne, og udsigterne for en eksport til Vesttyskland, som kunne formindske tilførslerne til det engelske marked, er derfor ikke de bedste. Der regnes dog med en betydelig stigning i forbruget i Vesttyskland.

Udvidelsen af den engelske ægproduktion bevirkede, at importen i 1956 faldt til under halvdelen af, hvad den havde været i 1955. Nedgangen gik især ud over importen fra Danmark, og i indeværende år er ægeksporten her fra landet til England praktisk taget ophørt. England er oven i købet selv optrådt som ægeksportør, hvilket har medført en protest fra den danske regering, der henviser til, at en sådan eksport kun er mulig i kraft af de engelske subsidier til ægproduktionen. Fra engelsk side

Eksporten af de vigtigste landbrugsprodukter[1].

	Januar kvartal	
	1956	1957
Smør, tons	27.492	27.206
Heraf til:		
England	20.223	19.126
Vesttyskland	1.688	4.981
Frankrig	2.312	34
Ost, tons	12.219	12.932
Heraf til:		
England	2.491	2.485
Vesttyskland	5.613	6.878
Bacon og flæsk, tons	54.786	56.139
Heraf til England	52.132	54.610
Æg, tons	27.097	30.368
Heraf til:		
England	2.581	520
Vesttyskland	15.840	19.401
Italien	2.408	3.108
Schweiz	1.606	1.262
U.S.A. (incl. de militære styrker i Tyskland)	3.308	3.461
Hornkvæg, stkr.	112.621	126.729
Kalve, stkr.	52.497	65.952

[1] Efter »Landbrugsraadets Meddelelser«.

er svaret, at den eksport, der har fundet sted af æg til nogle europæiske lande, skyldes usædvanlig stor produktion på grund af den milde vinter, men at den engelske regering ikke har til hensigt at støtte en landbrugsproduktion til eksport, og at den garanterede producentpris for 1957–58 er blevet nedsat omtrent så meget, som det efter landbrugslovgivningen er muligt. Danmark har imidlertid allerede anmeldt sagen til GATT for at sikre sig, at den eventuelt kan komme til behandling i indeværende samling.

INDUSTRIEN

Stigningen i produktionen i sammenligning med januar kvartal 1956 har, som det vil ses af nedenstående oversigt, gjort sig gældende i alle hovedgrupper inden for industrien, men med meget forskellig styrke. På grund af de i indledningen nævnte unormale forhold i de første måneder i fjor vil det være mere oplysende at foretage en sammenligning med januar kvartal 1955. En sådan sammenligning viser stigninger for tekstilindustrien (11 %), den kemiske industri (10 %), nærings- og nydelsesmiddelindustrien (7 %) og transportmiddelindustrien (7 %). Desuden var produktionen i papirindustrien og den grafiske industri steget med 2 %. I træindustrien (÷ 4 %), jern- og metalindustrien (÷ 2 %) og sten-, ler- og glasindustrien (÷ 1 %) var produktionen derimod mindre end i 1955.

Industriproduktionen.
(Procentvis forandring fra tilsvarende periode det foregående år).

	1. kvt. 1955	2. kvt. 1955	3. kvt. 1955	4. kvt. 1955	1. kvt. 1956	2. kvt. 1956	3. kvt. 1956	4. kvt. 1956	1. kvt. 1957
Næringsmiddelindustri	+ 4	÷ 2	+ 7	+ 1	÷ 1	+ 4	÷ 7	+ 5	+ 8
Tekstilindustri	+ 4	÷ 3	÷ 9	÷14	÷15	÷10	+ 6	+19	+30
Fodtøjs- og beklædningsindustri	+ 2	÷ 3	÷10	÷16	÷16	÷16	0	+23	+19
Træindustri	+ 4	+ 2	+ 5	÷ 1	÷ 6	÷ 9	÷ 7	÷ 4	+ 2
Papir- og grafisk industri	+ 5	+ 3	+ 3	+ 1	÷ 2	÷ 8	+ 2	+ 1	+ 5
Kemisk industri	+ 3	÷ 7	+ 2	÷ 1	+ 1	+ 8	+ 2	+ 3	+10
Sten-, ler- og glasindustri	0	÷ 9	÷ 4	÷ 8	÷10	÷ 8	÷ 5	÷ 3	+10
Jern- og metalindustri	+10	+ 4	0	÷ 2	÷ 5	÷ 5	÷ 2	+ 1	+ 3
Transportmiddelindustri	+ 6	+ 1	+ 1	+ 1	÷ 9	÷ 9	+ 8	+ 4	+18
Industrien i alt	+ 5	÷ 1	0	÷ 3	÷ 5	÷ 5	÷ 1	+ 5	+ 8
Heraf:									
Konsumvareindustri	+ 4	÷ 2	0	÷ 3	÷ 4	÷ 3	÷ 1	+ 8	+11
Produktionsmiddelindustri	+ 8	+ 1	0	÷ 2	÷ 6	÷ 6	÷ 1	0	+ 6

Af de tre faktorer, der er bestemmende for produktionens højde: forbrug, investering og eksport, er det i den betragtede periode kun forbruget og eksporten, der har virket i retning af forøget produktion. Produktions-

nedgangen i de tre sidsnævnte industrigrupper hænger sammen med, at de er stærkt afhængige af bygge- og anlægsvirksomheden, som har været faldende eller stagnerende. I jern- og metalindustrien har stigende udenlandsk efterspørgsel modvirket nedgangen i den indenlandske efterspørgsel fra bygge- og anlægsvirksomhed, men ikke tilstrækkeligt til at hindre en mindre nedgang i produktionen. I transportmiddelindustrien ligger produktionen på et meget højt niveau (i marts 64 % over niveauet i 1949 mod 33 % for hele industrien) som følge af skibsværfternes højkonjunktur.

Beskæftigelsen i industrien synes at have bevæget sig modsat produktionen. Medens den samlede industriproduktion i marts lå 3 % højere end for to år siden, viste indeks for beskæftigelsen (d.v.s. det samlede antal arbejdstimer) en nedgang på 1 %. Selv i tekstilindustrien, hvor produktionen var forøget med næsten 15 %, var beskæftigelsen lidt lavere end i 1955.

Eksporten af vigtige industriprodukter.
(Mill. kr.).

	1955	1956	Stigning i %	Januar kvartal 1956	Januar kvartal 1957	Stigning i %
Kødkonserves	310.6	291.1	÷ 6	57.9	70.2	21
Sukker	6.0	25.8	330	–	30.7	–
Øl	48.3	60.0	24	10.2	13.6	33
Animalske og vegetabilske olier og fedtstoffer	60.9	83.5	37	18.5	30.1	63
Farmaceutiske præparater	65.0	81.7	26	19.1	24.1	26
Garn, metervarer og færdige tekstilvarer	78.6	91.4	16	22.1	24.5	11
Cement	40.0	32.7	÷ 18	8.7	7.2	÷ 17
Bearbejdede metalvarer	93.1	88.4	÷ 5	22.5	23.6	5
Maskiner og apparater	864.3	1006.6	16	239.5	254.4	6
Skibe og både	195.6	213.8	9	71.4	71.3	–
Møbler	23.4	39.9	71	7.5	13.9	85
Klædningsstykker	50.6	58.2	15	14.1	16.7	18

De gunstige konjunkturer for industrieksporten synes fortsat. Eksporten af industriprodukter lå i de første tre måneder i 1957 120 mill. kr. eller ca. 16 % højere end i den tilsvarende periode i fjor. Af den samlede fremgang skyldes en fjerdedel sukkereksporten, der har kunnet genoptages i indeværende sæson efter den gode sukkerroehøst i 1956, og bortset herfra var stigningen ca. 12 %. Maskineksporten, der i 1956 udgjorde en trediedel af den samlede industrieksport, er steget i svagere takt end gennemsnittet, og eksporten af nye skibe har været noget mindre end i fjor (51 mill. kr. mod 60 mill. kr.).

Man lægger iøvrigt mærke til, at eksporten af kødkonserves igen viser stigning, og at eksporten af øl og møbler er gået stærkt frem.

BYGGE- OG ANLÆGSVIRKSOMHED

Hvad nybyggeriet angår, var det samlede etagareal under opførelse ved begyndelsen af 1957, godt 3 mill. m², en ubetydelighed mindre end året forinden. I sammenligning med begyndelsen af 1955 var nedgangen meget betydelig, idet der på dette tidspunkt var over 3.7 mill. m² under opførelse. Nedgangen siden 1. januar 1956 falder udelukkende på erhvervsbyggeriet og det offentlige byggeri, medens boligbyggeriet viser en fremgang på henved 2000 lejligheder.

Byggevirksomheden (nybyggeri) i hele landet.

	Beboelsesejendomme		Erhvervsejendomme	Ikke-erhvervsejendomme	Tilsammen
	1000 m²	Antal lejligheder	1000 m²	1000 m²	1000 m²
Under opførelse 1. januar 1956	1755	21067	678	616	3049
Påbegyndt i 1956	1811	21724	969	367	3147
Fuldført i 1956	1677	19793	984	499	3160
Under opførelse 1. januar 1957	1889	22998	663	484	3036

For de første to måneder af 1957 foreligger der oplysninger om boligbyggeriet i de større byområder. Her blev der i januar og februar påbegyndt ca. 1200 lejligheder (ca. 300 flere end i fjor), men fuldført ca. 1800, og antallet af lejligheder under opførelse var følgelig mindre ved udgangen af februar end ved udgangen af december. I fjor, da de klimatiske forhold var mindre gunstige for byggeriet, blev der i samme tidsrum kun færdigbygget ca. 1350 lejligheder i de pågældende områder. For hele landet, eksklusive de egentlige landkommuner, beregnes det, at der ved udgangen af februar var 21.400 lejligheder under opførelse mod 22.100 ult. december 1956 og 18.700 ult. februar 1956.

I den økonomiske årsoversigt er de samlede investeringer i bygge- og anlægsarbejder i 1957 anslået at ville blive ca. 100 mill. kr. eller 3 % større end i 1956, hvilket skulle betyde, at bygge- og anlægsaktiviteten stort set i hele 1957 vil ligge på samme niveau som i efteråret 1956. Bl. a. på grund af nedgang i det beløb, der er til rådighed til boligstøttelån, ventes en mindre nedgang i antallet af påbegyndte lejligheder i sammenligning med 1956, men da der ved årets begyndelse var flere lejligheder under opførelse end den 1. januar 1956, kan der regnes med, at antallet af fuldførte lejligheder vil blive noget større end i fjor. Forsvarets byggearbejder ventes at få samme omfang som i 1956, og hvad det civile offentlige byggeri angår, er der i bygge- og anlægsbudgettet regnet med en forøgelse af investeringen fra 355 mill. kr. i 1956–57 til ca. 385 mill. kr. i 1957–58. Endelig ventes det, at det påbegyndte erhvervsmæssige byggeri vil blive lidt større end i 1956 på grund af den stedfundne stigning i den økonomiske aktivitet.

ARBEJDSLØSHEDEN

Ved udgangen af marts i år var ledigheden blandt de arbejdsløshedsforsikrede 88.000 mod 130.000 i 1956 og 95.000 i 1955. De tilsvarende arbejdsløshedsprocenter var 12.8, 19.1 og 14.0. Hovedårsagen til nedgangen i arbejdsløsheden synes at være den større aktivitet i bygge- og anlægsfagene på grund af den milde vinter. I disse fag alene var antallet af arbejdsløse i marts i år 33.000 mod 39.000 i marts 1955.

UDENRIGSHANDEL

Det er allerede nævnt, at importen i januar kvartal i år var ca. 580 mill. kr. (næsten 30 %) større end i fjor. Importen af fast og flydende brændsel alene lagde beslag på 155 mill. kr. mere, især som følge af højere priser, men også på grund af, at de importerede mængder var større end i 1956. Importen af stenkul viser således en stigning fra 666.000 tons til 818.000 tons, og af benzin og brændselsolier var importen ligeledes trods forsyningsvanskelighederne større end i fjor. I øvrigt viser næsten alle varegrupper – råstoffer og produktionsmidler til industrien såvel som forbrugsvarer – større import end i samme periode i fjor. En undtagelse er importen af korn og foderstoffer, der er gået tilbage fra 253 til 207 mill. kr., idet den større høst i 1956 har formindsket importbehovet.

Udenrigshandelen.

(Månedsgennemsnit i mill. kr.).

	Import	Eksport	Heraf: Landbrugsprodukter	Heraf: Industrivarer	Importoverskud
1. kvt. 1955	682	585	350	208	97
2. – –	651	580	324	232	71
3. – –	652	570	323	219	82
4. – –	714	664	380	253	50
1. kvt. 1956	671	607	334	242	64
2. – –	768	627	333	267	141
3. – –	733	602	331	243	131
4. – –	833	682	360	291	151
1. kvt. 1957	866	639	324	282	227

Da der ikke findes nogen ajourført lagerstatistik, er det umuligt at sige, om der i forbindelse med den store import er sket en forøgelse af beholdningerne af råvarer m.v., I løbet af andet halvår 1956 forøgedes værdien af råvarelagrene (ekskl. sukker), regnet i faste priser, med 6 %, medens der i første halvår havde været en nedgang af samme størrelse.

Trods stigningen i kontraktpriserne som følge af Suezkrisen viser det af statistik departement beregnede indeks for enhedsværdien af de ind- og udførte varer, at de faktiske importpriser i gennemsnit for oktober kvartal 1956 lå på et lidt lavere niveau end i de foregående 3 måneder (se tabelbilaget bag i hæftet). Dette hænger sammen med, at prisstigningen for en stor del varers vedkommende først indtrådte i løbet af december måned og derfor kun i mindre grad kunne påvirke kvartalgennemsnittet, ligesom importen i dette kvartal i alt væsentigt var kontraheret til de før Suezkrisen gældende priser. Da eksportpriserne samtidig lå lidt højere end i juli kvartal, steg bytteforholdet i udenrigshandelen (indeks for enhedsværdien for udførslen divideret med indeks for enhedsværdien for indførslen) fra 88 til 92. For hele året 1956 var bytteforholdet, således beregnet, 89, det samme som for 1955. I 1954 var det 91.

BETALINGSBALANCE OG VALUTASTILLING

Efter en foreløbig opgørelse af betalingsbalancen for 1956 var underskuddet på varer og tjenester 134 mill. kr. Samtidig forbedredes den offentlige sektors og bankernes status over for udlandet imidlertid med tilsammen 164 mill. kr., og der må derfor, under forudsætning af at vare- og tjenestebalancen er korrekt opgjort, ved andre kapitalbevægelser være fremkommet et indtægtsoverskud på 298 mill. kr. Heraf synes en væsentlig del, ca. 100 mill. kr., at kunne forklares ved, at værdien af det i 1956 importerede flyvemateriel i stort omfang enten har været forudbetalt eller er blevet betalt ved hjælp af lån optaget specielt til dette formål. Hertil kommer at danske rederier i 1956 modtog 29 mill. kr. fra U.S.A. som godtgørelse for sejlads i allieret tjeneste under krigen. Endelig synes der i årets sidste kvartal i forbindelse med Suezkrisen at være sket en fremskyndelse af hjemtagelse af sterlingtilgodehavender eller en udskydelse af betalinger i sterling, hvorved de private erhvervsvirksomheders status over for udlandet er blevet tilsvarende forringet.

Betalingsbalancens hovedposter.
(Mill. kr.).

	1955	1956
Vareindførsel og -udførsel (f.o.b.)	÷110	÷584
Søtransport	250	350
Øvrige vare- og tjenesteposter	41	100
Varer og tjenester ialt	181	÷134

Den danske handelsflådes indsejling i udenrigsfart, ekskl. farten fra udenlandske til danske havne, anslås i 1956 at være forøget med 225 mill. kr. i forhold til 1955. Samtidig regnes der med, at skibenes udgifter i fremmede havne er gået op med 50 mill. kr., og at udgiften til udenlandske skibe er forøget med 75 mill. kr. Fragtratetallet der i gennemsnit for 1956 var 183 (1949=100) mod 162 i 1955, nåede i januar 1957 op på 202, men var i april igen faldet til 176 og lå dermed lidt lavere end i april 1956. På rejsekontoen skønnes der i 1956 at have været en nettoindtægt på 50 mill. kr., medens i 1955 indtægten af udenlandske turister opvejedes af danske turisters valutaforbrug i udlandet.

Bankernes nettotilgodehavende i udlandet[1].

(Mill. kr.).

Ultimo	E.P.U.	U.S.-doll.	Can. doll. o. sfrcs.	Andre valutaer	Internat. inst. (netto)	Ialt national-banken	Private banker	Tilsammen
Dec. 1951....	÷266	267	4	106	÷ 91	20	÷54	÷ 34
Dec. 1952....	÷223	494	8	156	÷103	332	÷44	288
Dec. 1953....	÷432	669	8	172	÷ 91	326	÷33	293
Dec. 1954....	÷673	637	8	÷59	÷ 85	÷172	÷35	÷207
Juni 1955....	÷848	474	6	÷22	÷ 66	÷456	44	÷412
Dec. —	÷732	596	12	÷40	÷ 75	÷239	21	÷218
Jan. 1956....	÷682	598	11	÷40	÷ 75	÷188	26	÷162
Febr. —	÷677	628	10	÷37	÷ 87	÷163	40	÷123
Marts —	÷670	659	10	÷39	÷ 90	÷130	62	÷ 68
April —	÷687	592	8	÷40	÷ 72	÷199	57	÷142
Maj —	÷689	568	6	÷52	÷ 84	÷251	53	÷198
Juni —	÷694	563	7	÷48	÷ 74	÷246	50	÷196
Juli —	÷689	558	8	÷44	÷ 84	÷251	65	÷186
Aug. —	÷674	523	7	÷38	÷120	÷302	79	÷223
Sept. —	÷668	538	7	÷46	÷ 79	÷248	75	÷173
Okt. —	÷652	577	6	÷36	÷ 63	÷168	70	÷ 98
Nov. —	÷636	583	7	÷21	÷ 78	÷145	50	÷ 95
Dec. —	÷644	501	8	÷24	÷ 73	÷232	80	÷152
Jan. 1957....	÷630	439	9	÷ 1	÷ 65	÷248	99	÷149
Febr. —	÷628	391	10	13	÷ 74	÷288	126	÷162
Marts —	÷631	404	10	29	÷ 82	÷270	57	÷213
April —						÷378		

[1] Tallene i første kolonne angiver gælden til E. P. U. efter afregningen for den pågældende måned og tallene i den anden kolonne dollarbeholdningen med tillæg af tilgodehavende eller fradrag af skyldige dollarbetalinger til E. P. U.

Bankernes nettogæld til udlandet forøgedes i januar kvartal med 61 mill. kr. til 213 mill. kr., hvilket var 145 mill. kr. mere end på samme tidspunkt i fjor, og i løbet af april måned forringedes nationalbankens

valutastilling med 108 mill. kr. Denne nedgang synes dog delvis at være blevet opvejet af stigning i de private bankers valutabeholdning. De tre hovedbankers status over for udlandet forbedredes i april med over 40 mill. kr.

PENGE OG KAPITALMARKED

Den indenlandske likviditet formindskedes i løbet af januar kvartal, idet seddelomløb plus udlån på foliokonto i nationalbanken gik ned med tilsammen 152 mill. kr. eller omtrent det samme beløb som i januar kvartal i fjor. Statens gæld til nationalbanken reduceredes med 145 mill. kr., og nationalbanken solgte fremmed valuta for 38 mill. kr. På den anden side udbetaltes resten, 21 mill. kr., af indestående i nationalbanken i henhold til deponeringsordningen. I april forringedes likviditeten yderligere med 33 mill. kr., idet nationalbankens valutasalg på 108 mill. kr. kun delvis opvejedes af, at bankens tilgodehavender hos staten forøgedes med 67 mill. kr. I forhold til april 1956 er seddelomløbet steget 100 mill. kr., medens foliokonto lå på samme niveau som i april i år.

	Marts 1956	April 1956	Dec. 1956	Jan. 1957	Febr. 1957	Marts 1957	April 1957
Nationalbanken.							
Udl. tilgodehavender, netto	÷130	÷199	÷232	÷248	÷288	÷270	÷378
Nettotilgodeh. hos staten .	2292	2292	2508	2348	2502	2360	2427
Obligationer og aktier....	495	491	498	495	489	496	494
Seddelomløb.....	2149	2102	2372	2238	2219	2248	2205
Indlån på folio.....	365	343	377	358	427	349	359
Tilsammen..	2514	2445	2749	2596	2646	2597	2564
Forretningsbankerne.							
Kassebeholdning.....	816	780	925	771	786	739	
Obligationer og aktier....	1294	1295	1253	1270	1295	1319	
Udlån i alt (indenl.).....	6139	6179	6555	6557	6590	6696	
Indlån i alt (indenl.).....	6934	6932	7336	7199	7408	7411	
De større sparekasser							
Obligationer og aktier....	1441	1419	1420	1432	1440	1448	
Udlån i alt.....	3718	3750	3858	3885	3908	3956	
Indlån i alt.....	5049	5129	5130	5185	5246	5311	

De private bankers kassebeholdning formindskedes i løbet af januar kvartal med næsten 200 mill. kr. Indlånene er steget med 75 mill. kr., men udlånene med 140 mill. kr., og samtidig har bankerne købt obliga-

tioner og aktier for 60–70 mill. kr. netto. Også sparekasserne har forøget deres fondsbeholdning i denne periode, nemlig med ca. 30 mill. kr.

Obligationskursniveauet har været omtrent uforandret i de første måneder af 1957, jfr. nedenstående oversigt over den effektive rente af nogle typiske papirer. Aktiekursindekset fortsatte derimod opgangen i januar og februar, men faldt et point i marts på grund af et mindre prisfald for industriaktier. I sammenligning med marts i fjor var aktiekursindekset i marts i år gået op med 18 %; for rederiaktier var stigningen godt 30 %.

Effektiv obligationsrente (pct. p.a.).

	Statslån s. 1997 4½ %	Øst. Kreditf. 16. serie 2. afd. 4½ %	Jydsk Hypotekf. 11. afd. 5 %
Marts 1956	6.87	6.37	7.03
Dec. –	7.00	6.52	7.33
Marts 1957	6.99	6.55	7.44

Cirkulationen af børsnoterede obligationer samt skatkammerbeviser (pålydende værdi) øgedes i de tre første måneder af 1957 med 238 mill. kr. mod 99 mill. kr. i oktober kvartal 1956 og 285 mill. kr. i januar kvartal 1956. Tallet for oktober kvartal er påvirket af, at der i dette tidsrum indløstes for 81 mill. kr. skatkammerbeviser, hvorimod omløbet af disse papirer i januar kvartal i år forøgedes med 32 mill. kr. Af indenlandske statsobligationer var der en nettotilgang på 23 mill. kr., hvilket var dobbelt så meget som i oktober kvartal, men under halvdelen af nettotilgangen i januar kvartal 1956.

PRISER OG LØNNINGER

Den væsentligste årsag til nedgangen i engrospristallet i februar og marts var prisfaldet på animalske landbrugsprodukter, men medvirkende var også lavere priser på korn og især foderstofffer.

Engrospriserne som helhed var i marts tilbage på niveauet før Suezkrisen og for et år siden, men prisforskydningerne mellem vigtige varegrupper er betydelige og i det hele i Danmarks disfavør, jfr. nedenstående oversigt[1].

[1] For april blev engrospristallet 360. Animalske levnedsmidler faldt yderligere 6 % og foderstoffer 5 %, men desuden var der et prisfald for brændsel og mineralske olier på 2 % som følge af lavere priser på kul, benzin, brændselsolie og petroleum.

Engrosprisindeks.
(1935 = 100).

	Marts 1956	Sept. 1956	Dec. 1956	Jan. 1957	Febr. 1957	Marts 1957	Ændring i % Marts 1956–marts 1957	Ændring i % Sept. 1956–marts 1957
Vegetabilske levnedsmidler	361	346	352	350	346	337	÷ 6.7	÷ 2.6
Animalske levnedsmidler	332	340	337	336	328	301	÷ 9.3	÷ 11.5
Foderstoffer	415	413	427	420	406	385	÷ 7.2	÷ 6.8
Gødningsstoffer	246	256	252	254	256	258	+ 4.9	+ 0.8
Brændsel og mineralske olier	537	546	599	619	623	623	+ 16.0	+ 14.1
Jern, metaller og varer deraf	351	356	358	360	361	363	+ 3.4	+ 2.0
Bygningsmaterialer (undt. træ)	279	289	292	300	304	312	+ 11.8	+ 7.9
Træ og papir	500	491	497	498	500	500	–	+ 1.8
Tekstil og konfektion	332	333	337	339	340	339	+ 2.1	+ 1.8
Huder, læder og skotøj	306	310	319	316	314	311	+ 1.6	+ 0.3
Kemisk-tekniske varer	251	249	257	252	250	250	÷ 0.4	+ 0.4
Engrospristallet	366	366	374	375	372	365	÷ 0.3	÷ 0.3
Råvarer og halvfabrikata	435	438	459	461	457	449	+ 3.2	+ 2.5
Færdigvarer	333	332	334	334	333	325	÷ 2.4	÷ 2.1
Importvarer	440	441	458	463	462	460	+ 4.5	+ 4.3
Hjemmemarkedsvarer	316	315	318	318	314	305	÷ 3.5	÷ 3.2
Eksportvarer	343	347	348	324	306	308	÷ 10.2	÷ 11.2

Som følge af prisfaldet på fødevarer viste detailpristallet for april en nedgang i leveomkostningerne på 5 points (juli 1914 = 100) eller 1.2 % i sammenligning med januarpristallet. Aprilpristallet er ikke lønregulerende. Den næste (eventuelle) lønregulering finder sted i henhold til julipristallet, der formentlig vil vise stigning, bl.a. på grund af den årlige regulering af skatteudgiften, men der skal en betydelig ny prisstigning til for at der kan blive tale om et nyt dyrtidstillæg til arbejdere og tjenestemænd til efteråret. Grænsen for udbetaling af nye portioner dyrtidstillæg nås for arbejdernes vedkommende ved et pristal (med fradrag for skattebeviser) på 429 og for tjenestemændenes vedkommende først ved 430. (Hvis aprilpristallet havde været lønregulerende, ville tjenestemændene, men ikke arbejderne have mistet en portion dyrtidstillæg). Der synes således at være en vis udsigt til, at den automatiske lønstigning i henhold til pristallet i 1957 vil indskrænke sig til den ene dyrtidstillægsportion, der udbetales i henhold til januarpristallet, mod 4 i 1956.

Pristalsbudgettet.

	Apr. kvt. 1956	Jan. kvt. 1956	Apr. kvt. 1956	Udgiftstigning Jan. kvt.–apr. kvt. kr.	pct.
Fødevarer	4408	4353	4112	÷241	÷5.5
Klæder, fodtøj og vask	1736	1780	1806	26	1.5
Bolig	1058	1123	1123	–	–
Brændsel, belysning	809	852	858	6	0.7
Skatter ÷ børnetilskud	1119	1315	1315	–	–
Sparebeviser	÷176	÷176	÷176	–	–
Kontingenter og lignende	772	778	794	16	2.1
Anskaffelser og vedligeholdelse	611	649	654	5	0.8
Spiritus, tobak og fortæring ude	938	944	946	2	0.2
Hygiejne og kulturelle udgifter	1180	1233	1259	26	2.1
Transport	364	392	392	–	–
I øvrigt	827	850	838	÷12	÷1.4
I alt	13646	14093	13921	÷172	÷1.2
Detailpristallet.					
Juli 1914 = 100	414	427	422		
1935 gnstl. = 100	241	249	246		
Detailpristallet uden fradrag for sparebeviser.					
Juli 1914 = 100	419	433	428		
1935 gnstl. = 100	244	252	249		

6.–5.–1957.
C. L.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

Januar 1957

1. – Repræsentanter for de kommunistiske partier i USSR, Tjekoslovakiet, Rumænien, Bulgarien og Ungarn indleder møde i Budapest. – 4. udsendes et kommunique, der går ind for den sovjetiske politik i Ungarn.

Den ægyptiske regering erklærer den britisk-ægyptiske traktat af 19. oktober 1954 for ugyldig.

Den syriske ministerpræsident Sabri Assali danner nyt kabinet med deltagelse af den hidtidige udenrigsminister Salah Bittar, der beholder sin post. Regeringen vil forhandle med Ægypten om dannelse af et statsforbund.

2. – Jemens regering klager til FN over, at England siden 25. dec. 1956 har foretaget angreb på jemenitisk territorium. – 7. erklærer det britiske koloniministerium, at britiske styrker kun har standset jemenitiske angreb på protektoratet Aden. Samme dag beskylder Den arabiske Ligas politiske udvalg England for aggression overfor Jemen og tilsikrer Jemen ligaens hjælp. – 12. meddeler den jemenitiske ambassadør i Cairo, at Jemen betragter venskabs- og hjælpeaftalerne af 1934 og 1951 med England som ugyldige. – 21. foreslår England nedsat en britisk-jemenitisk kommission til fastlæggelse af grænsen mellem Jemen og protektoratet Aden.

3. – England, Frankrig og USA afviser i noter til sovjetregeringen det russiske forslag af 17. nov. 1956 om afholdelse af en nedrustningskonference.

5. – Præsident Eisenhower forelægger i kongressen et resolutionsforslag, den såkaldte Eisenhowerdoktrin, der skal give præsidenten militære og økonomiske fuldmagter til anvendelse i Mellemøsten. – 30. vedtager Repræsentanternes Hus doktrinen med den foreslåede ordlyd.

Cairo radio meddeler, at Nasser kun vil tillade britiske og franske skibes sejlads gennem Suezkanalen, hvis Israel rømmer Gaza. – 13. anerkender Israels parlament regeringens beslutning om at gøre rømning afhængig af, at der ydes garantier for Israels frie benyttelse af Akaba-bugten. – 25. afviser Nasser tanken om en midlertidig besættelse af ægyptisk område af FN-styrker og om internationalisering af Gazastriben og Akaba-bugten.

7. – Tunis-Libyen afslutter en broderskabs- og naboskabstraktat, der lover solidarisk samarbejde mellem landene og kræver det algierske spørgsmål løst på grundlag af det algierske folks selvbestemmelsesret.

Den kinesiske ministerpræsident Chou En-lai aflægger statsbesøg i Moskva. – 10. forhandler han i Moskva med Bulganin, Khrushchev, og Janos Kadar. 11. aflægger han besøg i Warszawa. – 16. udtaler Chou En-lai og den polske ministerpræsident Josef Cyrankiewicz i en fælleserklæring, at de marxistisk-leninistiske grundprincipper må anvendes under hensyn til de konkrete vilkår, der hersker i hvert enkelt land. Næste dag hylder Chou En-lai i Budapest i en kinesisk-ungarsk regeringserklæring undertvingelsen af den ungarske opstand og tilsiger Kadar fuld støtte. – 18. fordømmer sovjetisk-kinesisk fælleserklæring fra Moskva Eisenhowerdoktrinen og lover Mellemøsten hjælp fra USSR og Kina. Erklæringen går ind for ophævelse af alle regionale pagter, der skal erstattes med kollektive sikkerhedssystemer.

9. – Det polske Forenede Arbejderpartis tidligere generalsekretær Edward Ochab udnævnes til landbrugsminister. Et fælles valgmanifest, der udsendes af Det forenede Arbejderparti og Det forenede Bondeparti lover bønderne ret til selv at bestemme, om de vil indtræde i kollektiver, og der stilles en nedsættelse af pligtafleveringerne i udsigt. – 14. betoner arbejderpartiets generalsekretær Gomulka, at befolkningen ved valget skal afgøre, om regeringen ved sin afvigelse fra Stalinismen er på den rette vej, men at Polens skæbne dog er uadskillelig forbundet med polsk-sovjetisk venskab, og at sovjetisk troppestationering i Polen er uundgåelig, så længe Polens vestgrænse er truet. – 20. Ved valgene til det polske parlament får Den nationale Front 98,4 % af de afgivne stemmer. I parlamentet får arbejderpartiet 237, Det forenede Bondeparti 119, Det demokratiske Parti 39 og partiløse 63 mandater.

Anthony Eden træder tilbage som premierminister og nedlægger to dage senere sit underhusmandat. 10. udnævner dronning Elizabeth den hidtidige finansminister Harold Macmillan til premierminister. – 13. udnævnes det nye kabinet, hvori Lord Salisbury er lordpræsident, Richard A. Butler indenrigsminister, Selwyn Lloyd udenrigsminister og Duncan Sandys forsvarsminister.

10. – Den britiske regering afslutter med Malayas førsteminister Abdul Rahman en forsvarstraktat, der skal træde i kraft, når Malaya bliver uafhængig. Efter traktaten skal England yde økonomisk og anden hjælp til opbygning af et malayisk forsvar og til gengæld have ret til at stationere britiske tropper i Malaya.

FN's generalforsamling nedsætter en kommission til undersøgelse af det ungarske spørgsmål. Den ungarske regering protesterer samme dag og betegner nedsættelsen af kommissionen som indblanding i Ungarns indre anliggender.

14. – I FN's generalforsamlings politiske udvalg fremsætter USA et nyt nedrustningsforslag, der vil oprette et kontrolsystem og derefter nedsætte kernevåbenlagrene. I samme møde foreslår USSR oprettelsen af en 800 km bred nedrustet zone i Mellemeuropa og indkaldelse af en nedrustningskonference.

16. – Den britiske regering erklærer sig rede til forhandling om den britisk-jordanske pagts fremtid.

18. – Kong Saud af Saudiarabien mødes i Cairo med Nasser, den syriske ministerpræsident Sabri el-Assali og kong Hussein af Jordan. I et kommunique udtales at de fire lande afviser Eisenhowerdoktrinen og tilsiger Jemen og de algierske oprørere deres støtte. 19. offentliggøres overenskomst om økonomisk hjælp fra Syrien, Ægypten og Saudiarabien til Jordan, der tilsikres 12,5 millioner pund sterling årligt.

19. – En konference i Ankara mellem Bagdadpagtens medlemslande undtagen England indledes. De repræsenterede lande hylder Eisenhowerdoktrinen.

Den tyrkiske ministerpræsident Adnan Menderes går ind for en deling af Cypern mellem Grækenland og Tyrkiet.

23. – Det sovjetiske telegrambureau Tass advarer lande, der vil modtage amerikanske tropper, udrustet med atomvåben, om, at landene selv må være ansvarlige for følgerne heraf.

24. – Det frie tyske Parti vælger Baden-Württembergs tidligere ministerpræsident Reinhold Maier til formand.

26. – Eisenhower meddeler, at der bør tages skridt til at sikre Polen kredit til indkøb af landbrugsvarer og maskiner i USA.

Regeringen i Kashmirs indisk-besatte dele proklamerer ikrafttræden af forfatningen af 17. nov. 1956 og dermed Kashmirs indlemmelse i Indien.

27. – Det tyske Parti og Det frie Folkeparti sammensluttes under navnet Det tyske Parti.

28. – Premierminister Macmillan aflyser sin planlagte rejse til USSR.

29. – I forbindelse med et statsbesøg i Nepal erklærer Chou En-lai, at han er parat til et møde med den amerikanske udenrigsminister.

30. – Kong Saud indleder statsbesøg i USA.

Den indiske stats- og udenrigsminister Nehru overtager også forsvarsministerposten.

Februar 1957

1. – Den kinesiske ministerpræsident Chou En-lai aflægger besøg på Ceylon, hvor han og den singalesiske ministerpræsident Solomon Bandaranaike i en fælleserklæring foreslår indkaldelse af en ny asiatisk-afrikansk konference og vender sig mod Eisenhowerdoktrinen.

2. – Den britiske forsvarsminister Duncan Sandys afslutter et besøg i USA, hvor han har forhandlet med den amerikanske forsvarsminister Charles E. Wilson.

Kong Hussein af Jordan advarer premierminister Suleiman Nabulsi mod faren for kommunistisk infiltration i den arabiske verden.

FNs generalforsamling opfordrer Israel til at trække sine tropper tilbage bag våbenstilstandslinien af 1949. Israel og Ægypten opfordres begge til at overholde våbenstilstanden. – 3. appellerer præsident Eisenhower til den israelske ministerpræsident David Ben Gurion om at bøje sig for FNs beslutning og romme ægyptisk område fuldstændig. – 8. afviser Ben Gurion i brev til Eisenhower den betingelsesløse rømning af Gaza og Sharm el-Sheihk. – 22. forelægger seks arabisk-asiatiske stater for FNs generalforsamling et resolutionsudkast, der kræver sanktioner overfor Israel. – 26. foreslår Canada i generalforsamlingen, at FNs tropper i Ægypten skal besætte de ægyptiske områder, som Israel endnu holder okkuperet.

3. – Den franske nationalforsamling vedtager at give de franske oversøiske områder udvidet selvstyre.

Den østrigske regering beordrer ophævelse af Verdensfredsrådets kontor i Wien.

Ved valgene til den rumænske nationalforsamling afgives 98,9 % af stemmerne på Den folkedemokratiske Fronts enhedsliste.

4. – Den irske regering træder tilbage og udskriver valg.

Iraqs tronfølger prins Abdul Illah indleder besøg i USA.

6. – Det meddeles, at den tyske generalløjtnant Hans Speidel fra 1. april skal være øverstbefalende for NATOs landstyrker i Mellemeuropa.

Italiens Socialistiske Parti indleder sin kongres. Generalsekretær Nenni tilbagekalder aktionsenheden med kommunisterne og går ind for sammenslutning med Saragat-socialdemokraterne. Nennis politik bekræftes ved den vedtagne slutresolution, men ved valgene til centralkomiteen 11. kommer hans gruppe i mindretal. – 13. genvælges Nenni dog til generalsekretær.

7. – Den engelske regering meddeler, at England p.gr. af forpligtelserne overfor Det britiske Statssamfund ikke kan indtræde i et europæisk fællesmarked, men ønsker et frihandelsområde oprettet i forbindelse med markedet.

8. – Kong Saud af Saudiarabien afslutter sit besøg i USA. Et kommuniqué meddeler bl.a., at han med tilfredshed har modtaget en redegørelse for præsident Eisenhowers politik i Mellemøsten. USAs lejemål af Dharan-basen forlænges med 5 år og den amerikanske økonomiske og militære hjælp til Saudiarabien fortsætter. – 10. aflægger kong Saud besøg i Madrid. – 17. drøfter han i Marokko med sultan Muhamed V den amerikanske politik i Mellemøsten. – 21. forhandler kong Saud med den tunesiske ministerpræsident Habib Bourguiba. – 22. aflægger kong Saud besøg i Libyen, hvor han forhandler med kong Idris om Eisenhowerdoktrinen. De kræver begge uafhængighed og frihed for Algier. – 25. mødes kong Saud, kong Hussein af Jordan og præsident Shukri al-Kuwatly af Syrien samt præsident Nasser i Cairo, hvor kong Saud afgiver beretning om sine forhandlinger med Eisenhower. Konferencedeltagerne erklærer at ville opretholde den »aktive neutralismes« kurs.

9. – Den marokkanske sultan Muhamed V aflægger statsbesøg i Madrid. Næste dag ankommer kong Saud af Saudiarabien og den 12. den libyske ministerpræsident Mustafa ben Halim.

Et budskab fra Bulganin til Adenauer erklærer, at Bulganin er utilfreds med udviklingen af forbindelserne mellem de to lande. Især er forøget handel og en handelstraktat ønskelig. 28. erklærer Vesttyskland sig villig til udvidelse af handelen.

11. – USSR protesterer i noter til vestmagterne mod Eisenhowerdoktrinen og foreslår, at de fire stormagter enes om at give afkald på magtanvendelse i Mellemøsten, vedtager ikke-indblanding i områdets indre anliggender, undlader at inddrage de mellemøstlige lande i militærblokke, rømmer baser og trækker tropper hjem, standser våbenleverancer til Mellemøsten og yder økonomisk hjælp uden politiske betingelser. – 17. tilsiger den kinesiske regering USSR fuld støtte til den i noterne skitserede politik.

13. – Den britiske forsvarsminister Duncan Sandys går ind for en omorganisering af de britiske stridskræfter, der skal baseres på fjernstyrede våben med kerneladninger. Fremtidig vil England kun bære en rimelig del af forsvarsbyrderne på Europas fastland. – 14. anmoder den britiske regering NATO om anerkendelse af britiske planer om formindskelse af de på kontinentet stationerede britiske styrker. – 20. meddeler den engelske regering, at der skal foretages en nedskæring af de britiske væbnede styrker med omkring 105.000 mand.

Det sovjetiske kommunistparti indleder centralkomitemøde, hvor udenrigsminister Sjepilov udnævnes til komiteens sekretær. – 15. træder Sjepilov tilbage som udenrigsminister og efterfølges af den hidtidige første viceudenrigsminister Gromyko.

14. – Britisk-jordanske forhandlinger om ophævelse af pagten mellem de to lande afsluttes. Pagten skal ophøre 1. april 1957.

15. – Den ætiopiske kejser Haile Selassie beskylder Ægypten for at provokere til separatistiske krav i Ætiopiens muhamedanske befolkningsgrupper. Han appellerer til USA om at give Ætiopien mere militær hjælp og går ind for Eisenhowerdoktrinen.

16. – Den pakistanske ministerpræsident Hussein Suhrawardy erklærer, at SEATOs medlemmer vil komme Pakistan til hjælp, hvis det angribes af Indien.

18. – Det albanske kommunistpartisekretær Enver Hoxja beskylder i en tale Jugoslavien for at anstifte sammensværgelser mod Albanien.

20. – Regeringscheferne for Den europæiske Kul- og Stålunions 6 medlemslande udsender et kommunique om forhandlingerne vedrørende fællesmarked og et om atomsamarbejde. Det sidste stridsspørgsmål vedrørende fællesmarkedet er løst ved, at traktaten skal binde oversøiske områder til markedet og fastslå pligten til at yde fælles bidrag til udviklingen af disse områder.

21. – Den indonesiske præsident Soekarno erklærer, at det fra vesten indførte parlamentariske system ikke har kunnet skaffe stabilitet i Indonesien og foreslår derfor en »kooperativ regering«, hvori alle partier, også kommunisterne skal have sæde.

22. – Den ungarske avis Nepszabadsag meddeler, at der siden oktober 1956 er blevet opløst 2455 af 3354 landbrugskollektiver og at 700 er reorganiserede på nyt grundlag.

23. – Den japanske ministerpræsident Tanzan Ishibashi efterfølges af udenrigsminister Nobosuke Kishi, der stadig beklæder sin gamle post.

25. – Franco afskediger regeringen. Samme dag tiltræder et nyt kabinet, hvori falangen er mindre kraftigt repræsenteret end i det afskedigede.

26. – Valg i Thailand giver ministerpræsident Pibul Songrams parti 81 af 158 mandater.

28. – Den nye polske regering under Josef Cyrankiewicz lover indførelse af medbestemmelsesret gennem arbejderråd og stiller nedskæringer på forsvars- og forvaltningsbudgettet i udsigt. Ved afstemningen om regeringsdannelsen afgives een stemme imod; 8 undlader at stemme.

Grækenlands liberaldemokratiske Parti, der ledes af Venizelos og Det liberale Parti under Papandreou sammensluttes under navnet Det liberale Parti.

U Nu, der 5. juni 1956 trådte tilbage fra posten som Burmas ministerpræsident, overtager påny stillingen.

Marts 1957

1. – Israels udenrigsminister Golda Meir meddeler FNs generalforsamling, at Israel vil trække sine styrker tilbage bag våbenstilstandslinien. 2. lover præsident Eisenhower, at Israels forventninger vil opfyldes og opfordrer igen til tilbagetrækning. – 3. udskyder den israelske regering foreløbig rømningen, fordi garantierne anses for at være for usikre. 4. beordrer premierminister Ben Gurion rømning af alle besatte områder. 6. rømmer israelske tropper Gaza-striben, der besættes af FN-styrker, og 7. overtager FN-styrkerne også den civile administration. 7. frigiver den ægyptiske regering sejladsen gennem Suezkanalen for skibe indtil 500 tons. – 8. rømmer israelske tropper Sharm el-Sheihk, der besættes af FN. – 11. meddeler den ægyptiske regering, at den overtager civiladministrationen i Gaza. – 19. oplyser den ægyptiske regering, at den vil kræve kanalgebyrerne betalt til ægyptiske embedsmænd, men forpligter sig til at anvende en vis procentdel til vedligeholdelse og udbygning af kanalen. Dette forslag overgives den 26. i udbygget form til USA og andre magter. – 26. anbefaler udenrigsminister Dulles stationering af FN-styrker på begge sider af den ægyptisk-israelske våbenstilstandslinie og appellerer til Ægypten om at tillade israelsk skibsfart gennem Suezkanalen. – 28. hævder det sovjetiske telegrambureau Tass, at Frankrig og Israel planlægger et nyt angreb på Ægypten, hvilket kan medføre en »udstrakt militær konflikt«.

2. – I Indonesien udbryder en hærrevolte, der hurtigt vinder sejr på Celebes og de østlige Molukker. Revolutionsrådet kræver større regionalt selvstyre og den fhv. ministerpræsident Mohammed Hattas tilbagevenden til regeringen, samt at præsident Soekarno opgiver sine planer om en »kooperativ regering«. – 13. træder regeringen tilbage, og næste dag erklæres Indonesien i krigstilstand.

5. – Det amerikanske senat godkender en ændret form af Eisenhowerdoktrinen. To dage senere vedtager Repræsentanternes Hus ændringen og 9. underskriver Eisenhower.

England vil tredoble atomenergiprogrammet inden 1965.

Ved parlamentsvalgene i Eire går de Valeras parti Fianna Fail frem og Costellos Fine Gael tilbage. – 20. udpeger det nyvalgte parlament de Valera til premierminister.

Den kinesiske ministerpræsident Chou En-lai erklærer, at Kina er rede til at ordne uoverensstemmelserne med USA gennem fredelige forhandlinger, men er fast besluttet på at befri Formosa.

6. – Den britiske koloni Guldkysten og Britisk Togoland bliver en uafhængig stat Ghana, der er medlem af det britiske statssamfund.

9. – Den østtyske højesteret idømmer filosofiprofessoren Wolfgang Harich 10 års tugthus for at have dannet en sammensværgelse, der ville styrte den østtyske regering og opgive socialismen.

En regeringskonference i Bruxelles om det europæiske fællesmarked og om Euratomplanen afslutter arbejdet med traktatteksten. – 16. protesterer det sovjetiske udenrigsministerium mod den forestående underskrivelse af overenskomsterne om europæisk fællesmarked og Euratom og foreslår i stedet et fælleseuropæisk samarbejde med sovjetisk deltagelse. – 25. underskrives overenskomsten i Rom. Samme dag indleder den britiske premierminister Macmillan forhandlinger med den canadiske premierminister Louis St. Laurent og drøfter bl.a. muligheden for udvidelse af fællesmarkedet og frihandelsområdet til Canada.

11. – Noter fra USA, England og Frankrig til USSR afviser det russiske mellemostforslag af 11.2.1957.

12. – En sovjetisk-østtysk traktat om stationering af sovjettropper i Østtyskland afsluttes i Berlin.

14. – De indiske parlamentsvalg afsluttes. Kongrespartiet har stadig absolut flertal.

17. – Den filippinske præsident Ramon Magsaysay omkommer ved en flyveulykke. To dage senere udnævnes vicepræsident Carlos P. Garcia til præsident.

18. – I FNs nedrustningskommissions underudvalg i London forelægger den sovjetiske repræsentant Valerian A. Sorin et nedrustningsforslag, der regner med to etaper, hvoraf først den anden forudsætter oprettelsen af en kontrolleret zone i Europa.

Den polske ministerpræsident Josef Cyrankiewicz indleder et besøg i Burma, hvorunder han og den burmesiske ministerpræsident U Nu i en fælleserklæring bl.a. kræver Den kinesiske folkerepublik optaget i FN. – 24. påbegynder Cyrenkiewicz en rejse i Indien, hvor de samme synspunkter udtales i en fælleserklæring af ham og ministerpræsident Nehru. På samme rejse besøger Cyrankiewicz Kambodia, hvorfra der også udsendes et fælleskommunique, der imidlertid ikke omtaler kravet om Kinas optagelse i FN.

20. – Ved en omdannelse af den svenske regering, bliver forsvarsminister Torsten Nilsson socialminister, og den hidtidige trafikminister Sven Andersson overtager forsvarsministeriet.

Den sovjetiske ministerpræsident Bulganin meddeler forbundskansler Adenauer, at sovjetregeringen er villig til forhandlinger om handelsforholdene mellem USSR og Vesttyskland.

21. – Ministerpræsident Bulganin udtaler i et brev til den norske statsminister Einar Gerhardsen, at Norge af NATOs strateger er bestemt til opmarschområde mod USSR, og at Norge i tilfælde af en konflikt vil være udsat for sovjetiske atomangreb. – 29. sender Bulganin den danske statsminister H.C. Hansen et brev i overensstemmelse med henvendelsen til Gerhardsen (se under Danmark).

Den britiske premierminister Macmillan indleder på Bermuda en konference med præsident Eisenhower. Fra konferencen udsendes et kommunique, der bl.a. meddeler, at USA vil stille visse fjernvåben til rådighed for England. – 31. protesterer det sovjetiske udenrigsministerium mod Bermudamodets beslutninger og fremhæver, at England i tilfælde af konflikt må regne med øjeblikkelig gengældelse med atomvåben.

24. – Den libanesiske præsident Camille Chamoun indleder besøg i Saudiarabien, hvorunder han og kong Saud erklærer, at begge lande støtter Ægyptens krav i spørgsmålet om Suezkanalen og Akababugten.

25. – Polen vil nedsætte de væbnede styrker med 44.500 mand.

Den tunesiske ministerpræsident Habib Bourgiba indleder et statsbesøg i Marokko, hvorunder en venskabspagt mellem de to lande underskrives.

27. – Ved afslutningen af en fransk kommunistisk delegations besøg i Jugoslavien erklærer de to partiers repræsentanter, at de kommunistiske partier nødvendigvis må samarbejde, men samtidig må gå ud fra de forskellige erfaringer og de nationale særegenheder. Skønt de to partier har forskellig opfattelse af den ungarske opstand, mener begge, at regeringen Kadar må støttes.

En kinesisk-tjekoslovakisk venskabstraktat undertegnes, hvori landene forpligter sig til gensidig rådslagning i internationale anliggender.

28. – En ungarsk regerings- og partidelegation under ledelse af Janos Kadar afslutter et besøg i USSR. I en række fælleserklæringer fordømmes den nationale kommunisme, og det meddeles, at USSR fortsat skal have tropper stationeret i Ungarn.

Den engelske regering meddeler, at den vil ophæve den cypriotiske ærkebiskop Makarios' tvangsforvisning til Seychellerne, men fortsat forbyde ham at tage ophold på Cypern. Videre har den engelske regering givet lederne af den cypriotiske frihedsbevægelse EOKA frit lejde til at forlade Cypern. Næste dag tager lordpræsident Lord Salisbury sin afsked som protest mod løsladelsen. Han efterfølges af Commonwealth-ministeren Lord Home.

30. – Den thailandske ministerpræsident Pibul Songgram danner pâny regering.

31. – Den tunesiske ministerpræsident Habib Bourgiba forhandler i Madrid med generalissimus Franco.

DANMARK

Januar 1957

3. – Det påtænkte besøg i Danmark af en delegation fra den øverste Sovjet er på dansk initiativ udsat indtil videre.

6. – På det radikale venstres tillidsmandskursus i Nyborg foreslår Bertel Dahlgaard et års økonomisk borgfred, hvor lønninger, avancer og udbytter bringes i ro.

7. – På socialdemokratiets kongres erklærer stats- og udenrigsminister H. C. Hansen, at der i øjeblikket næppe er mulighed for en nedsættelse af forsvarsudgifterne, ligesom det heller ikke er muligt at lempe den stramme økonomiske politik.

8. – I lagtinget bebuder lagmand Djurhuus nedsættelse af et udvalg, der sammen med regeringen i København skal overveje en revision af den dansk-britiske aftale af juli 1954 om fiskerigrænsen ved Færøerne.

Finansminister Kampmann erklærer på socialdemokratiets kongres, at stat og kommuner i stigende grad bør finansiere deres investeringer gennem skatter. Han mener også, det bør undersøges, hvorledes en større del af opsparingen kan komme investeringer i industrien til gode, og udkaster den tanke, at der oprettes særlige investeringsselskaber med statsgaranteret mindsteudbytte. Det bør også undersøges, om statsstøtte til erhvervsvirksomheder gennem udlån til lav rente stadig er motiveret.

9. – Forsvarsminister Poul Hansen erklærer, at der i øjeblikket intet holdepunkt er for, at Danmark i en nærmere fremtid kan reducere sit forsvar eller nedsætte tjenestetiden.

10. – Socialdemokratiets kongres slutter med vedtagelsen af en politisk udtalelse, der anbefaler en positiv produktionspolitik, fremme af investeringerne i erhvervslivet, fortsat bekæmpelse af bolignøden gennem et stort og stabilt byggeri, bekæmpelse af urimelige priser og avancer og gennemførelse af socialdemokratiets skattereform.

11. – Dansk Arbejdsgiverforenings hovedbestyrelse og De samvirkende Fagforbunds repræsentantskab godkender de nye forhandlingsregler, som betyder en styrkelse af hovedorganisationernes indflydelse på overenskomstforhandlingerne.

12. – Folketingsmand Starcke oplyser, at forhandlinger mellem retsforbundet, »De Uafhængige« og Dansk Samling om teknisk samarbejde ved det forestående folketingsvalg er endt uden resultat.

15. – Folketinget foretager 1. behandling af det radikale forslag om indførelse af værdifaste statsspareobligationer. Forslaget modtages med skepsis af de øvrige partier.

16. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag om fordobling af retsafgifterne (merindtægt ca. 12 mill. kr. årlig), og socialminister Strøm fremsætter forslag om gratis hjemmesygepleje til nydende sygekassemedlemmer og om en række ændringer i lov om off. forsorg. Ved den vigtigste af disse ændringer fastsættes kommunehjælpsgrænsen til 85 % af folkepensionens grundbeløb, hvilket anslås at ville medføre en merudgift på ca. 7 mill. kr. årlig. En anden ændring går ud på, at pristalsreguleringsbestemmelsen bringes i overensstemmelse med den tilsvarende bestemmelse i folkeforsikringsloven.

Endvidere fremsætter justitsminister Hans Hækkerup forslag om ændringer i færdselsloven (udvidet adgang til at fastsætte lokale hastighedsgrænser og nyordning af de motorsagkyndiges lønforhold), og undervisningsminister Bomholt foreslår ophævelse af lov af 1889 om teaterdrift i København, hvorved Det kgl. Teaters privilegier begrænses til eneretten til 4 dramatiske værker, der har hørt til teatrets repertoire før 1889.

Fhv. borgmester Peder Hedebol, der i »Frederiksborg Amts Avis« (v.) har rettet stærke angreb på det socialdemokratiske styre, offentliggør et brev fra statsminister H. C. Hansen,

hvori denne opfordrer ham til at udtræde af socialdemokratiet, »som De skylder Deres samfundsmæssige position«. Hedebol erklærer, at han ikke finder anledning til at følge opfordringen.

17. – FNs undersøgelseskommission vedrørende Ungarn vælger folketingsmand Alsing Andersen til formand.

Landbrugsminister Smørum fremsætter forslag til lov om navngivning af fast ejendom og forslag om bekæmpelse af farlige plantesygdomme og skadedyr. Ved det sidste forslag ophæves oldenborreloven af 1899, og der sker en udvidelse af ministerens bemyndigelse.

Fiskeriminister Chr. Christiansen fremsætter forslag om fortsat støtte til nybygning af færøske fiskerfartøjer m.v., således at der i de kommende 3 finansår stilles ialt 2½ mill. kr. til rådighed til en rente af 6 (hidtil 5) %.

Ragnhild Andersen (k.) fremsætter forslag om et særligt brændselstillæg, svarende til 7 hl koks, til alders- og invaliderentenydere m.fl., og Oluf Pedersen (rf.) fremsætter forslag om frivillig overgang til grundskyld, således at dækning af aflosningen skaffes gennem en formueafgift. Endvidere fremsætter Bertel Dahlgaard (r.v.) forslag til lov om konjunkturforskning.

Ved 1. behandling af venstres og de konservatives forslag til folketingsbeslutning om foranstaltninger mod organisationstvang drejer debatten sig – ligesom ved forslagets behandling i det foregående folketingsår – især om erhvervsorganisationernes tilskud til de politiske partier.

18. – N. Chr. Christensen (v.) fremsætter for v. og k.f. forslag til folketingsbeslutning om ændringer i refusionsreglerne vedr. kommunernes folkepensionsudgifter, således at kommunernes byrder ikke øges med mere end den direkte anpart, der er pålagt kommunerne ved folkepensionsloven.

20. – I en udtalelse fra det konservative folkepartis folketingsgruppe, hovedbestyrelse, kandidater og redaktører hedder det bl.a., at fordelingspolitikken har udtømt sine muligheder og må afløses af en produktionspolitik. For at bekæmpe inflationen er partiet villigt til at bidrage til tilvejebringelse af en økonomisk borgfred mellem de pris- og lønskabende faktorer.

Det kommunistiske partis ekstraordinære kongres vedtager med alle stemmer mod to en politisk udtalelse, der forsvarer Sovjetunionens intervention i Ungarn.

22. – Redaktør Martin Nielsen, »Land og Folk«, idømmes 14 dages hæfte for bagvaskelse af folketingsmand Poul Møller (se 7. nov. 1956).

23. – Det meddeles, at UNISCAN's 20. møde i Oslo særlig var viet udveksling af synspunkter ang. planerne om et europæisk frihandelsområde.

Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen erklærer i en tale i Københavns Handelsstands Klub, at han ikke vil afvise tanken om en økonomisk borgfred, som er fremsat fra radikal og konservativ side, forudsat at ikke blot lønmodtagere, men også den øvrige befolkning skal resignere. Om den udenrigspolitiske situation udtaler han, at vi vil gøre en fejl, hvis vi helt slår døren i for den østlige verden.

Ved folketingets 1. behandling af forslaget om forhøjelse af retsafgifterne går Henry Christensen (v.) imod fordoblingen af tinglysningsafgifterne, der beregnes procentvis, og også Helge Larsen (r. v.) hævder, at der må sondres mellem procentafgifter og faste afgifter.

Forslag til lov om navngivning af fast ejendom anbefales ved 1. behandling af ordføreren for socialdemokratiet, medens ordførerne for v., k.f. og r.v. udtaler tvivl om en sådan lovgivnings nødvendighed.

25. – Socialminister Strøm fremsætter forslag om en særlig ydelse i anledning af vinteren til alders- og invaliderentenydere m.fl. (samlet udgift 13,5 mill. kr.) og forslag om ydelse af ekstraordinær brændselshjælp til arbejdsløse. Til hel eller delvis dækning af vanskeligt stillede arbejdsløshedskassers udgifter til den ekstraordinære brændselshjælp foreslås indtil 7 mill. kr. stillet til rådighed af statskassen.

Retsforbundets forslag om frivillig overgang til fuld grundskyld afvises ved 1. behandling

af de øvrige partiers ordførere, men får principiel tilslutning fra Aage Fogh (r.v.).

Fhv. statsminister Erik Eriksen udtaler på venstres kredsformandsmøde, at der ikke er nogen vej uden om dansk deltagelse i det udvidede europæiske samarbejde, og at Danmark snarest må afgøre, om det vil søge tilslutning til de 6 landes toldunion eller til det påtænkte frihandelsområde.

28. Fhv. statsminister Erik Eriksen udtaler på det fynske venstres delegeretmøde, at han med glæde hilser, at de radikale nu vil være med til at standse priser og lønningers utrættelige jagt på hinanden. Blandt de midler, der må tages i brug, nævner han afvikling af tilskudspolitikken og bedre vilkår for såvel aktieselskabernes som for den personlige opsparing.

Dansk Arbejdsgiverforenings formand, civilingeniør Ejnar Thorsen, udtaler, at arbejdsgiverne vil være meget betænkelige ved økonomisk borgfred, hvis man derved forstår, at lovgivningsmagten skal gennemføre et almindeligt løn- og avancestop. Han mener imidlertid, der er mulighed for, at arbejdsmarkedets parter selv kan føre en lønpolitik, som ikke kommer i konflikt med de samfundsøkonomiske hensyn, nemlig hvis man gør produktionens vækst til udgangspunkt ved lønfastsættelsen.

29. – Udenrigsministeriet har meddelt den russiske ambassade, at militærattaché, oberstløjtnant Anatolij Rogovs fortsatte tilstedeværelse i Danmark er uønsket, idet han på upassende vis har udfrittet danske militærpersoner.

Lagtinget har gennemført en række toldforhøjelser, hvis provenu, 600.000 kr., skal anvendes til støtteforanstaltninger til fiskerflådens fornyelse.

Handelsministeriet meddeler, at såvel benzinnævnet som brændselsolienævnet for få dage siden har indstillet, at rationeringerne fortsætter efter de hidtidige retningslinier, og at ministeriet derfor har ment at måtte fastholde rationeringerne. Ministeriet oplyser, at lagrene med det nuværende forbrug ved udgangen af januar kvartal vil være væsentligt mindre end før rationeringens begyndelse og for visse produkters vedkommende kun dække forbruget for en ganske kort periode.

Forsvarsminister Poul Hansen fremsætter forslag om ændringer i den militære retspleje. Ved forslaget sker der en lovfæstelse af de værnepligtiges friheder, medens der hvad selve den militære retspleje angår ikke foreslås afgørende ændringer i den gældende ordning, hvorefter påtalemyndigheden er hos de militære rettergangschefer.

Ved 2. behandling af forslaget om ophævelse af lov om teaterdrift i København forkastes et ændringsforslag om fuldstændig ophævelse af Det kgl. Teaters eneret med 108 stemmer mod 6 (rf. og A. C. Normann (r.v.)).

31. – 2. behandling af forslaget om ændringer i postloven giver anledning til en livlig debat. Udvalget foreslår, at den hidtidige vægtgrænse for breve bevares, og at forhøjelsen af avisportoen begrænses stærkt. Til gengæld for disse lempelser i forhold til det oprindelige forslag er udvalget med undtagelse af Poul Sørensen (k.f.) enedes om at foreslå lokalportoen afskaffet. Herved opnås en lignende merindtægt, 10–11 mill. kr., som efter ministerens forslag. Ved afstemningen forkastes Poul Sørensens forslag om at bevare lokalportoen med 109 stemmer mod 23 (en del konservative, kommunisterne og et par radikale, deriblandt Rager), medens 5 (rf.) undlader at stemme.

Det meddeles, at landbrugsminister Jens Smørum ikke vil lade sig genopstille ved det forestående folketingsvalg.

I folketinget besvarer Grønlandsminister Kjærbøl en forespørgsel fra Oluf Pedersen (rf.) om udsættelse af bygningen af det nye Grønlandsskib (se 14. dec. 1956), indtil spørgsmålet har været drøftet på ny og bevillingen har fået folketingets tilslutning. Ministeren henviser til en udtalelse af styrelsesrådet for den kgl. grønlandske handel, hvori man hævder den opfattelse, at bygningen af det nye ishavsskib bør fuldføres, og får heri støtte af Halfdan Hendriksen (k.f.). Debatten slutter med, at tinget enstemmigt vedtager et af v. og k.f. stillet forslag om at nedsætte et udvalg til at modtage oplysninger om det nye Grønlandsskib.

Detailpristallet for januar stiger til 427 (1914 = 100), hvilket giver både arbejdere og tjenestemænd en dyrtidstillægsportion.

Februar 1957

1. – Folketinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslaget om ophævelse af lov om teaterdrift i København.

Det radikale forslag om oprettelse af et konjunkturforskningsinstitut får ved 1. behandling en ret kølig modtagelse af de øvrige partier, der dog ikke vil afvise en nærmere drøftelse i udvalg.

Det meddeles, at »De uafhængige« vil søge at samle de fornødne 10.000 underskrifter til anmeldelse af partiet, således at det kan deltage i det forestående folketingsvalg. Partiet har uden resultat forhandlet med v. og k.f. og senere med rf. om fællesopstillinger.

2. – Fhv. minister Axel Kristensen erklærer på Venstres Ungdoms landskursus, at venstre vil stå frit m.h.t., hvem det vil samarbejde med, hvis det efter valget får mulighed for at danne regering.

5. – Foss (k.f.) fremsætter forslag om ændringer i lov om foranstaltninger til fremme af danske erhvervsinteresser. Forslaget går ud på, at direkte lån af statskassen til industri og håndværk skal ophøre og erstattes af statsgaranti for banklån.

6. – Stats- og udenrigsminister H.C.Hansen og økonomi- og arbejdsminister Krag besvarer i folketinget en forespørgsel fra v. og k.f. (ordfører: Ole Bjørn Kraft) om regeringens stilling til det europæisk-økonomiske samarbejde med særligt henblik på Danmarks deltagelse i det europæiske fællesmarked.

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslag om støtte til nybygning af fiskerfartøjer m.v. med 100 stemmer mod 27 (k.f. og rf.)

Vareforsyningsudvalget drøfter benzinrationeringen. V. og k.f. foreslår, at rationeringen ophæves.

7. – Økonomi- og arbejdsminister Krag forhandler i London med finansminister Peter Thorneycroft i anledning af Englands krav om, at landbrugsvarer skal holdes uden for det påtænkte europæiske frihandelsområde.

Benzinrationeringen ophæves.

8. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag om fiksering af ejendomsskyld til staten og (på indenrigsministerens vegne) forslag om ændring af lov om kommunale ejendomsskatter. Forslagene fremkommer, fordi det har vist sig umuligt at få ejendomsskattereformen (se 16. nov. 1956) færdigbehandlet så hurtigt, at de nye bestemmelser kan få virkning for det kommende skatteår og forhindre, at de nye vurderinger medfører betydelige forhøjelser i udskrivningen af ejendomsskyld. Ved forslagene fikseres ejendomsskylden til staten og til København, Frederiksberg og købstæderne til de beløb, der påhvilede de enkelte ejendomme henholdsvis i 1956 og i 1956–57, medens virkningerne af de nye vurderinger i sogne- og amtskommuner foreslås afbødet ved en forhøjelse af de skattefri fradrag pr. ejendom og pr. lejlighed.

Handelsminister Lis Groes fremsætter forslag til lov om statens istjeneste (forhøjelse af afgifterne) og boligminister Kjærbøl forslag om ændringer i lov om kreditforeninger (ophævelse af begrænsningen i adgangen til at medbelåne landbrugets løsøre, pålæg til kreditforeningerne om altid at give tilbud på lån i serier med kortere og med længere amortisationstid o.s.v.).

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om ændringer i postloven (se 31. jan.) med 107 stemmer mod 29 (en del k.f., de radikale Rager og Kirsten Gloerfelt-Tarp, k. og rf.).

Petroleumsrationeringen ophæves.

12. – Statsministeren meddeler, at folketingsvalget vil finde sted den 14. maj.

13. – Regeringen får partiernes tilslutning til, at der til afløsning af den danske FN-styrke i Ægypten anvendes hvervede soldater, som har aftjent deres værnepligt.

Finansminister Kampmann fremsætter forslag til lov om skat til staten af indkomst, formue og kapitalvinding, og socialminister Strøm fremsætter forslag til lov om børnetilskud. Begge forslagene har i praktisk taget samme skikkelse været fremsat i de tre foregående fol-

ketingsår som led i regeringens skattereform.

Ragnhild Andersen (k.) fremsætter forslag om, at forhøjelsen af den indtægtsbestemte folkepension skal træde i kraft allerede den 1. april.

Folketingsudvalget om skolereformforslagene vedtager at indbyde lærerorganisationerne til en forhandling med et underudvalg, bestående af udvalgets formand og ordførerne for de fire udvalgsberettigede partier.

14. – Efter sin hjemkomst fra OEEC-ministermødet i Paris udtaler økonomi- og arbejdsminister Krag, at det for Danmark mest positive ved mødet var, at der i det fortsatte arbejde med planen om et europæisk frihandelsområde skal gøres forsøg på at finde metoder til en udvidelse af samhandelen med fødevarer under iagttagelse af ikke-diskriminationsprincipet.

Trafikminister Lindberg fremsætter forslag om udbygning af lufthavnen i Kastrup og opførelse af en ny hovedbygning m.v., således at lufthavnen bliver i stand til at modtage jetmaskiner, som fra 1959–60 ventes indsat i den civile lufttrafik. Udgifterne anslås til ialt 167 mill. kr. (Ministeriet har først søgt finansudvalget om bevillingen, men er af dette blevet henvist til at fremsætte lovforslag i tinget).

Alfred Jensen (k.) fremsætter forslag om forhøjelse af maksimumsbeløbet for huslejehjælp til arbejdsløse.

Ved 2. behandling af forslagene vedr. ejendomsbeskatningen (se $^{8}/_{2}$) stiller v. og k.f. ændringsforslag om, at anvendelsen af de nye vurderinger udskydes et år. Ændringsforslaget forkastes med 88 stemmer mod 55 (v. og k.f.), medens 7 (k.) undlader at stemme. Et ændringsforslag fra rf. om fiksering af bygningsskylden også i amts- og sognekommuner forkastes med 136 stemmer mod 6 (rf.); 7 (k.) undlader at stemme.

Ved 3. behandling foreslår v. og k.f. statsgrundskyldspromillen nedsat fra 6 til 4.8. Forslaget forkastes med 90 stemmer mod 48 (v. og k.f.), hvorefter lovforslagene vedtages enstemmigt, idet dog v. og k.f. undlader at stemme.

Justitsminister Hans Hækkerup oplyser over for »Ekstrabladet«, at chefen for politiets efterretningstjeneste, Ernst Brix, har fået tilbudt stillingen som politimester i Randers, men endnu ikke har modtaget tilbudet, hvorefter han har fået sygeorlov. (En kommission med landsdommer H. Topsøe-Jensen som formand har undersøgt, hvorledes fortrolige oplysninger om efterretningstjenesten er kommet uvedkommende i hænde. Justitsministeriet oplyser, at man ikke har fundet grundlag for at gøre ansvar gældende mod nogen for brud på den tjenstlige tavshedspligt, og der er intet fremkommet, som peger på noget ukorrekt i Brix's egentlige tjeneste; men det har vist sig, at der ikke mere er samarbejdsmuligheder mellem Brix og hans personale).

15. – Nordisk Råds 5. session åbnes i Helsingfors af præsidenten, fhv. statsminister Erik Eriksen, der giver en oversigt over rådets hidtidige resultater og også nævner samarbejdet udadtil mellem Danmark, Norge og Sverige, bl.a. i Suezspørgsmålet. Til ny præsident vælges derefter Lennart Heljas, Finland, og til vicepræsidenter Erik Eriksen, Danmark, Emil Jónsson, Island, Nils Hønsvald, Norge, og Bertil Ohlin, Sverige. Under den følgende generaldebat drejer diskussionen sig for en stor del om rådets arbejdsformer.

Økonomi- og arbejdsminister Krag orienterer vareforsyningsrådet, folketingets vareforsyningsudvalg og landbrugets organisationsledere om forhandlingerne i OEEC's ministerråd om fællesmarkedsplanerne. I vareforsyningsudvalget henstiller venstres repræsentant, at regeringen søger kontakt med de 6 toldunionlandes forhandlere og eventuelt får Danmark placeret som det syvende land.

16. – Under den fortsatte generaldebat i Nordisk Råd fremhæver stats- og udenrigsminister H. C. Hansen, at rådet har en dobbelt opgave: at være samarbejdsorgan og at oplyse folkene om samarbejdets betydning. Han fremhæver betydningen af, at de nordiske lande optræder i fællesskab under de forestående økonomiske nydannelser i Europa.

19. – Det meddeles, at den danske regering i en note til det britiske udenrigsministerium har givet udtryk for sin bekymring over den eksport af æg og slagtekvæg, der i den senere tid har fundet sted fra Storbritannien til forskellige kontinentaleuropæiske lande. Da eks-

porten er en følge af den britiske subsidiepolitik over for landbruget, er den efter dansk opfattelse i strid med GATT.

Nordisk Råd vedtager enstemmigt en indstilling fra det økonomiske udvalg gående ud på, at beretningen fra det nordiske økonomiske samarbejdsudvalg skal foreligge omkring den 1. juli, og at rådet bemyndiger præsidiet til at indkalde det økonomiske udvalg til møde forud for rådets session i 1958. Indstillingen forelægges af formanden for det økonomiske udvalg, Bertel Dahlgaard, der på den danske delegations vegne understreger, at der ikke er nogen modsætning mellem et nordisk fællesmarked og et vesteuropæisk frihandelsområde, hvorfor der intet bør foregribes m.h.t. det nordiske økonomiske samarbejde under de kommende forhandlinger om frihandelsområdet, eller omvendt. Fra dansk side taler også Ole Bjørn Kraft og Thorkil Kristensen, der advarer imod på nuværende tidspunkt at fremsætte udtalelser, der kan umuliggøre frugtbare forhandlinger om det økonomiske samarbejde, når tiden er inde til at tage virkelige beslutninger.

Et ekstraordinært delegeretmøde i De samvirkende danske Andelssvineslagterier vedtager med 34 stemmer mod 26, medens 2 undlader at stemme, at fortsætte med centraliseret salg gennem Eksportsvineslagteriernes Salgsforening.

20. – Som svar på en henvendelse fra formanden for den konservative folketingsgruppe, Aksel Møller, erklærer stats- og udenrigsminister H. C. Hansen, at det er regeringens opfattelse, at Israel har et rimeligt krav på, at der træffes foranstaltninger til sikring af fri og uhindret besejling af Akababugten og til forebyggelse af guerillaoverfald. Regeringen har derfor den 12. februar meddelt Danmarks ambassadør ved FN, at Danmark ikke kan medvirke til sanktioner af militær eller økonomisk art mod Israel.

En række kendte mænd udsender en opfordring til regeringen om aktivt at modsætte sig forslaget om sanktioner mod Israel og beslutsomt at støtte Israel i dets berettigede krav om fred og sikkerhed.

Mellem Danmark og Holland og mellem Danmark og Frankrig er der afsluttet overenskomster om undgåelse af dobbeltbeskatning.

21. – Nordisk Råd henstiller enstemmigt til regeringerne, at der i København oprettes et nordisk institut for teoretisk atomfysik og et fælles nordisk kontaktorgan for atomenergispørgsmål.

22. – Nordisk Råds 5. session i Helsingfors slutter. Der er på denne session vedtaget ialt 27 rekommandationer til regeringerne.

Mellem Danmark og Norge er afsluttet overenskomst om undgåelse af dobbeltbeskatning.

23. – Tidligere medlem af folketinget, skoleinspektør Inger Merete Nordentoft, har udmeldt sig af det kommunistiske parti.

24. – SAS åbner den første direkte, planmæssige flyverute mellem Skandinavien og Japan via Nordpolen. I flyvningen fra København deltager prins Axel og stats- og udenrigsminister H. C. Hansen.

25. – Københavns kommunes budgetudvalg afgiver betænkning. Det socialdemokratiske flertal foreslår, at indkomstskatten skal udskrives med 132½% af grundbeløbet mod 127½% i indeværende finansår.

26. – Ved 2. behandling af venstres forslag om ændring i lov om sygehusvæsenet vedtages et ændringsforslag, hvorefter statens tilskud forhøjes til 20 kr. pr. indbygger og 10 kr. pr. sygedag, hvilket regnes at ville medføre en samlet tilskudsforøgelse på 22–24 mill. kr. årligt.

Petra Petersen (k.) fremsætter forslag til lov om børnetilskud og moderskabsydelse.

27. – Udenrigsministeriet meddeler den sovjetrussiske ambassadør, at assisterende marineattaché, kommandørkaptajn Mikhael Rouditchev, senest den 4. marts skal forlade Danmark, idet det er konstateret, at han på irregulær vis har søgt at skaffe sig oplysninger af hemmelig karakter om det danske forsvar.

Under sit ophold i Tokio henleder stats- og udenrigsminister H. C. Hansen den japanske

stats- og udenrigsministers opmærksomhed på, at spørgsmålet om erstatninger til danske borgere for lidelser og tab under krigen endnu ikke er løst.

Folketinget foretager 1. behandling af forslag om skat til staten af indkomst, formue og kapitalvinding. Ordførerne for v., k.f. og r.v. fremhæver, at der ingen muligheder er for gennemførelsen af en skattereform før valget.

Ved folketingets 1. behandling af det konservative forslag om ændringer i lov om foranstaltninger til fremme af danske erhvervsinteresser erklærer venstres ordfører, at man må overveje, om banklån med statsgaranti giver håndværket og den lille industri større chance end direkte statslån, og retsforbundets ordfører ser helst loven helt ophævet. Fra de øvrige partiers side møder forslaget ingen velvilje.

28. – I et fællesmøde i det udenrigspolitiske nævn og vareforsyningsudvalget får regeringen fra alle sider tilslutning til at fortsætte sine bestræbelser for at tilvejebringe nærmere oplysninger til brug for de videre overvejelser af Danmarks stilling til et vesteuropæisk frihandelsområde og toldunionen mellem Benelux, Frankrig, Italien og Vesttyskland. Forud for mødet går en henstilling fra v. og k.f. til regeringen om at skaffe oplysning om betingelserne for at deltage i de 6 landes toldunion.

Indenrigsminister Carl Petersen fremsætter forslag om forhøjelse af den fælleskommunale udligningsfonds tilskud til skoleudgifterne.

Folketinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslag om ændring af lov om sikring af færdselen ved vejkrydsninger m.v. og færdigbehandler ligeledes forslag til folketingsbeslutning ang. ændringer i GATT og OTC og ang. toldindrømmelser under GATT (se $^{28}/_{11}$ 1956). (k. undlader at stemme).

Økonomi- og arbejdsminister Krag besvarer en kommunistisk forespørgsel om, hvad regeringen agter at gøre for at skaffe beskæftigelse til de mange arbejdsløse.

Folketingsudvalget om forslag til ændringer i aktieselskabsloven afgiver betænkning. Udvalget foreslår handelsministeren at nedsætte en kommission til behandling af sagen.

Marts 1957

1. – Folketinget vedtager ved 3. behandling forslag om en særlig ydelse (brændselshjælp) til alders- og invaliderentemodtagere m. fl. med 80 stemmer mod 40 (v. og k.f.) samt forslag om forhøjet tilskud til sygehusene med 121 stemmer mod 6 (rf.).

Forslaget om udbygning af lufthavnen i Kastrup får fra alle sider en velvillig modtagelse ved 1. behandling.

2. – Udenrigsministeriet meddeler, at der den 7. marts i København vil blive indledet forhandlinger mellem en dansk og en russisk delegation om regulering af gensidige krav opstået i forbindelse med de baltiske republikkers optagelse i Sovjetunionen (se 6/3 1956). De danske krav anslås til ca. 20 mill. kr., de sovjetrussiske til 6–7 mill. kr.

Regeringen nedsætter et udvalg til at undersøge mulighederne for at holde Thyborøn kanal åben og samtidig opnå en billigere løsning af Thyborønproblemet end forudsat i loven af 1946 (se 11/12 1956).

5. – Forsvarsminister Poul Hansen fremsætter forslag om forlængelse af lov om bemyndigelse til opretholdelse af en dansk styrke i udlandet for et halvt år til 15. november.

Handelsminister Lis Groes fremsætter forslag om, at der i de kommende tre finansår stilles i alt 6 mill. kr. til rådighed for udlån til rederier til bygning eller ombygning af mindre fragtskibe.

Ved 2. behandling af forslag om ændring i lov om offentlig forsorg (se 16/1) forkastes et ændringsforslag fra v. og k.f. om, at grænsen for kommunehjælp skal være 80 % af folkepensionens grundbeløb, med 92 stemmer mod 47 (v. og k.f.).

6. – Folketinget vedtager forslag om ændring i lov om grundforbedring (se 12/12 1956) med

75 stemmer mod 28 (k.f. og rf.), medens 26 (v.) undlader at stemme.

Finansudvalget bevilger 5.7 mill. kr. til atomstationen ved Roskilde fjord. Tidligere er bevilget 17.3 mill. kr., og der regnes med, at hele anlægget vil komme til at koste ca. 100 mill. kr., fordelt over 5 år.

7. – Forslag om ændring i lov om menighedsråd vedtages ved 3. behandling med 119 stemmer mod 17 (16 v. og Steen (r.v.)), medens 6 (k.) undlader at stemme. Således som forslaget er ændret ved 2. behandling, går det ud på, at hvert 5. sognepræsteembede kun kan søges af udlandspræster, missionærer og præster, som i længere tid har været i samme embede m.fl., men et menighedsmøde kan med $^2/_3$ flertal samle sig om en bestemt kandidat uden for denne ansøgerkreds og få den pågældende udnævnt.

Politichef E. Brix anmoder om, at der må blive indledet tjenstlig undersøgelse mod ham p.gr. af de meddelelser, der i den senere tid har været fremme om hans embedsførelse. Justitsministeren bestemmer, at undersøgelsen skal foretages.

8. – Ved forslag til lov om tillægsbevilling for 1956–57 forhøjes indtægterne på drifts- og anlægsbudgettet til ca. 4950 mill. kr. og udgifterne til ca. 4523 mill. kr., hvorved der fremkommer et overskud på ca. 426 mill. kr. mod 379 mill. kr. i henhold til finansloven.

Finansminister Kampmann fremsætter desuden forslag til udskrivningslov for 1957–58, forslag om beskatning af renteforsikringer m.v. og pristalsreguleret alderdomsopsparing, forslag om lempelse af beskatningen af merindtægt og forslag om børnetilskud. De foreslåede ændringer i udskrivningsloven er: 1) lempelser i indkomstskatten af skalaindtægter under 6.000 kr., motiveret med, at der nu også skal svares folkepensionsafgift af indkomster fra 4.000 kr. for forsørgere og 2.500 kr. for ikke-forsørgere, 2) formueskatten bortfalder for formuer under 50.000 kr. (hidtil 30.000 kr.) og lempes for formuer på indtil 100.000 kr. Desuden skal der ligesom i de to foregående skatteår udstedes skattebeviser som kompensation for tojskatten.

Det andet lovforslag bestemmer, at indbetalinger til de pågældende ordninger er fuldt fradragsberettigede, og at udbetalinger skal medregnes i indkomsten, og ved det tredie lovforslag får den for 1957–58 gældende bestemmelse om skattefrihed for 30 % af merindtægten gyldighed også for 1958–59. De foreslåede ændringer i indkomst- og formueskatteskalaen anslås at ville medføre et provenutab på henholdsvis ca. 8 og ca. 12 mill kr.

Socialminister Strøm fremsætter forslag om at ændre loven om erstatning til besættelsestidens ofre, bl.a. således at det bliver lettere at få genoptaget sager om invaliditetserstatning.

Folketinget foretager 1. behandling af et kommunistisk forslag til folketingsbeslutning om foranstaltninger til sikring af de store årganges videregående faglige og boglige uddannelse. Sagens overgang til 2. behandling vedtages med 80 stemmer mod 68 (v., k.f. og rf.), og forslaget henvises til udvalgsbehandling.

12. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag om forlængelse af motor- og benzinafgifterne og forslag om erhvervstælling i 1958.

Folketinget færdigbehandler forslag til lov ang. offentlig forsorg (ændring af kommunehjælpsgrænserne m.v.), der vedtages enstemmigt, idet dog 59 (v. og k.f.) undlader at stemme.

13. – I nationalbankens årsberetning hedder det, at Danmark valutarisk balancerer på en knivsæg. Enhver stigning i det hjemlige indkomstniveau, der ikke svarer til en reel stigning i landets velstand, bør derfor undgås.

Som svar på et spørgsmål af Poul Møller (k.f.) erklærer landbrugsminister Smørum, at han vil følge en henstilling fra ombudsmanden om at fremsætte forslag til revision af lov af 27/5 1908 om tilsyn med udførsel af kød (se 17/10 1956).

Rationeringen af brændselsolie ophæves.

14. – Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen vender hjem fra sin rejse i Østen, hvorunder han har besøgt Japan, Thailand, Burma, Indien og Pakistan. Han afviser fhv. minister Aksel Møllers kritik af, at han uden på for-

hånd at orientere partierne har indbudt den indiske og den pakistanske premierminister til et besøg i Danmark.

Under folketingets 1. behandling af forslag til udskrivningslov hævder Thorkil Kristensen (v.) og Poul Møller (k.f.), at en lempelse for de små indkomster vil betyde, at folkepensionsbidraget for de pågældende i større eller mindre udstrækning betales af staten, hvilket er i strid med forliget om folkepensionen. Axel Sørensen (r.v.) finder ikke, der er nogen påfaldende grund til at ændre skatteskalaen. V. og k.f. går også imod fortsat udstedelse af skattebeviser og foreslår, at tøjskatten holdes uden for pristallet. Poul Møller erklærer, at de konservative ikke indser nødvendigheden af en fortsat overskudspolitik, i hvert fald bør statens overskud indsættes i nationalbanken, og en del af den direkte beskatning bør tilbageføres til skatteborgerne mod kvittering for, at et tilsvarende beløb er bundet i bank eller sparekasse. Bertel Dahlgaard (r.v.) sammenfatter det, der bør gøres i den nuværende situation, i 4 punkter: øget opsparing, besparelser på statsbudgettet, standsning af kapløbet mellem løn- og prisstigninger samt øget produktion, og nævner, at hans parti med henblik på samtlige disse punkter har fremsat synspunkter og forslag, som han ønsker nærmere prøvet inden valget.

15. – Folketinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslag om forhøjelse af tilskud til skoleudgifter fra den fælleskommunale udligningsfond samt forslag til lov om bestyrelsen af offentlige veje.

17. – Den amerikanske atomenergikommission meddeler, at den vil godkende afsendelsen af to reaktorer til atomforsøgsstation Risø.

I en spørgetime i radioen udtaler handelsminister Lis Groes, at man måske skulle gøre lukkeloven mere smidig, samtidig med at man beskytter medhjælperne mod en forlænget arbejdsdag.

20. – Folketinget vedtager ved 3. behandling forslag om støtte til nybygning af færøske fiskerfartøjer m.v. med 91 stemmer mod 24 (k.f. og rf.).

De samvirkende danske Landboforeninger gør i en henvendelse til regering og folketing opmærksom på, at landbrugets indenlandsk bestemte driftsomkostninger i tiden 1948–49 er steget med 52 %, medens de øjeblikkelige priser på landbrugets varer ikke viser nogen stigning. Der opstilles en række krav til den økonomiske politik, bl.a. må hjemmemarkedspriserne for landbrugsvarer sættes i et rimeligt forhold til det høje hjemlige omkostningsniveau, og det hedder til sidst i udtalelsen, at hvis der ikke sker en tilpasning af det indenlandske omkostningsniveau, vil den uundgåelige følge blive, at tilpasningen må ske gennem en ændring af valutakursen.

21. – Folketinget vedtager enstemmigt forslag til folketingsbeslutninger om ratifikation af to internationale overenskomster om fælles finansiering af visse luftfartstjenester i Grønland og på Færøerne og i Island.

Forslaget om ekstraordinær brændselshjælp til arbejdsløshedsforsikrede ændres ved 2. behandling til forslag om ekstraordinær hjælp til langvarigt arbejdsløse, og det beløb, som staten kan anvende til hjælp til vanskeligt stillede kasser, nedsættes fra 7 til 5 mill. kr.

Ved 2. behandling af forslag til lov om sammenslutningers og institutioners landbrugsjord foreslår v., at forslagets første afsnit (se 24/10 1956) udgår, medens k.f. indstiller hele lovforslaget til forkastelse. De to partiers forslag forkastes med de øvrige partiers stemmer.

Alfred Jensen (k.) fremsætter forslag til folketingsbeslutning om ratifikation af den internationale konvention om nedsættelse af arbejdstiden til 40 timer ugentlig og om udarbejdelse af forslag om lovfæstet 44 timers arbejdsuge.

De konservative fremlægger deres antiinflations- og opsparingsplan i folketingets skattereformudvalg. I planen indgår, at statslån til byggeri delvis skal berigtiges ved udlevering af statsobligationer, som bygherren må sælge på lånemarkedet, og at de direkte skatter nedsættes med 300 mill. kr., hvilket beløb derefter indsættes på bunden opsparingskonto i banker og sparekasser. Andre punkter er: indkomstskattefrihed for indtil 1000 kr. anvendt af statsbyggelånsmodtagere til ekstraordinært af-

drag, skattefrie afskrivninger for erhvervsmæssigt boligbyggeri efter samme regler som for fabrikbygninger o.s.v., skattefrihed for 1200 kr. livsforsikringspræmier, skattefrihed for renteindtægter af mindre formuer og skattemæssigt fradrag på indtil 3.000 kr. for unge under uddannelse eller for den, der betaler uddannelsen.

På De samvirkende danske Andels-Svineslagteriers delegeretmøde retter formanden, proprietær Rohr Lauritzen, en indtrængende appel til landmændene om at reducere sobestanden med 15–20% for at undgå alvorlige afsætningsvanskeligheder for bacon.

22. – Folketinget færdigbehandler forslag om hjemmesygepleje og et dertil knyttet forslag om ændring i lov om offentlig forsorg. Vedtagelsen er enstemmig.

Alvilda Larsen (k.) fremsætter forslag om ændringer i byggestøtteloven (100 mill. kr. til socialt boligbyggeri m.v.).

23. – Komiteen for borgerligt samarbejde, hvis formand er godsejer Viggo de Neergaard, foreslår, at v. i Københavns amt og Aalborg amt og k.f. i Randers amt og Aarhus amt giver en kandidat for De Uafhængige sideordnet opstilling i alle kredse.

26. – Økonomi- og arbejdsminister Krag forelægger den økonomiske årsoversigt for folketinget.

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslag om ekstraordinær hjælp til langvarigt arbejdsløse med 84 stemmer mod 38 (v. og k.f.).

Folketinget foretager 2. behandling af forslag til udskrivningslov og de andre dermed sammenhængende lovforslag (se 8/3). Det vedtages at udskyde afgørelsen af spørgsmålet om fortsat udstedelse af sparebeviser til efter valget, og skattelettelsen for ikke-forsørgere med indtægter under 6.000 kr. bortfalder. Forslaget om børnetilskud for de 16–18 årige, når de sambeskattes med familieoverhovedet, gennemføres, men bestemmelsen om en forhøjelse af børnetilskuddet til kvindelige forsørgere med 50% udgår. Til gengæld fremsætter socialminister Strøm forslag om, at der i det kommende finansår udbetales en særlig ydelse på 2 × 90 kr. til enlige mødre. (En sådan ydelse har i de senere år været bevilget i henh. til love om særlige ydelser til alders- og invalidepensionister m.fl., men for disse er de særlige ydelser fra 1. april indregnet i folkepensionens grundbeløb).

27. – Finansminister Kampmann fremsætter forslag til lov om skattefri afskrivninger og forslag til lov om investeringsfonds. Den skattefri afskrivning på saldoværdien af driftsmidler fastsættes til 25%, medens erhvervenes repræsentanter i den nedsatte kommission har foreslået 30%. For skibe bliver der efter forslaget adgang til forskudsvis afskrivning inden leveringen. Forslaget om investeringsfonds går ud på, at der skattefrit kan henlægges 15% – erhvervenes repræsentanter har foreslået 20% – af virksomhedens nettooverskud. Investeringen forudsættes at ske inden for et tidsrum af 10 år fra henlæggelsen, og regnskabspligtige skal lade halvdelen af fonden, ikke-regnskabspligtige hele fonden binde på bankkonto med 2%'s forrentning.

Søren Olsen (rf.) fremsætter forslag om, at bestemmelsen om folkepensionens mindstebeløb udgår af lov om folkeforsikring, og at folkepensionsbidraget nedsættes fra 1 til ½%.

Tholstrup (rf.) fremsætter forslag til folketingsbeslutning om iværksættelse af aftrapningen af omsætningsafgiften på tekstilvarer.

Finansudvalget giver sin tilslutning til et forslag fra justitsministeren om, at mindsteudbetalingen ved køb på afbetaling nedsættes fra 25 til 15% af købesummen. For biler skal mindsteudbetalingen dog stadig være 40%.

28. – I den britiske regerings svar på den danske protest i anledning af britisk eksport af æg og kød, hedder det bl.a., at der ikke gives subsidier til det britiske landbrug med det formål at fremme eksporten, og at garantiprisen for æg nu er nedsat.

Folketinget færdigbehandler forslagene om forlængelse af motor- og benzinafgifterne (rf. stemmer imod) og om ændringer i lov om kreditforeninger, der vedtages enstemmigt. I det sidste forslag er indføjet en bestemmelse om, at lånetilbud skal være ledsaget af oplysninger om den effektive rente på tilbudsdagen.

Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen erklærer, at kronesænkning ikke er noget egnet middel mod landbrugets vanskeligheder, og spørger, hvor venstre står i denne sag.

De samvirkende danske Husmandsforeningers formand, Lauritz Nielsen, advarer mod at tro, at kronesænkning ville bringe landbruget ligestilling med andre erhverv.

Handelsministeriet ophæver rationeringen af gas- og dieselolie.

29. – Boligminister Kjærbøl fremsætter forslag om ændringer i byggestøtteloven (revision af lånegrænser og rentefod for lån til byggeri efter kapitel V. A.).

Forslag til finanslov for 1957–58 vedtages ved 3. behandling med 144 stemmer mod 8 (k.), medens 6 (rf.) undlader at stemme. Med de vedtagne ændringsforslag andrager indtægterne på drifts- og anlægsbudgettet 5075 mill. kr. og udgifterne 4655 mill. kr. Overskuddet bliver således 420 mill. kr. mod 373 mill. kr. i det oprindelige finanslovforslag. Debatten drejer sig iøvrigt især om forsvarsminister Poul Hansens forslag om at nedsætte forsvarsbudgettet med 60 mill. kr., der vedtages med 112 stemmer mod 25 (k.f.), medens 5, deriblandt Thorkil Kristensen og retsforbundsmændene Starcke og Tholstrup undlader at stemme. Forsvarsministeren udtaler, at motiveringen for nedsættelsen er finansiel, og at forsvarsstyrelsen har udtalt meget store betænkeligheder ved nedsættelsen, der næppe helt kan undgå at berøre dækningsstyrken. Aksel Møller (k.f.) ønsker afgørelsen udsat, således at der kan forhandles med NATO; men ministeren mener ikke, at en sådan forhandling er nødvendig.

Forslagene om udskrivning af indkomst- og formueskat for 1957–58, om børnetilskud, om lempelse af beskatningen af merindtægt for 1958–59 og om beskatningen af pristalsreguleret alderdomsopsparing vedtages ved 3. behandling. Desuden færdigbehandles forslag om ændringer i lov om danske skibes forsikring mod krigsfare og forslag om ændringer i den militære retsplejelov.

Det udenrigspolitiske nævn indkaldes til møde i anledning af et brev, som stats- og udenrigsminister H. C. Hansen har modtaget fra den sovjetrussiske ministerpræsident Bulganin.

30. – I Bulganins brev til H. C. Hansen hedder det bl.a., at Danmarks stilling i lyset af NATO's militære forberedelser må tiltrække sig Sovjetunionens opmærksomhed, og at situationen ville blive yderligere tilspidset, hvis planerne om anbringelse af specielle amerikanske enheder, forsynet med atomvåben, blev realiseret for Danmarks vedkommende. Ved at lade sig inddrage i militære forberedelser fra visse magters side udsætter Danmark sig for en meget alvorlig og uforsvarlig risiko for atombombardement i tilfælde af aggression mod Sovjetunionen. Der henvises også til, at Danmarks stilling som vogter af vigtige internationale stræder bevirker, at Danmarks udenrigspolitik uvilkårligt berører Østersølandenes nationale interesser. Det henstilles til den danske regerings overvejelse, om det ikke ville være væsentligt nyttigere at søge Danmarks uafhængighed og territoriale integritet sikret ved internationale garantier. Brevet slutter med en forsikring om Sovjetunionens venskabelige følelser for det danske folk og med tilbud om samarbejde på det kulturelle, økonomiske og tekniske område.

Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen udtaler, at brevet i hovedsagen synes at følge den samme linie som brevet til den norske statsminister den 19. marts, og at regeringen vil underkaste det en omhyggelig overvejelse, før svaret udarbejdes.

Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen advarer mod omgående tilslutning til det europæiske fællesmarked.

31. – Boligministeriet har udsendt et cirkulære, hvorefter renten af statslån, bevilget efter 31. marts, forhøjes fra 6 til 6½%, for lån i henhold til kap.V.A. dog fra 6.4 til 6.75% for den del af lånet, der overstiger 15.000 kr.

Dansk Samling vedtager at fortsætte indsamlingen af underskrifter for at kunne opstille kandidater ved det forestående folketingsvalg.